

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัด
โพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

Volunteer Mental Development through the Process of Restoring
Learning Resources in The Community of Students Wat Pho Nimit
School Bangkok

โดย

พระศรีสิทธิมนูณี
ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูล

คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759129

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัด
โพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

Volunteer Mental Development through the Process of Restoring
Learning Resources in The Community of Students Wat Pho Nimit
School Bangkok

โดย

พระศรีสิทธิมนูณี

ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูล

คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759129

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Volunteer Mental Development through the Process of Restoring
Learning Resources in The Community of Students Wat Pho Nimit
School Bangkok

By

Phra Srisitthimunee
Dr. Supapan Permpool
Faculty of Humanities

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2559

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610759129

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อโครงการวิจัย :	การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร
ผู้วิจัย :	พระศรีสิทธิมนี , ดร.สุภาพรณ เพิ่มพูล
ส่วนงาน :	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ :	๒๕๕๙
ทุนอุดหนุนการวิจัย :	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อวัดระดับจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานครเป็นการวิจัยเชิงพรรณนา มีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) และเชิงปริมาณ (Quantitative Methodology) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) วิเคราะห์ข้อมูล ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า

๑. นักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตมีจิตอาสา โดยภาพรวม มีอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับ ดังนี้ ๑) จิตอาสาด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.34$) ๒) จิตอาสาด้านความมีน้ำใจ ($\bar{X} = 3.38$) ๓) จิตอาสาด้านความสามัคคี ($\bar{X} = 3.38$) ๔) จิตอาสาด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.37$) และ 5) จิตอาสาด้านความเสียสละ ($\bar{X} = 3.36$) ตามลำดับ

๒. แนวทางการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร ๑) ให้นักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาตามสมัครใจ ๒) ร่วมทำกิจกรรมจิตอาสาภายในและภายนอกโรงเรียน ๓) มีส่วนร่วมในกวางแผนทำกิจกรรม ๔) มีการสำรวจความต้องการการเข้าร่วมกิจกรรมมา และ ๕) สถานศึกษาจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ และการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

Research Title: Volunteer Mental Development Through the Process of Restoring Learning Resources in The Community of Students Wat Pho Nimit School Bangkok

Researchers: Phra Srisitthimunee, Dr. Supapan Permpool

Department: Faculty of Humanities,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year: 2559/2016

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research has the Following Objectives. 1) to measure the volunteer level by reviving the learning resources in the community of students Wat Pho Nimit School Bangkok, 2) to present the guidelines for the development of volunteerism by the process of restoring learning resources in the community of students Wat Pho Nimit School Bangkok. Is a descriptive research There is a process of collecting qualitative data (Qualitative Methodology) and quantitative research. (Quantitative Methodology) and In-Depth Interview from key informants. Analyze data, percentage, mean, standard deviation. And analyze content (Content Analysis) to classify the content (Category) and then synthesize the system (Systematic Synthesis) to find common issues or main issues and explain the content

1. The students of Wat Phothi Nimit School have a volunteer spirit as a whole at a moderate level. When considering each aspect, it was found that In moderate level, arranged in the following order: 1) Voluntary Spirit in Responsibility (= $\bar{X} = 3.39$), 2) Voluntary Spiritual Perspective ($\bar{X} = 3.38$), 3) Voluntary Spiritual Unity (= $\bar{X} = 3.38$), 4) Spirit Volunteer in team work (= 3.37), and 5) sacrifice volunteering (= 3.37) respectively.

2. Guidelines for the development of volunteerism by the restoration process of learning resources in students' communities Wat Pho Nimit School Bangkok 1) Allow students to volunteer voluntary activities 2) Participate in volunteer activities within and outside the school 3) Participate in activities planning 4) Exploring needs for participation in activities and 5) Places Study and organize activities to promote learning And conservation of culture

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ อันประกอบด้วยพระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อากาศโร) รศ.ดร. ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่า ช่วยตรวจสอบความถูกต้องทั้งด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธีวิจัย และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัยที่ผู้วิจัยมีข้อติดขัดให้กระจ่าง จนสามารถทำงานจนบรรลุเป้าหมาย

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ได้สนับสนุนทุนการวิจัยในครั้งนี้ โดยผ่านสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ ขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

คุณงามความดีของรายงานการวิจัยฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบให้กับผู้มีพระคุณทุก ๆ ท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บิดา มารดา ครู อาจารย์ และเพื่อนร่วมชั้นเรียนที่เป็นกำลังใจสนับสนุนในทุก ๆ เรื่องที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา และที่ร่วมกันสรรค์สร้างงานวิจัยฉบับนี้ให้แก่ผู้วิจัยจนประสบผลสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

พระศรีสิทธิมนี
๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญ.....	ง
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๔
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย.....	๔
๑.๔ นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๕
๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	๖
บทที่ ๒ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๖
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา.....	๖
๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสา.....	๖
๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสาทั่วไป.....	๙
๒.๑.๓ ความสำคัญของการมีจิตอาสา.....	๑๐
๒.๑.๔ ลักษณะของจิตอาสาทั่วไป.....	๑๐
๒.๑.๕ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสา.....	๑๑
๒.๑.๖ ประเภทของจิตอาสาทั่วไป.....	๑๓
๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตอาสาของนักเรียน.....	๑๔
๒.๒.๑ ด้านความมีน้ำใจ.....	๑๔
๒.๒.๒ ด้านความรับผิดชอบ.....	๑๖
๒.๒.๓ ด้านความเสียสละ.....	๑๘
๒.๒.๔ ด้านความสามัคคี.....	๒๐
๒.๒.๕ ด้านการทำงานเป็นทีม.....	๒๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้.....	๒๕
๒.๓.๑ ความหมายของแหล่งเรียนรู้.....	๒๘
๒.๓.๒ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้.....	๒๙
๒.๓.๓ ประเภทของแหล่งเรียนรู้.....	๓๒
๒.๓.๔ หลักการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้.....	๓๕
๒.๓.๕ ประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรม.....	๓๖
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๗

บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๔๘
๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๔๘
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๔๘
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๔๘
๓.๔ วิธีการที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	๕๐
๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล.....	๕๑
บทที่ ๔ ผลการวิจัย.....	๕๓
๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม.....	๕๓
๔.๒ การวัดระดับจิตอาสาของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร.....	๕๔
๔.๓ แนวทางการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร.....	๕๘
๔.๔ กระบวนการกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนจากการสัมภาษณ์.....	๖๙
๔.๕ องค์กรความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	๗๒
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๗๓
๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๗๓
๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย.....	๗๕
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๗๙
บรรณานุกรม.....	๘๑
ภาคผนวก ก.....	๘๗
ภาคผนวก ข.....	๙๕
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๑๒

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาคุณภาพคนไทยให้มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกช่วงวัย สอดแทรกการพัฒนาคนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่เสริมสร้างวัฒนธรรม การเกื้อกูล พัฒนาทักษะให้คนมีการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต ต่อยอดสู่การสร้างนวัตกรรมที่เกิดจากการฝึกฝนเป็นความคิดสร้างสรรค์ ปลูกฝังการพร้อมรับฟังความคิดเห็นจากผู้อื่น และจิตใจที่มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย พัฒนาคนด้วยการเรียนรู้ในศาสตร์วิทยาการให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างหลากหลาย สอดคล้องกับแนวโน้มการจ้างงานและเตรียมความพร้อมสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สร้างจิตสำนึกให้คนไทยมีความรับผิดชอบต่อสังคม เคารพกฎหมาย หลักสิทธิมนุษยชน สร้างค่านิยมการผลิตและบริการที่รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เรียนรู้การรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติ

ภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยยังต้องเผชิญกระแสการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกประเทศที่ผันผวน ซับซ้อนและคาดการณ์ผลกระทบได้ยาก แม้ว่าในภาพรวมสังคมไทยมีภูมิคุ้มกันเพิ่มขึ้น และมีภูมิคุ้มกันที่แข็งแกร่งแตกต่างกันไปทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และสังคม แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ประเทศต้องเผชิญกับความเสี่ยงในหลายมิติ โดยเฉพาะความเสี่ยงจากการบริหารภาครัฐที่อ่อนแอ โครงสร้างเศรษฐกิจที่ไม่สามารถรองรับการเติบโตอย่างยั่งยืน ทั้งความเสี่ยงจากความเสื่อมถอยของค่านิยมที่ฝังงมในสังคมไทย ความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความเสี่ยงด้านความมั่นคงของประเทศ จึงจำเป็นต้องนาภูมิคุ้มกันที่มีอยู่พร้อมทั้งสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้นภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเสริมสร้างทุนที่มีอยู่ของประเทศให้เข้มแข็ง ทั้งทุนทางสังคม ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม เพื่อเตรียมพร้อมให้ประเทศสามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาประเทศในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ จึงมีแนวคิดที่มีความต่อเนื่องจากแนวคิดของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๘ - ๑๐ โดยยังคงยึดหลัก “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” และ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” รวมทั้ง “สร้างสมดุลการพัฒนา” ในทุกมิติ และขับเคลื่อนให้บังเกิดผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจนยิ่งขึ้นในทุกระดับ เพื่อให้การพัฒนาและบริหารประเทศเป็นไปบนทางสายกลาง เชื่อมโยงทุกมิติของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ทั้งคน สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง โดยมีการวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล”

และใช้หลัก “ความพอประมาณ” ให้เกิดความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ความสมดุลระหว่างความสามารถในการพึ่งตนเองกับการแข่งขันในเวทีโลก ความสมดุลระหว่างสังคมชนบทกับเมืองเตรียม “ระบบภูมิคุ้มกัน” ด้วยการบริหารจัดการความเสี่ยงให้เพียงพอพร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายในประเทศ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอนต้องใช้ “ความรอบรู้” ในการพัฒนาต่าง ๆ ด้วยความรอบคอบเป็นไปตามลำดับขั้นตอน และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย รวมทั้งเสริมสร้างศีลธรรมและสำนึกใน “คุณธรรม” จริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่และดำเนินชีวิตด้วย “ความเพียร” จะเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีให้พร้อมเผชิญการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัวชุมชน สังคม และประเทศชาติ

เด็กและเยาวชน ถือเป็นทรัพยากรอันมีค่าของสังคม ที่ควรจะได้รับ การทะนุบำรุงอย่างดีที่สุดต้องช่วยกันสร้างโอกาสในด้านการพัฒนาทางสรีระและสติปัญญา ตลอดจนโอกาสทางสังคมอื่น ๆ ให้แก่เด็กและเยาวชนไทยให้มากขึ้น เพราะการเรียนรู้ที่เหมาะสมและเกื้อกูลต่อพัฒนาการของมนุษย์ต้องมีโครงสร้างและการทำ งานทางร่างกาย จิตใจและสติปัญญาที่สมบูรณ์มีประสิทธิภาพในการเรียนรู้^{๑)} ดังนั้นการสร้างพฤติกรรมของเยาวชนตามหลักคตินิยมทางพระพุทธศาสนา ถือได้ว่าเป็นวิสัยที่ขาดการยับยั้งชั่งใจ ขาดความอดทนอดกลั้นความกล้าบึกบึนต่อทุกขเวทนา ต่อการกระทบกระทั่ง ต่อความย่ำแย่ของกิเลสตัณหา

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของกระแสโลกาภิวัตน์ในช่วง ๒ ทศวรรษที่ผ่านมาได้นำมาสู่การเปลี่ยนแปลงบริบทของสังคมไทย ก่อผลกระทบทั้งในด้านเป็นคุณและโทษ ในระดับต่าง ๆ โดยเฉพาะความเติบโตทางด้านวัตถุที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดอิทธิพลของวัฒนธรรมบริโภคนิยม วัตถุนิยม ได้กระตุ้นโน้มน้าวส่งเสริมให้บุคคล โดยเฉพาะเยาวชน วัยหนุ่มสาว อันเป็นพลังสำคัญของสังคมในอนาคต ตั้งเป้าหมายชีวิตที่เป็นการแสวงหาความมั่งคั่ง และวิถีชีวิตแบบพึ่งพิงเพื่อรักสบาย เน้นการแข่งขันชิงดีชิงเด่น เกิดวิถีคิดแบบตัวใครตัวมัน ขาดจิตสำนึกสาธารณะ^{๒)} “จิตอาสา” เป็นการให้และช่วยเหลือสังคม และได้กำหนดไว้ในวาระแห่งชาติ เป็นการปลูกจิตใจคนไทยให้งอกงามขึ้นอีกครั้ง ในการมาช่วยกันดูแลสังคมไทย ดูแลสิ่งแวดล้อม ชุมชนตลอดจนปัญหาต่าง ๆ รอบ ๆ ตัวสนใจดูแลความทุกข์ของคนรอบข้าง เข้าใจผู้อื่นร่วมกันสร้างสรรค์สิ่งดี ทำดีให้เป็นรูปธรรมในสังคมไทย และรับผิดชอบสังคมร่วมกัน^{๓)}

เยาวชนเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงหลาย ๆ ด้าน เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย ความคิด จิตใจ และสังคม การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ทำให้เยาวชนมีความอยากรู้ อยากรูเห็น อยากรูทดลอง ต้องการอิสระ ส่งอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรม หากขาดเอาใจใส่ดูแล

^{๑)} พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล, มนุษย์สังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ มหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า ๑๓๙.

^{๒)} สุกุณา บัณฑิตน์และคณะ, แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร, (สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑.

^{๓)} อรพินท์ ชูชม และคณะ, “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย”, รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๐๔, (สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๙), หน้า ๓๕.

ฝึกฝนอบรมขัดเกลา ประดับประดา ก็จะทำให้จิตใจของเยาวชนมีความอ่อนแอ ไม่ค่อยมีความสุข มีความกระวนกระวาย มีความเครียด เมื่อหาทางออกไม่ได้ อาจก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่าง ๆ เช่นการยกพวกตีกัน ฆ่าตัวตาย เล่นการพนัน ลักขโมยเที่ยวกลางคืน คบคนชั่วเป็นมิตร ดื่มสุราและ ขับรถมอเตอร์ไซด์แข่งความเร็วกัน เป็นต้น

ความอ่อนแอทางด้านจิตใจของเยาวชน มักทำให้เกิดอาการหวั่นไหวต่อสิ่งยั่วยุทางอายตนะโดยง่าย เนื่องจากขาดทักษะในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง จึงทำให้เพเลิดเพเลินติดในอารมณ์ และสิ่งที่ยั่วยุต่าง ๆ เกิดความรุนแรงในความคิด เช่นอารมณ์ฉุนเฉียว โกรธ เกลียด หงุดหงิดเบื่อหน่าย ซึมเศร้า ท้อแท้ สับสน วทวน และฟุ้งซ่านรำคาญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๔๕ หมวด ๔ แนวทางการจัดการศึกษา มาตรา ๒๔^๔ ได้กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติการให้ทำได้ คิดเป็น และทำเป็น รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดี และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกรายวิชา มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ ในการดำเนินงานด้านการจัดการศึกษาและการจัดกิจกรรมเพื่อสังคม พบว่าการส่งเสริมให้นักเรียนจัดค่ายอาสา เป็นการเรียนรู้ทางตรงที่ส่งเสริมให้นักเรียน ได้รับการฝึกฝนให้รู้จักเสียสละมี “จิตอาสา” ซึ่งจะสามารถสร้างนักเรียนให้เป็นผู้จิตอาสาได้

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด “จิตอาสา” ไว้เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน อีกข้อหนึ่ง โดยที่สถานศึกษาต้องมีชั่วโมงให้เด็กทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนโดยระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ๖๐ ชั่วโมง

ส่วนคุณภาพของเด็กและเยาวชนจะเป็นเช่นไรนั้น ขึ้นอยู่กับกระบวนการหล่อหลอมกล่อมเกลา (Socialization) ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในวัยเด็กซึ่งเป็นวัยเริ่มต้นของการบ่มเพาะนิสัยใจคอของบุคคล เพราะเมื่อแรกเกิดขึ้นมาเด็กทุกคนล้วนมีความบริสุทธิ์ ยังไม่มีความคิด ความเชื่ออย่างใด การหล่อหลอมกล่อมเกลาจากการอบรมเลี้ยงดู จะทำให้เด็กและเยาวชนค่อยๆ ซึมซับข้อมูลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เด็กเรียนรู้ที่จะคิด เชื่อและตอบสนองต่อประสบการณ์ที่ได้รับ โดยเฉพาะด้านการให้คุณค่า (Values) หรือการให้ความสำคัญต่อบางสิ่งบางอย่าง ที่เราเชื่อว่าควรทำหรือไม่ควรทำ กระบวนการหล่อหลอมกล่อมเกลานี้จึงมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อความคิด ความเชื่อและพฤติกรรมของบุคคลเมื่อเติบโตขึ้นไป^๕

การสร้างคนให้มีจิตอาสา มีความสำคัญต่อบุคคล องค์กร สังคมและประเทศชาติอย่างมาก ถ้าเราสามารถปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้คนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบส่วนรวม มีการใช้อย่างสมบัตินส่วนรวม อย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น ปัญหาการเอาัดเอาเปรียบ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด การทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลงการเห็นแก่

^๔ กระทรวงศึกษาธิการ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^๕ จูรี วิจิตรวาทการ อ่างใน ศูนย์สาธารณประโยชน์และประชาสังคม, ๒๕๕๓.

ประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องก็จะลดลง และจะนำมาสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็งเมื่อนักเรียนจบการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จะมีคุณลักษณะจิตอาสาติดตัวแบบคงทนช่วยเหลือผู้อื่นในสังคมต่อไป จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษาการพัฒนาเยาวชนต้นแบบด้านจิตอาสาในสังคมไทย เพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีจิตอาสา ปลูกฝัง ส่งเสริม หรือพัฒนาให้เยาวชนในชาติมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน รู้จักแบ่งปันโอกาสให้ผู้อื่นต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อวัดระดับจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัย ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๓.๑ ด้านขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยเรื่องนี้ได้กำหนดขอบเขตของเนื้อหาเกี่ยวกับจิตอาสาไว้ ๕ ด้าน ดังนี้

จิตอาสาด้านความมีน้ำใจ

จิตอาสาด้านความรับผิดชอบ

จิตอาสาด้านความเสียสละ

จิตอาสาด้านความสามัคคี

จิตอาสาด้านการทำงานเป็นทีม

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ ๒ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ได้แก่แก่นักเรียนในเขตพื้นที่โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ศึกษาเชิงปริมาณ

กลุ่มที่ ๒ ผู้บริหาร ครู จำนวน ๑๒ คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ศึกษาเชิงคุณภาพ

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตที่ใช้ศึกษาวิจัยในครั้งนี้ โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ ดำเนินการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๙ – กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐ รวมระยะเวลา ๑๒ เดือน

๑.๔. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนา หมายถึง การเจริญเติบโต (Growth) เปลี่ยนแปลง (Change) และก้าวหน้า (Progress) อย่างมีระบบ ทั้งในรูปธรรม คือสิ่งที่เห็นเป็นรูปร่าง และนามธรรม คือสิ่งที่บังเกิดผลทางใจหรือความรู้สึกนึกคิด ซึ่งสามารถวัดผลและประเมินค่าของความแตกต่างหรือการเปลี่ยนแปลงนั้นได้

จิตอาสา หมายถึง จิตที่พร้อมจะสละเวลาแรงกายสติปัญญาเพื่อสาธารณประโยชน์เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีอัน เกิดจากพื้นฐานความคิด ๔ ประการหลัก ได้แก่ ๑) เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมมิใช่เพื่อส่วนตัว ๒) เป็นการกระทำที่เป็นไปโดยความสมัครใจ ๓) เป็นการกระทำ ที่ไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปสินจ้างรางวัล ๔) เป็นการอุทิศกำลังกายกำลังใจและเวลาให้ส่วนรวม ไม่ใช่อุทิศกำลังทรัพย์แต่เพียงอย่างเดียว

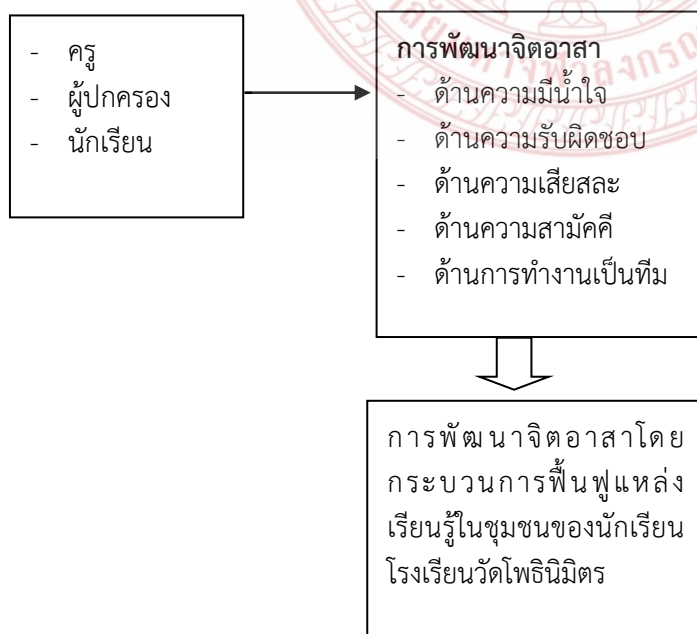
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๕.๑ ได้ทราบการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการให้นักเรียนเป็นเยาวชนต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพกายและจิต ด้านจิตอาสา ในโรงเรียน ชุมชนและสังคมไทย

๑.๕.๒ ได้ทราบการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมบริบทโรงเรียนและชุมชนด้านจิตอาสา

๑.๕.๓ ได้ทราบการสร้างนวัตกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม จิตอาสา ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนและชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” โดยศึกษาเอกสาร แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นพื้นที่การวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตอาสาของนักเรียน

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสา

จิตอาสาถือว่าเป็นเหตุผลหลักของพระพุทธศาสนาในการทำงานเพื่อสังคม ดังที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงตรัสแก่ภิกษุ คราวส่งพระสาวกชุดแรกออกไปประกาศพระศาสนาว่า “จรถ ภิกขเว จาริกัม พหุชนหิตาย พหุชนสุขาย โลกานุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสฺसानัม แปลว่า ภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงจาริกไป เพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมากเพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป”^๑

๒.๑.๑ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสา

(ก) ความหมาย

จิตอาสา แยกศัพท์ คือ จิต + อาสา ที่แปลได้ว่า จิต หมายถึง ใจ, สิ่งที่มีหน้าที่รู้ คิดและนึก ธรรมชาติที่รู้อารมณ์ สภาพที่นึกคิด ความคิด^๒ อาสา หมายถึง ความหวัง ความต้องการการรับทำ โดยเต็มใจ สมครใจ แสดงตัวขอรับทำการนั้น ^๓

จิตอาสาจะมีลักษณะเดียวกันกับจิตสำนึก (ความรู้สึกดีหรืออยากตอบแทนสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง สังคม โลกมวลมนุษย์) หรือภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย จิตสาธารณะ, จิตสำนึกสาธารณะ, จิตบริการ, จิตอาสา, จิตสำนึกทางสังคม คำศัพท์เหล่านี้ มีลักษณะมีความหมายคล้ายคลึง

^๑ วิ.ม. (บาลี) ๔/๓๒/๓๙., วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^๒ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๖.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๔๖), หน้า ๓๑๒.

กันหรือปฏิบัติในแง่เดียวกัน โดยความหมายของศัพท์เหล่านี้ท่านกล่าวหมายเอาสรุปได้ ๕ ประการ คือ

(๑) จิตสาธารณะ คือ จิตสำนึกเพื่อส่วนรวมจิตสำนึก (ความรู้สึกลึกหรืออยากตอบแทนสิ่งที่ประโยชน์ต่อตนเอง สังคม โลกมวลมนุษย์) หรือภาวะที่จิตตื่นและรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งที่สัมผัสได้ด้วยกาย การตระหนักรู้และคำนึงถึงส่วนรวมร่วมกัน, การคำนึงถึงผู้อื่นร่วมสัมพันธ์เป็นกลุ่มเดียวกัน

(๒) จิตสาธารณะ คือ จิตอาสา ที่แสดงออกมาในรูปของพฤติกรรม ที่เกิดขึ้นด้วยความสมัครใจเพื่อส่วนรวม โดยการแสดงออกด้วยการอาสาไม่มีใครบังคับ

(๓) จิตสาธารณะ คือ การสำนึกสาธารณะ ซึ่งหมายถึงการที่บุคคลตระหนักรู้ และคำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมและสังคม มองเห็นคุณค่าของการเอาใจใส่ดูแลรักษาสิ่งต่างๆ ที่เป็นของส่วนรวม

(๔) จิตสาธารณะ คือ จิตบริการที่เกี่ยวกับการคิด และการปฏิบัติในการให้ความช่วยเหลือผู้อื่น เป็นการประพฤติปฏิบัติที่มุ่งความสุขของผู้อื่นที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความตั้งใจดีและเจตนาดี

(๕) จิตสาธารณะ คือ จิตสำนึกทางสังคมที่สำนักงานและคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้อธิบายว่าเป็นการรู้จักเอาใจใส่เป็นธุระ และเข้าร่วมในเรื่องของส่วนร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มีความสำนึกและยึดมั่นในระบบคุณธรรม และจริยธรรมที่ดั่งงาม ละอายต่อสิ่งผิดเน้นความเรียบง่าย ประหยัด และมีความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ

นักวิชาการด้านศาสนาได้ให้ความหมายของคำว่าจิตอาสา ดังนี้

พระไพศาล วิสาโล^๔ ได้ให้ความหมาย จิตอาสา หมายถึง จิตที่ยกระดับปัญญาภายในและสำนึกสาธารณะ ซึ่งนำไปสู่การมีส่วนร่วมเพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า คือ จิตที่พร้อมจะสละเวลา แร่งกาย และสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ เป็นจิตสุขเมื่อได้ทำความดี เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือความสงบเย็นและพลังแห่งความดี

ประเวศ วะสี^๕ ได้ให้ความหมายของคำว่า จิตอาสา ว่าเป็นจิตที่มีการเสียสละ จิตที่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เป็นผู้มีจิตพร้อมที่จะเป็นอาสาสมัคร เป็นรูปธรรมของความเป็นเพื่อนมนุษย์ที่มีความเมตตา กรุณา เพื่อเชื่อมต่อความเป็นและทำให้เกิดสิ่งดีงามในสังคม

กล่าวโดยสรุป จิตอาสา หมายถึง จิตที่ยกระดับปัญญาภายในและสำนึกสาธารณะ เป็นจิตที่เป็นสุข เพื่อได้ทำความดี อยากช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน เป็นจิตที่พร้อมจะสละเวลา แร่งกาย และสติปัญญา เพื่อบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม มีความเมตตา กรุณา เป็นจิตที่เปี่ยมด้วยความสงบเย็นและเต็มไปด้วยพลังแห่งความดี เพื่อสร้างสังคมที่เป็นธรรมและสันติ

(ข) ความสำคัญของจิตอาสา

นักวิชาการศาสนาได้กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสา ดังนี้

^๔ พระไพศาล วิสาโล, เครือข่ายจิตอาสา, คู่มือจิตอาสาโครงการอาสาเพื่อในหลวง, ๒๕๔๙, หน้า ๗.

^๕ ประเวศ วะสี, อ่างใน จิตรวลัญ ศรีแสงฉาย, “จิตอาสาพัฒนาชนบท กรณีศึกษา : กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล”, หน้า ๑๑.

พระไพศาล วิสาโล^๖ กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน บุคคลต้องการความช่วยเหลืออยู่มาก การให้ความช่วยเหลือในรูปแบบต่าง ๆ มากมาย เรื่องจิตอาสาจึงเป็นเรื่องสำคัญที่พึงร่วมกันพิจารณาว่า ตนสามารถจะเป็นคนหนึ่งที่มีจิตอาสาเพิ่มขึ้นในสังคมหรือไม่ จิตอาสาเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดองค์กร หรือเครือข่ายอาสาขึ้นมา เพื่อกระตุ้นจิตอาสาให้เพิ่มขึ้นในสังคมไทย เครือข่ายจิตอาสาเป็นองค์กรที่ดำเนินการโดยตามปกติแล้ว การทำงานในลักษณะนี้ถือได้ว่าเป็นการทำงานที่เสี่ยงต่อชีวิตหรือการทำงาน เพราะถือว่าทำงานด้วยจิตอาสาลงไปทำ แต่เนื้อหาในการทำงานลักษณะนี้ กล่าวคือทำงานมีความมุ่งหมายต่องานในตัว มีคุณค่า และเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ แต่ผู้ทำงานจะเข้าใจความมุ่งหมาย และเห็นประโยชน์แค่ไหน ถ้ามองเห็นประโยชน์แล้วมีแรงกระตุ้นคือศรัทธาวิริยะ ชันติ สติ ปัญญา นี่คือน้องประกอบของนักจิตอาสาอันเป็นแรงกระตุ้นในการทำงานของนักจิตอาสา จำเป็นต้องมีและสร้างให้เกิดขึ้น แรงกระตุ้นคือศรัทธาในการทำงานของจิตอาสา ต้องประกอบด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ ศรัทธาคือการที่มีความเชื่อ ความมั่นใจ เห็นคุณค่า เป็นประโยชน์ของงานนั้น ศรัทธาเป็นสิ่งสำคัญ เป็นหลักที่อยู่ในใจเรา เป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานที่เป็นเรื่องทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชน์ที่แท้จริง เพราะฉะนั้นงานไม่ใช่เป็นเพียงภาพที่ปรากฏมองเห็นกันภายนอกเท่านั้น แต่จะต้องมีหลักในทางจิตใจเป็นฐานอยู่ด้วยก็คือ ความศรัทธา ถ้าเราจะทำงานให้มีความสุขก็ต้องมีศรัทธาในงานด้วย บุคคลที่เคยมีประสบการณ์เรียนรู้ การช่วยเหลือผู้อื่นด้วยตนเอง จะรู้สึกถึงความอึดใจ มีความสุขที่ได้จากการให้ และมีพลังมากขึ้นที่จะสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้อีกมากมาย และนี่คือการทำบุญที่พระพุทธศาสนาสรรเสริญ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)^๗ กล่าวถึงความสำคัญของจิตอาสาว่า การพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในการทำงานนี้ นอกจากจะเกิดผลภายนอกเช่น อาจจะได้ผลตอบแทนหรือได้รับการเลื่อนขั้นเลื่อนระดับงานแล้ว ก็มีผลที่แน่นอนภายในตัวเองไม่ว่าภายนอกเราจะได้รับผลตอบแทนหรือไม่ก็ตาม แต่ในตัวเราเรารู้ ก็คือการทำเรามีความชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้น เราจะมีผลตอบแทนให้หรือจะไม่มีก็แล้วแต่ แต่เรารู้สึกในตัวเองของเรา เราทำไปแล้วเราก็สบายใจอึดใจของเรา ถ้ารู้สึกเวลาที่ทำอะไรแล้ว เราทำได้ดีขึ้น นี่คือการพัฒนาตนเอง ขอให้เรามีความภูมิใจ สบายใจในตัวได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเขามาให้ผลตอบแทน เช่นเราทำงานเกี่ยวกับงานรับอาสาสมัครทำงานเพื่อส่วนรวมของสังคม

จากทฤษฎีที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่าความสำคัญของจิตอาสา เป็นการพัฒนาตนเองให้มีความเก่งกล้าสามารถในกิจการงานนั้นเกิดแรงกระตุ้นคือศรัทธาในการทำงาน ทำด้วยศรัทธาเชื่อมั่นในงานที่ทำ มีความมั่นใจ เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ของงานนั้น เมื่อทำงานที่เป็นเรื่อง ทางร่างกาย หรือทางสังคม เกิดความหมายเป็นประโยชน์ที่แท้จริง ปรากฏมองเห็นกันภายนอกและมีเกิดผลภายใน มี

^๖ พระไพศาล วิสาโล, เรื่องเล่าจิตอาสา อ่างใน จิตรวลัย ศรีแสงฉาย, “จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีสึกษา : กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล”, (บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๕๑), หน้า ๗.

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), งานเพื่อแก่นสารของชีวิต. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗, หน้า ๒.

ความชำนาญชำนาญมากขึ้น ทำอะไรได้ดีขึ้น ทำไปแล้วเกิดความสบายใจอึดใจ มีความภูมิใจได้ทันที ไม่ต้องรอให้คนอื่นเข้ามาให้ผลตอบแทน

๒.๑.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจิตอาสาทั่วไป

คำว่า จิตอาสาเป็นคำที่มีความหมายเดียวกันกับคำว่า จิตสาธารณะ (Public Mind) หรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) จึงเป็นคำใหม่ที่มีใช้เมื่อไม่นานมานี้ และเป็นเรื่องใหม่สำหรับคนไทย ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของจิตสำนึกสาธารณะหรือจิตสาธารณะ ไว้หลากหลายและมีการเรียกจิตสำนึกสาธารณะไว้แตกต่างกัน ได้แก่ การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม จิตสำนึกต่อสังคม จิตสำนึกต่อส่วนรวม จิตสำนึกสาธารณะสมบัติ เป็นต้น ซึ่งคำเหล่านี้มีผู้ให้ความหมายไว้ใกล้เคียงกัน ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายและความสำคัญของจิตอาสาทั่วไป

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของจิตอาสาไว้ดังต่อไปนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายคำว่า

“จิตสำนึก” หรือ “จิตสาธารณะ” (เช่น จิตสำนึกต่อศาสนา) คือ ความตระหนักในหน้าที่ของศาสนิกชนพึงปฏิบัติต่อศาสนา หรือจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ก็คือการใช้สิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับคำว่า “จิตสำนึก” จึงเป็นอีกคำหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “จิตอาสา”

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว^๘ ได้ให้ความหมายว่า จิตสำนึกเป็นผลที่ได้มาจากการประเมินค่าการเห็นความสำคัญ ซึ่งมีฐานอยู่ที่ทัศนคติ ความเชื่อ ค่านิยม ความเห็น และความสนใจของบุคคล

เดโช สวานานนท์^๙ กล่าวว่า จิตสำนึกมีหลายทางร่วมกัน แต่ความหมายหนึ่งคือ ลักษณะของบุคคลที่ตอบโต้ต่อสิ่งที่อยู่รอบตัว ในอาการตระหนักรู้ สัมผัสความรู้สึกความคิด และการต่อสู้ดิ้นรนของตนเองได้ หรือพูดง่าย ๆ ว่า คือ ลักษณะของบุคคลที่ทำอะไรลงไปอย่างรู้ตัว ไม่ได้ใจลอย หรือทำอะไรลงไปขณะมีอารมณ์วูบ หน้ามืด ขาดสติยับยั้ง

จรรยา สุวรรณทัต^{๑๐} ได้ให้ความหมายว่า ความสำนึกหมายถึง การรับรู้ หรือการที่บุคคลมีความรู้ในสิ่งต่าง ๆ การรับรู้ หรือความสำนึกของบุคคลนี้ จัดเป็นขั้นต้นของกระบวนการทางจิตหลายประเภท เป็นต้นว่า กระบวนการของการรับนวัตกรรม และกระบวนการเกิดทัศนคติ

กมล ทองธรรมชาติ^{๑๑}ได้ให้ความหมายของจิตสำนึก (Conscious) ว่าเป็นสถานะแห่งจิตที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่าง ๆ สภาวะจิตใจ ดังกล่าวเกิดความรู้สึกซึ่ง มีความหมายเหมือนกับคำว่า การรู้ตัว (Awareness) อันเป็นผลจากการประเมินว่า การเห็นความสำคัญซึ่งเป็นสิ่งที่ได้มาจากทัศนคติ (Attitude) ความเชื่อ (Beliefs) ค่านิยม (Values) ความเห็น (Opinion) ความ

^๘ พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, **ข้าราชการไทย ความสำนึกและอุดมการณ์**, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๘.

^๙ เดโช สวานานนท์, **ปทานุกรมจิตวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๐), หน้า ๕๕.

^{๑๐}จรรยา สุวรรณทัต, **จิตวิทยาทั่วไป**, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙.

^{๑๑} กมล ทองธรรมชาติ, **ข้าราชการไทย ความสำนึกและอุดมการณ์**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๙), หน้า ๓๘.

สนใจ (Interests) ของบุคคล เป็นความหมายในเชิงจิตวิทยา ส่วนในสังคมมักใช้คำว่า “อุดมการณ์” (Ideology) ซึ่งหมายถึงแบบแผนความคิด ความเชื่อที่พึงต้องมีเป็นรูปแบบของคุณงามความดีที่ควรส่งเสริมให้มีให้ปฏิบัติ

จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นจึงสรุปได้ว่า จิตสำนึกเป็นพฤติกรรมภายในอย่างหนึ่งของมนุษย์ ที่แสดงออกถึงภาวะทางจิตใจที่เกี่ยวกับความรู้สึก ความคิด ความปรารถนาต่าง ๆ เป็นภาวะทางจิตต้นตัว และรู้ตัวสามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ที่รวมตัวกันขึ้น และมีความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น และประเมินค่าสิ่งเหล่านั้นออกมาเป็นจิตสำนึก

๒.๑.๓ ความสำคัญของการมีจิตอาสา

สมพงษ์ สิงหะพล^{๑๒} กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นความรู้สึกนึกคิดภายในบุคคล และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้โดยการเรียนรู้ จิตสำนึกเมื่อเกิดขึ้นแล้วยากนักที่จะหยุดหรือหมดหายไป คนที่มีจิตสำนึกที่ดีจะประพฤติปฏิบัติอย่างเหมาะสมกับจิตสำนึกนั้น และใช้จิตสำนึกของตน เพื่อประโยชน์ต่อสิ่งต่าง ๆ ตามมา เช่น บุคคลที่มีจิตสำนึกด้านระเบียบวินัย จะไม่ซบถผิดกฎจราจรบุคคลที่มีจิตสำนึกสาธารณะจะไม่ขีดเขียนในสถานที่สาธารณะ

ดวงเดือน พันธุนาวิน^{๑๓} กล่าวถึงการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมว่าเด็กช่วงแรกเกิดจนถึงก่อน ๑๐ ขวบ เป็นช่วงที่เด็กมีความไวต่อการรับการปลูกฝัง และส่งเสริมจริยธรรม และวัฒนธรรมเป็นอย่างดี เพราะเด็กยังเป็น “ไม้อ่อนที่ตัดง่าย” ฉะนั้น การปฏิบัติต่อเด็กอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการทางร่างกาย และโดยเฉพาะเหมาะสมกับพัฒนาการทางจิตใจของเด็กจะเป็นการป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้น เมื่อเข้าสู่วัยรุ่น และวัยผู้ใหญ่ได้มาก

จากความสำคัญของการมีจิตสำนึกสาธารณะที่สามารถปลูกฝัง ส่งเสริมหรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสำนึกด้านสาธารณะ ด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้อย่างสมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า ใช้อย่างทะนุถนอม รู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ปัญหาที่เกิดการเอาเปรียบคนอื่น ปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน และประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้น

สรุปจิตอาสาหรือจิตสาธารณะ หมายถึงจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม เป็นความรับผิดชอบซึ่งเกิดจากภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งอยู่ในจิตใจ และส่งผลสู่การกระทำภายนอก

๒.๑.๔ ลักษณะของจิตอาสาทั่วไป

มีการกำหนดลักษณะของคำว่า จิตอาสาหรือสาธารณะไว้อย่างหลากหลาย ทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย เช่นจิตสาธารณะ สำนึกสาธารณะ และจิตสำนึกสาธารณะ เป็นต้น และคำที่ใช้ใน

^{๑๒} สมพงษ์ สิงหะพล, เอกสารการสอนรายวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย, (นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏ, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖.

^{๑๓} ดวงเดือน พันธุนาวิน, จริยธรรมของเยาวชนไทย, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า ๒-๓.

ภาษาอังกฤษ เช่น Public Consciousness หรือ Public Mind ซึ่งสามารถสรุปลักษณะจิตอาสาได้ว่าหมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจของบุคคล เกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าแก่การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งสาธารณะที่ไม่มีผู้ใดผู้หนึ่งเป็นเจ้าของ หรือเป็นสิ่งที่คนในสังคมเป็นเจ้าของร่วมกัน เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่แสดงออกมาโดยพิจารณาจากความรู้ความเข้าใจ หรือพฤติกรรมที่แสดงออกนักวิชาการกล่าวถึงลักษณะของจิตอาสาไว้ ดังนี้

ชาย โปธิสิตา และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร^{๑๔} กล่าวว่าพฤติกรรมที่แสดงออก ใน ๓ องค์ประกอบ ตามนิยามความหมายจิตสาธารณะ ดังนี้

องค์ประกอบที่ ๑ คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจากการดูแลรักษาของส่วนรวม ใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่ลักษณะการใช้ของส่วนรวมรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

องค์ประกอบที่ ๒ คือ การถือเป็นที่หน้าที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมวิสัยในที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจากการทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวมการรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ ๓ คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

๑. การไม่ยึดครองของส่วนรมนั้นมาเป็นของตนเอง
๒. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรมนั้น

๒.๑.๕ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสา

ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจญจร^{๑๕} ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดจิตอาสาไว้ว่า จิตอาสา จิตสาธารณะ หรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) มาจากคำว่า

$P+U+B+L+I+C = \text{Public} = \text{สาธารณะ}$ มีรายละเอียด ดังนี้

๑. P = Professional ทำงานแบบมืออาชีพ คนไทยทุกคนที่คิดใหม่ ทำใหม่จะต้องเป็นมืออาชีพ รู้ลึกในหน้าที่ๆ รับผิดชอบ รู้รอบในงานที่เกี่ยวข้อง ต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา หาความรู้ใหม่เสมอ

๒. U = Unity เอกภาพ ค่านิยมใหม่ต้องเป็นไปในทิศทางของความสามัคคีในหมู่คณะไม่อิฉฉาธิษษากัน ควรจะฝึกการทำงานเป็นทีม เพราะการที่คนในองค์กรมีเอกภาพ จะช่วยให้การขับเคลื่อนภาระงานเพื่อมวลประชา เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีหลายองค์กรที่คนในองค์กรกลัวกันได้ดี เลยไม่มีใครทำอะไร คนไทยทุกคนก็ไม่ได้อะไรด้วย แต่ในความเป็นเอกภาพก็ยอมให้มีความแตกต่างได้ แต่อย่าแตกแยก

^{๑๔} ชาย โปธิสิตา และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร, จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม, มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๐), หน้า ๒-๓, ๑๔-๑๕.

^{๑๕} ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, และสังคม สัจญจร, สำนักไทยที่พึงปรารถนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เดือนตุลา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๓.

๓. B = Believe ความเชื่อ คนไทยทุกคนจะต้องทำงานด้วยความเชื่อ เชื่อคำสอนของพระพุทธเจ้า เชื่อในสิ่งที่ถูกต้อง แล้วยึดให้มั่น ถ้าคนไทยทุกคนขาดแล้วซึ่งความเชื่อ การทำงานก็จะขาดพลัง

๔. L = Locally ภูมิปัญญาท้องถิ่น คนไทยทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่เชื่อ และศรัทธาในความ เป็นพลังที่ยิ่งใหญ่ ของภูมิปัญญาไทย ลดความเชื่อทันสมัยนิยมลง จะนำไปสู่การแก้ปัญหาอย่างเป็น ระบบ และเข้ากับบริบทของสังคมไทย คนไทยทุกคน ต้องเลิกดูถูกภูมิปัญญาของคนในระดับรากหญ้า แล้ว หันไปสู่วิถีของการเรียนรู้ร่วมกัน เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในชุมชน

๕. I = Integrity ความซื่อสัตย์ คนไทยทุกคนจะต้องยึดเอาความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง เพื่อเป็น แบบอย่างที่ดีให้กับสังคม คิดดี ทำดี เพื่อชาติ งานทุกชิ้น จะต้องตรวจสอบได้ มีความโปร่งใส

๖. C = Creative สร้างสรรค์ คนไทยทุกคนจะต้องคิดและทำงานที่สร้างสรรค์ พัฒนา นวัตกรรมใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นกับสังคม ต้องไม่หยุดนิ่ง เพื่อประชาชนและประเทศชาติการมีจิตอาสาหรือ จิตสาธารณะนั้น เป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่ ระดับครอบครัว ชุมชน มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของบุคคล

จิตสำนึกสาธารณะ หรือจิตสำนึกทางสังคม อยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อม ทั้ง ภายในและภายนอก

ปัจจัยภายนอก เป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ ภาวะทางสังคมเป็น ภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกลา และสะสมอยู่ ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดที่ละน้อย ทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลาย ภาวะแวดล้อมทางสังคม นี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เพื่อน ครู สื่อมวลชน บุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กร วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนและส่วนที่กำกับสำนึก ของบุคคล คือ การได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิการไปโรงเรียน ไปทำงาน ดู ละคร ฟังผู้คนสนทนากัน รับรู้เหตุการณ์บ้านเมือง ขับริตฝ่ายการจราจรที่แออัด

ปัจจัยภายใน สำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายใน หมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลใน การพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงาม ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะ การปฏิบัติทางจิตใจ เพื่อขัดเกลาตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่ง โดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้ การมองเห็น การคิด แล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใด ก็จะมีการฝึกฝน และสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

ดังนั้น การเกิดจิตอาสาหรือจิตสำนึก ไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายใน หรือภายนอกเพียงอย่างใดอย่างหนึ่ง เพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน จิตสำนึกที่มาจาก ภายนอกเป็นการเข้ามาโดยธรรมชาติ กระทบต่อความรู้สึกของบุคคล แล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดย ธรรมชาติ และมักไม่รู้ตัว แต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความจงใจเลือกสรร บุคคลระลึกรู้ ตนเองเป็นอย่างดี เป็นสำนึกที่สร้างขึ้นเอง ระหว่างปัจจัยภายในและภายนอก เป็นปฏิสัมพันธ์ที่มี ความต่อเนื่องกัน ดังนั้น การพัฒนาจิตสำนึกจึงต้องกระทำควบคู่กันไปทั้งปัจจัยภายในและภายนอก

จิตอาสาเพื่อส่วนรวมนั้นสามารถกระทำได้ ๒ ลักษณะ ดังนี้

๑. โดยการกระทำของตนเองต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบและ เกิดความเสียหายต่อส่วนรวม

๒. มีบทบาทช่วยสังคมในการรักษาประโยชน์ของส่วนรวม เพื่อแก้ปัญหา สร้างสรรค์สังคม ซึ่งถือว่าเป็นความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม

๒.๑.๖ ประเภทของจิตอาสาทั่วไป

ประเภทของจิตอาสาแบ่ง ๔ ประเภท ดังนี้

๑. สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิเสรีภาพหน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและต่อสังคม

๒. ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และต่อโลก

๓. ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้คิดเสมอว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกัน ต้องช่วยกันแก้ไข

๔. ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในทุกศาสนาล้วนสอนให้เราทุกคนทำความดี ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้เราสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

นักวิชาการได้กล่าวถึงประเภทหรือลักษณะของจิตอาสาทั่วไป ดังนี้

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์^{๑๖} ได้ให้ความหมายอันเป็นสากลของคำว่า “อาสาสมัคร” ซึ่งใช้เทียบเคียงกับภาษาอังกฤษทั้งสองคำ คือ “Volunteer” และ “Volunteerism” นั้น นักวิชาการและผู้ทำงานในวงการอาสาสมัคร เช่น ซูซาน เจ เอลลิส และ แคเธอรีน เอช โนค (Susan J Ellis และ Katherine H. Noques) ได้เห็นพ้องในความหมายว่า “เป็นการเลือกกระทำการต่าง ๆ ที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่ควรกระทำ และเป็นความรับผิดชอบต่อสังคมโดยไม่หวังผลตอบแทนเป็นเงินทอง และการกระทำนี้ไม่ใช่ภาระงานที่ต้องทำตามหน้าที่

แซมมวล โอลินเนอร์ (Samuel Oliner)^{๑๗} ได้ทำการศึกษากลุ่มบรรเทาสาธารณภัยต่าง ๆ ๖ กลุ่ม พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเอื้อเฟื้อเพื่อนั้นมีอยู่หลายด้านด้วยกัน เช่น ได้รับแบบอย่างที่ดีจากผู้ปกครอง มีความกล้าหาญ ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น ความใส่ใจ การมีศีลธรรม ไม่ปรารถนาที่จะเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ เคารพตนเอง รับผิดชอบต่อสังคม พึงพอใจในตนเอง รักความยุติธรรม เชื่อว่าทุกอย่างแก้ไขได้ ใส่ใจหลักศาสนา รู้สึกว่าการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ต้องการช่วยเหลือชุมชน ต้องการความใกล้ชิด ใส่ใจหลักศาสนา รู้สึกว่าการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ต้องการช่วยเหลือชุมชน ต้องการความใกล้ชิด พัฒนาตนเอง และลดความรู้สึกผิด

นอกจากนี้ คำว่า “Prosocial Behavior” ได้ถูกนำมาใช้โดยนักวิชาการทางด้านสังคมในช่วงปี พ.ศ.๒๕๑๓ อันเป็นคำที่ใช้ในความหมายที่ตรงกันข้ามกับคำว่า “Antisocial Behavior” ที่หมายถึง “พฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม” การศึกษาถึงพฤติกรรมเพื่อสังคมในช่วงนั้นนับเป็นความพยายามที่จะเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มเพื่อความสมานฉันท์ แรงจูงใจที่สำคัญในการมีพฤติกรรมเพื่อสังคมมีความเชื่อมโยงกับความรู้สึกเอื้อเฟื้อเสียสละ (Altruism) โดยปัจจัยที่มี

^{๑๖} ศุภรัตน์ รัตนมุขย์, “บัณฑิตอาสาสมัคร : ทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม”, วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา สหประชาชาติ (มกราคม-มีนาคม, ๒๕๔๔), : ๓-๓๓.

^{๑๗} Samuel Oliner, “Extraordinary Acts of Ordinary People: Faces of Heroism and Altruism” in http://www.altruisticlove.org/docs/s_oliner.html. October ๓, ๑๙๙๙.

อิทธิพล คือ หลักปฏิบัติทางศาสนา เราจะเห็นได้ว่าศาสนาทุกศาสนาสอนให้ประชาชนหยิบบรรยากาศช่วยเหลือให้กับผู้ด้อยโอกาส

สรุป จิตอาสาหรืออาสาสมัคร แยกลักษณะได้เป็น

๑) สร้างวินัยในตนเอง ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในสังคม รู้ถึงขอบเขตของ สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ ต่อตนเองและต่อสังคม

๒) ให้ความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม ตระหนักเสมอว่าตนเองคือส่วนหนึ่งของสังคม ต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเรื่องของส่วนรวม ทั้งต่อประเทศชาติ และต่อโลก

๓) ตระหนักถึงปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคม ให้คิดเสมอว่าเป็นปัญหาของตนเองเช่นกัน ต้องช่วยกันแก้ไข

๔) ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต เพราะหลักธรรมหรือคำสั่งสอนในทุกศาสนาล้วนสอนให้เราทุกคนทำความดี ถ้าปฏิบัติได้จะทำให้เรา มีความเอื้อเฟื้อเสียสละต่อกันสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

๒.๒ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมจิตอาสาของนักเรียน

๒.๒.๑ ด้านความมีน้ำใจ

ความหมายและคุณลักษณะของความมีน้ำใจ

ในสังคมปัจจุบันการอยู่ร่วมกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน จึงจะอยู่กันได้อย่างสันติสุข ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้ โดยไม่ต้องใช้เงินทองมากมายเพียงแต่แสดงความเมตตากรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็เป็นการแสดงน้ำใจได้ เช่น การพาเด็กเล็กหรือผู้สูงอายุข้ามถนน หรือการสละที่นั่งบนรถโดยสารให้แก่เด็ก สตรีและหญิงมีครรภ์ เป็นต้น นับว่าเป็นการแสดงน้ำใจ การแสดงความมีน้ำใจจึงไม่ใช่วัดกันด้วยเงินเพียงอย่างเดียวเท่านั้น

การฝึกฝนตนเองให้เป็นคนมีน้ำใจ นอกจากจะทำให้เรามีจิตใจที่ตีงามเบิกบานแจ่มใส ผิวพรรณผ่องใส ใบหน้ายิ้มแย้มแล้วยังทำให้ได้มิตรสหายมาก ใครก็อยากคบหาสมาคมด้วย เพราะความมีน้ำใจแสดงถึงความมีเมตตาต่อผู้อื่น เมื่อฝึกฝนแล้วในชีวิตจะพบแต่ความสุข

๑) ความหมายของความมีน้ำใจ

คำว่า“น้ำใจ”ในความหมายโดยตรงที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น ไม่ได้ให้ความหมายโดยตรงหรือโดยเฉพาะไว้ ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่พึงมีในตัวบุคคลและเป็นคุณธรรมที่สำคัญประการหนึ่งของคนไทย โดยมีนักวิชาการและผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของความมีน้ำใจไว้ ดังนี้

พระเผด็จ ทตตชีโว^{๑๔}ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความมีน้ำใจใน ๒ ลักษณะ คือ ในทางธรรมและในทางโลก ความมีน้ำใจ หมายถึงพอจะช่วยเหลือใครก็ช่วยไปเถอะ อย่าหวังแรงธรรมชาติของคนนั้นยิ่งออกแรงก็ยิ่งได้แรง การบริจาคโลหิตโลหิตที่บริจาคไปย่อมทำให้เกิดโลหิตใหม่ขึ้นมาแทนและมีคุณภาพสูงกว่าเดิมด้วย ในทางธรรม ความมีน้ำใจ หมายถึง เป็นผู้มีความกตัญญูรู้คุณคน ใครมีอุปการะก็ต้องหาหนทางไปตอบแทนพระคุณท่าน นอกจากตอบแทนพระคุณแล้ว ก็บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมในโอกาสอันควร อย่างนี้จึงเรียกว่า เป็นผู้ไม่แล้งน้ำใจต่อศาสนาและสังคม

^{๑๔} พระเผด็จ ทตตชีโว, คนดีที่โลกต้องการ, (กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต, ๒๕๓๑), หน้า ๕๙-๖๑.

ประดับ เรื่องมาลัย^{๑๙} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความมีน้ำใจ (Nurturance) คือ ความต้องการช่วยเหลือเพื่อนเวลาเขาเดือดร้อน มักยกโทษให้แก่เพื่อน ชอบทำอะไรเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ผู้อื่น ชอบมีน้ำใจต่อผู้อื่น ชอบเห็นใจผู้อื่น เวลาได้รับอันตรายหรือเจ็บป่วย ชอบแสดงความรักใคร่ ชอบพอบต่อผู้อื่น ชอบให้ผู้อื่นเล่าเรื่องปัญหาส่วนตัวให้ฟัง

พรรณราย ทรรศย์ประภา^{๒๐} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ความมีน้ำใจ คือส่วนที่เมตตา กรุณา ชอบช่วยเหลือผู้อื่น ปกป้องคุ้มครองผู้อื่น หรือมีความเห็นอกเห็นใจ มีน้ำใจดีต่อผู้อื่น เช่นเดียวกับที่พ่อแม่แสดงต่อลูก ผู้บังคับบัญชาที่มีลักษณะเช่นนี้เด่นชัด ก็จะมี ความเมตตาปราณีต่อลูกน้องผู้ให้บริการ ถ้ามีลักษณะเช่นนี้เด่นชัดก็จะเต็มใจที่จะให้บริการอย่างเต็มที่ เพื่อช่วยเหลือผู้มารับบริการ

กนก จันทร์ขจร^{๒๑} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “น้ำใจ คืออุปนิสัยใจคอแท้ๆ ของคนที่รู้จักระลึกรู้ถึงผู้อื่น เรียกว่า มีน้ำใจ ผู้มีน้ำใจเป็นผู้ที่เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เห็นผู้อื่นได้รับความทุกข์ ความเดือดร้อน ต้องการความช่วยเหลือก็รับเป็นภาระให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เช่น ลูกให้ที่นั่งแก่เด็กสตรี คนชราบนรถประจำทาง เป็นต้น ตามชนบทชาวบ้านจะช่วยงานกันที่เรียกว่า “ลงแขก” เป็นบ่อเกิดของความรัก สมัคสมานสามัคคี คนมีน้ำใจย่อมมีคุณธรรม มีจิตสำนึกในความเมตตา กรุณาเป็นพื้นฐานที่จะช่วยเหลือเกื้อกูล โดยไม่หวังผลตอบแทน

วุฒิสวัสดิ์ สวัสดิ์วัฒน์^{๒๒} ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ผู้มีน้ำใจคือ ผู้ที่พร้อมจะเอื้ออารีต่อผู้อื่น โดยไม่ต้องรอให้เขาออกปากเป็นผู้ที่เข้าใจปัญหา ความปรารถนา ความขาดแคลน ความทุกข์ระทม ขมขื่นของผู้อื่น และการช่วยเหลือจะเป็นไปขมขื่นของผู้อื่นและการช่วยเหลือจะเป็นไปด้วยเหตุผล แต่ก็มี ความเต็มใจ เต็มไปด้วยความปรารถนาดี รวมทั้งการให้กำลังใจ ให้แรงบันดาลใจและไม่ตรีจิต มิตรภาพ”

จากความหมายของนักวิชาการ และผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ ที่ได้ให้ความหมายของความมีน้ำใจ ดังกล่าวมาแล้วนี้ สรุปได้ว่า ความมีน้ำใจ คือความปรารถนาดีที่ผู้ให้ตั้งใจมอบให้ผู้รับด้วยความบริสุทธิ์ใจ ทั้งทางกาย ทางวาจา ใจและสิ่งของโดยมุ่งหวังให้ผู้รับ มีความสุข ความพอใจในสิ่งที่ต้องการ เสียสละความสุขส่วนตน เพื่อทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น โดยไม่หวังผลตอบแทน

๒) คุณลักษณะของความมีน้ำใจ

การอยู่ร่วมกันในสังคมโดยรวม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความมีน้ำใจไมตรีที่ดีต่อกัน สังคมจึงจะอยู่กันได้อย่างสันติสุข ความมีน้ำใจเป็นเรื่องที่ทุกคนทำได้โดยไม่ต้องใช้ต้นทุนอย่างมากมาย เพียงแต่แสดง ความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ โดยการช่วยเหลือเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็เป็นการแสดง ความมีน้ำใจได้ เช่นกัน

^{๑๙} ประดับ เรื่องมาลัย, จิตวิทยาวัยรุ่น, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๕๖.

^{๒๐} พรรณราย ทรรศย์ประภา, มนุษย์สัมพันธ์ในการบริหาร, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑๘๔.

^{๒๑} กนก จันทร์ขจร, คู่มือการอบรมความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต ตอนที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท., ๒๕๓๓), หน้า ๗๒๘.

^{๒๒} วุฒิสวัสดิ์ สวัสดิ์วัฒน์, สู่คุณธรรม, (กรุงเทพมหานคร : เอเชียเพรส, ๒๕๓๔), หน้า ๓๘.

๒.๒.๒ ด้านความรับผิดชอบ

ความหมายและคุณลักษณะของความรับผิดชอบ

ความรับผิดชอบเป็นคุณลักษณะหนึ่งของจริยธรรม ที่จะต้องสร้างขึ้นในตัวบุคคลเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการทำหน้าที่ให้สมบูรณ์ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล คุณสมบัติของความรับผิดชอบ เสริมสร้างให้เกิดลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียน ที่จะส่งเสริมให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีจริยธรรมดี เป็นพลเมืองที่ดีในอนาคต

๑) ความหมายของความรับผิดชอบ

การอยู่ในสังคม จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันในการตอบสนองความต้องการต่าง ๆ และจะต้องทำหน้าที่ตามศักยภาพและกำลังความสามารถของแต่ละบุคคล ละเว้นในสิ่งที่ไม่บังควร ยอมรับในกฎเกณฑ์ของสังคม เพื่อให้เกิดสัมพันธภาพทางสังคมที่ดีขึ้น เป็นการให้ความสนใจต่อส่วนประกอบต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการอยู่ร่วมกัน ดังนั้นจำเป็นต้องเข้าใจในสถานการณ์ และบทบาทของตน ที่จะต้องติดต่อสัมพันธ์กับสังคม และรู้จักรับผิดชอบในสิทธิและหน้าที่ของตนเองในการอยู่ร่วมกัน ทั้งนี้จะต้องมีความเข้าใจในความหมายของความรับผิดชอบอย่างชัดเจน ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่าน ดังต่อไปนี้

สาโรส บัวศรี^{๒๓}ได้อธิบายถึงขอบข่ายของพฤติกรรมของความรับผิดชอบต่อหน้าที่การงานว่า ได้แก่ เอาใจใส่ในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อผลงานของงานนั้น ๆ โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนตัว เคารพต่อระเบียบ กฎเกณฑ์และมีวินัยในตนเอง มีอารมณ์หนักแน่นเมื่อเผชิญกับอุปสรรค รู้จักหน้าที่และการทำตามหน้าที่เป็นอย่างดี มีความเพียรพยายาม มีความละเอียดรอบคอบ ใช้ความสามารถอย่างเต็มที่ ปรับปรุงงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นทั้งของตนเองและสังคม ตรงต่อเวลาและยอมรับผลของการกระทำของตนเอง

วิทย์ วิศทเวทย์ และเสถียรพงษ์ วรรณปก๑๖ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบว่าความรับผิดชอบเป็นสิ่งที่ควบคู่ไปกับหน้าที่ คนที่มีความรับผิดชอบ คือคนที่ตั้งใจปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ของตนให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่พึงประสงค์และยอมรับผลของการกระทำนั้น ไม่ว่าจะมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การมีความรับผิดชอบต่อตนเองนั้นจะต้องรู้จักรักษาร่างกาย ชีวิต สุขภาพ ทรัพย์สินและเกียรติยศชื่อเสียงของตนเองด้วยวิธีที่ชอบธรรมส่วนความรับผิดชอบต่อสังคม โดยรู้จักหน้าที่เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงและบุคคลอื่น ๆ

วศิน อินทสระ^{๒๔}ได้ให้ความหมาย ความรับผิดชอบหมายถึงความสำนึกในหน้าที่ความตั้งใจในการทำหน้าที่ ความดำริเริ่มในอันที่จะพัฒนากิจการในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้นและยอมรับผิดชอบต่อผล ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในหน้าที่ของตนเอง

^{๒๓} สาโรส บัวศรี, อ่างในกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง, (กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๕๒), หน้า ๖.

^{๒๔} วศิน อินทสระ, จริยธรรมกับบุคคล. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๔๙.

สรุปความหมายได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติหน้าที่การงานหรือกิจกรรม มีการประชุมวางแผน และทำงานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ ตรงต่อเวลา เอาใจใส่ติดตามไม่ทอดทิ้ง พยายามปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

๒) ประเภทของความรับผิดชอบ

นักวิชาการแบ่งประเภทของความรับผิดชอบไว้ดังต่อไปนี้

กัลยา สุริย์^{๒๕}ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบ ได้ดังนี้ ความรับผิดชอบต่อตนเอง หมายถึงการรับรู้ฐานะและบทบาทของตนเอง เป็นส่วนหนึ่งของสังคม รู้จักผิด-ถูก รู้จักช่วยเหลือตนเองในการขจัดปัญหา ป้องกันรักษาให้ตนเองปลอดภัยจากอันตรายและสิ่งชั่วร้าย และปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ยอมรับการกระทำของตนทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ความรับผิดชอบต่อสังคมหมายถึง ภาระหน้าที่ของบุคคล ที่จะต้องเกี่ยวข้องและมีส่วนร่วมกับ สวัสดิภาพของสังคมที่ตนดำรงอยู่ ตั้งแต่สังคมพื้นฐานจนกระทั่งสังคมขนาดใหญ่ เช่น ความรับผิดชอบต่อครอบครัวจะต้องมีความเคารพเชื่อฟังผู้ปกครอง ช่วยเหลือการงานและรักษาชื่อเสียงของครอบครัวไม่ให้เสื่อมเสีย สำหรับความรับผิดชอบต่อโรงเรียนนั้น จะต้องตั้งใจเรียนเชื่อฟังครู อาจารย์ ปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน นอกจากนี้ จะต้องมีความรับผิดชอบต่อเพื่อนๆ ช่วยตักเตือนและแนะนำให้เพื่อน ปฏิบัติในสิ่งที่เหมาะสม เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

กรมวิชาการ^{๒๖}ในคู่มือปลูกฝังและสร้างเสริมค่านิยมพื้นฐาน ความรับผิดชอบที่นักเรียนพึงมีได้แบ่งความรับผิดชอบไว้ดังนี้ ความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนและประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหมายด้วยความเพียรพยายาม เข้าห้องเรียนและส่งงานตรงเวลารับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมายเมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็พยายามแก้ไข ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา หมายถึงการที่นักเรียนมีส่วนร่วม ในกิจกรรมต่าง ๆ รักษาผลประโยชน์เกียรติยศของสถานศึกษาและเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนตามความสนใจและความสามารถของตนเอง ความรับผิดชอบต่อครอบครัว หมายถึงการที่นักเรียนมีความตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในบ้าน ปฏิบัติตนเพื่อความสุขของครอบครัว เข้าใจปัญหาของครอบครัวและปรึกษาครอบครัวเมื่อมีปัญหา ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึงการที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์และสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม

สรุปจากการศึกษาประเภทของความรับผิดชอบ ซึ่งรวมความแล้วจะเป็นความรับผิดชอบในลักษณะต่อตนเองและต่อสังคม เมื่อมีความรับผิดชอบต่อตนเองแล้วก็จะเป็นพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งแยกออกเป็นหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นความรับผิดชอบต่อครอบครัวโรงเรียน เพื่อน ผู้มีพระคุณ ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ และในการเสริมสร้างความรับผิดชอบนั้นจะต้องลงมือปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

๓) ลักษณะของความรับผิดชอบ

^{๒๕} กัลยา สุริย์, การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและความมั่นคงในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖, การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๔๖), หน้า ๖๙.

^{๒๖} อ่างในกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง, (กรุงเทพฯ : กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๑๘๒.

ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบนั้น นักวิชาการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

แคทเทลและแซนฟอร์ด (Catt, Sanford)^{๒๗} ได้อธิบายถึงลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบสูงไว้ว่า บุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ทางการงานต่อครอบครัว บุคคลทั่วไป สังคมและประเทศชาติด้วยความบากบั่น พากเพียรและเต็มความสามารถอย่างมีศักดิ์ศรี และรู้จักปฏิบัติงานอย่างมีกฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นลักษณะของมนุษย์ที่สามารถพัฒนาได้ ส่วนลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่ำ คือ คนที่ถือความสะดวกเป็นเกณฑ์มักหลีกเลี่ยงข้อบังคับต่าง ๆ

ประด็นันท์ อุปรนัย^{๒๘} ได้กล่าวถึงวิธีการฝึกความรับผิดชอบของเด็กว่า วิธีการฝึกความรับผิดชอบโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ โดยการวางเงื่อนไขและการกระทำ เป็นการฝึกที่ทำให้เด็กนักเรียนมีความถี่ของพฤติกรรมความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น จากการให้ตัวเสริมแรงทางบวกและทางลบ ตัวเสริมแรงทางบวก เช่น อาหาร ขนม กิจกรรมที่เด็กชอบส่วนตัวเสริมแรงทางลบ คือการนำเอาสิ่งที่เด็กไม่ชอบออกไปจากตัวเด็ก ทำให้เกิดพฤติกรรมรับผิดชอบเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังมีวิธีการให้พฤติกรรมไม่รับผิดชอบยุติลงด้วยการลงโทษ เพิกเฉย คือ ไม่ให้ความสนใจในพฤติกรรมความไม่รับผิดชอบของเด็ก หรือหยุดยั้งคือการหยุดให้แรงเสริมพฤติกรรมที่แสดงถึงความไม่รับผิดชอบของเด็กที่เคยได้รับแรงเสริมมาก่อน และการฝึกความรับผิดชอบ โดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เป็นการฝึกความรับผิดชอบที่ให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบและแสดงความรับผิดชอบจากตัวแบบที่ดี หรืออาจใช้วิธีฝึก โดยการให้เด็กได้รับผลการกระทำของเขาเอง จากความเป็นเหตุเป็นผลโดยธรรมชาติและสถานการณ์คือปล่อยให้เด็กได้รับผลการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติภารกิจด้วยตนเอง เช่น เมื่อเด็กไม่มารับประทานอาหารตรงเวลาไม่มีใครคอย

๒.๒.๓ ด้านความเสียสละ

ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายของความเสียสละดังนี้

ความหมายของความเสียสละ

คำว่า ความเสียสละ หมายถึง ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผู้อื่น หรือผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของความ เสียสละไว้หลายท่าน ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๒๙} ให้ความหมายไว้ ว่าการเสียสละ หมายถึงบริจาค บริจาค เช่น สละทรัพย์ช่วยการกุศล ,เสียสละก็ใช้ผลออก เช่น กัปตันสละเรือ ละทิ้ง เช่น สละบ้านเรือนออกบวช, ละวาง, ปล่อยวาง (สิ่งที่ยังต้องการจะรักษาไว้กับตนอยู่เพื่อเห็นแก่ความสุข ความสงบเรียบร้อยหรือเพื่อปลื้มใจเป็นต้น) เช่น สละกิเลส เป็นต้น

^{๒๗} แคทเทลและแซนฟอร์ด (Catt, Sanford) อ่างในกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง, (กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา, ๒๕๔๒), หน้า ๗-๘.

^{๒๘} ประด็นันท์ อุปรนัย, คู่มือพัฒนาจริยธรรมของเด็ก, เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ ๘- ๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. (กรุงเทพมหานคร : สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๖).

^{๒๙} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๔.

เทอร์เนอร์ (Turner)^{๓๐} ได้กล่าวถึงความเสียสละว่า เป็นผลรวมของความไวของบุคคลต่อความต้องการของคนอื่น ผู้ที่มีจริยธรรมแบบเสียสละ จะมีความเต็มใจ ช่วยเหลือผู้อื่น หรือสนองความต้องการของผู้อื่น โดยการให้ปันทรัพย์สิ่งของ การกระทำที่ผู้อื่นมีความพึงพอใจ และเป็นผู้ที่มีเจตคติแบบการให้และการรับ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า ความเสียสละเป็นการแสดงออกโดยการอุทิศเวลาและเสียสละในการทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนด้วยความเต็มใจ เพื่อช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมมากกว่าเป็นประโยชน์ส่วนตัว ได้แก่ การสละทรัพย์สิ่งของ การเสียสละกำลังกาย การเสียสละสติปัญญา การเสียสละเวลาและการเสียสละความสุขสบาย

ความสำคัญของความเสียสละ

พระครูพุ่มศีลาภรณ์^{๓๑} ได้กล่าวถึงประโยชน์ของคุณธรรมด้านความเสียสละไว้ดังนี้

ธรรมดาคณเรา ที่อยู่สังคม จะต้องรู้จักเป็นคนเสียสละ ในคราวที่ควรเสียสละจะต้องเป็นคนเสียสละให้ปันสิ่งของต่าง ๆ ของตนแก่คนที่ควรแบ่งปัน เป็นการแสดงน้ำใจ เพื่อผูกมิตรไมตรี เพราะคำพังเพยว่า “บริวารมาเพราะน้ำใจมี บริวารหนีเพราะน้ำใจลด บริวารหมดเพราะน้ำใจแห้ง” และได้กล่าวถึงการเสียสละอารมณ์ไว้ว่า เป็นการชำระล้างมลทินในจิตใจของเรา ให้สะอาดปลอดโปร่ง แจ่มใส ทำให้เกิดความสุขใจในชีวิตประจำวัน การเสียสละอารมณ์ ชุนชองหมองใจเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับคนที่ใช้ชีวิตเกือกกแล้วอยู่กับความคิดที่สับสนวุ่นวายของโลกตลอดเวลาถ้าเก็บอารมณ์ชุนชองไว้มาก ๆ จะทำให้จิตใจคนเราหย่อนสมรรถภาพ เสียคุณภาพของความเป็นคนที่ดี

จันทนะ วิไลพัฒน์^{๓๒} ได้กล่าวถึงลักษณะของคุณธรรมด้านความเสียสละ ไว้ดังนี้

การกระทำที่แสดงถึงเมตตริจิตความมีน้ำใจ โอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น คอยเอื้อเพื่อช่วยเหลือ เกื้อกูลลดความเห็นแก่ตัว รู้จักแบ่งปัน ยอมเสียสิทธิ์หรือเสียสละสิ่งที่เราควรได้รับ หรือมีอยู่น้อยให้แก่ผู้อื่น ร่วมบริจาค ร่วมสร้างประโยชน์ หรือกระทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และต่อส่วนรวมด้วยความจริงใจโดยไม่หวังผลตอบแทน

สรุปลักษณะความเสียสละดังนี้ ๑) การให้ทางกาย เช่น ช่วยเหลือผู้อื่นทำธุรกรรมที่ไม่มีโทษ ไม่นิ่งดูตาย ๒) การให้ทางวาจา เป็นการช่วยเหลือให้คำแนะนำทั้งในทางโลกและทางธรรม ช่วยเจรจาเป็นธุระให้สำเร็จประโยชน์ ๓) การให้ทางกำลังสติปัญญา ช่วยแสดงความเห็นอย่างตรงไปตรงมา ช่วยแก้ปัญหาเดือดร้อนแก่คนที่ไม่กระทำผิด ช่วยค้นหาแนวทางที่ถูกที่ชอบช่วยเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้อื่นตามกำลังปัญญา ๔) การให้ด้วยกำลังทรัพย์ แบ่งปันเครื่องอุปโภคบริโภคให้แก่ผู้ขัดสนที่สมควรให้ แบ่งปันเงินทองให้แก่ผู้ขัดสนที่สมควรให้ สละทรัพย์เพื่อสาธารณกุศล ๕) การให้ทาง

^{๓๐} เทอร์เนอร์ Turner, W.D. Altruism and Its Measurement in Children, in *Journal of Abnormal and Social Psychology*. ๔๓ (๑๙๔๒), p. ๕๐๒-๕๑๖.

^{๓๑} พระครูพุ่มศีลาภรณ์, ทัศนะของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๕.

^{๓๒} จันทนะ วิไลพัฒน์, “การพัฒนาพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยการใช้กระบวนการสร้างค่านิยม”, *วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

ใจ ยินดีเมื่อผู้อื่นมีความสุข ไม่อาฆาตจองเวร ให้อภัยในความผิดของผู้อื่นที่สำนึกผิด ระวังความไม่พอใจ ทำใจให้หนักแน่นไม่หวั่นไหวไปกับสิ่งแวดล้อม

๒.๒.๔ ด้านความสามัคคี

ความสามัคคีเป็นหลักธรรมหรือหลักปฏิบัติสากลของสังคมมนุษย์ หากกลุ่มชนใดมีความสามัคคี ปัญหาต่าง ความขัดแย้ง ความเสื่อมโทรมด้านต่าง ๆ ในสังคมนั้นจะมีน้อยลง เพราะการแสดงออกด้วยความร่วมแรงกายใจกัน เพื่อปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพฉะนั้นจึงต้องเข้าใจความหมาย ลักษณะและประเภทของความสามัคคีนั้นอย่างถูกต้องแล้ว การพัฒนาเยาวชนพัฒนาสังคม ประเทศชาติได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น ถึงทำความเข้าใจถึงความหมายลักษณะ องค์ประกอบ และความสำคัญของสามัคคี ดังนี้

(๑) ความหมายของสามัคคี

ความเจริญและความเสื่อมของสังคมมนุษย์นั้น พิจารณาได้จากการร่วมแรงกายใจกันของเยาวชนและคนในสังคมนั้น ว่าเป็นอย่างไร มีความสามัคคี เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันแค่ไหนเป็นต้น โดยศึกษาให้เข้าใจถึงความหมายของคำว่าสามัคคี ดังนี้

(๒) ความหมายตามพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน

พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายของคำว่าสามัคคีและคำอื่น ๆ ที่มีความหมายคล้ายคลึงกันไว้ดังนี้

ความสามัคคี หมายถึงความพร้อมเพรียงกัน ความปรองดองกัน กิริยาที่พร้อมเพรียงกัน ทำร่วมมือร่วมใจกัน^{๓๓} สัมครสมาน หมายถึง เชื่อมสามัคคี เช่น จะทำการงานอะไรขอให้สัมครสมานกันปรองดอง หมายถึง ออมชอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วย ความไกล่เกลี่ยตกลงกันด้วยไมตรีจิต

ฉะนั้นความหมายของคำว่า สามัคคี ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒ จึงหมายถึง สภาวะทางกาย วาจาและใจของหมู่ชนในสังคมนั้นมีเอกภาพ คือ เป็นหนึ่งเดียวในการประพฤติปฏิบัติตามข้อบังคับและละเว้นข้อที่ห้ามเพื่อนำมาซึ่งสันติสุข ความเจริญรุ่งเรืองของสังคมนั้น ๆ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของคำว่า “สามัคคี” ไว้ว่า “สามัคคี” หมายถึง ความพร้อมเพรียงกันมีน้ำหนึ่งใจเดียวกัน สมานฉันท์ หมายถึงมีความพอใจร่วมกัน พร้อมใจกัน”

พระราชสุธี (โสภณ โสภณจิตโต ป.ธ.๙) ได้ให้ความหมายความสามัคคีไว้ว่า ความสามัคคี หมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้งวิวาทบาดหมางกัน ความสามัคคีมีด้วยกัน ๒ ประการ คือ ๑)ความสามัคคีทางกาย ได้แก่การร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงาน ๒)ความสามัคคีทางใจได้แก่การร่วมประชุมปรึกษาหารือกันเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

สรุปได้ว่า ความสามัคคี หมายถึง การแสดงออกซึ่งความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมแรงทางกาย ทางวาจาความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกันร่วมใจกันปฏิบัติงานให้

^{๓๓} พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. ๒๕๔๒. (กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๗๘.

บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดงานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท ไม่เอาไรต์เอาเปรียบกัน ปฏิบัติกิจกรรมตามข้อตกลง ไม่มีการแบ่งแยก ยอมรับในศักยภาพของเพื่อน การปฏิบัติหน้าที่ของผู้คนที่ได้รับความหมาย ผู้นำ และความตั้งใจจริงของผู้คนในสังคมไทยเป็นหลัก ความสามัคคี ที่จะนำไปสู่ความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ จึงจะสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง

๒) คุณลักษณะของความสามัคคี

ลักษณะของความสามัคคีที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ใช้คำว่า สังฆสามัคคี ซึ่งมีลักษณะความสามัคคีปรองดองกัน ความพร้อมเพรียงกันของหมู่คณะหรือสงฆ์ การกระทำที่เรียกว่า “สังฆสามัคคี” คือการนำเอาธรรม วินัยเป็นต้นมากกว่าตามความสามัคคีเป็นจริง ช่วยให้เกิดความสมานฉันท์กันในหมู่คณะหรือสงฆ์ มีการพร้อมเพรียงกันทำสังฆกรรมต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้เรียกว่า “สังฆสามัคคี”^{๓๔} นอกจากนี้ยังมีคุณลักษณะของนักวิชาการที่ได้กล่าวถึง คุณลักษณะของความสามัคคีไว้ ดังนี้

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวว่า ความสามัคคีของมวลมนุษยชาติว่าทุกคนสามารถปฏิบัติได้ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพื่อความสงบ ความเจริญของโลก มนุษย์ทุกคนสามารถร่วมมือกัน มีความสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการสร้างสรรค์โลกได้ด้วยการศึกษาปฏิบัติตนตามหลักพรหมวิหาร ๔ ประการ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เพราะหลักธรรมดังกล่าวนี้ พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้เพื่อให้มนุษย์ทุกคนเป็นพรหม คือ เป็นผู้สร้างสรรค์คือภีบาลโลก ช่วยกันบำรุงรักษาโลกนี้ให้มีสันติสุข ด้วยเรี่ยวแรงความพากเพียรของมนุษย์เองโดยไม่ต้องรอเทพเจ้าหรืออำนาจวิเศษใด ๆ มาบันดาลให้

จากคุณลักษณะที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า หากสังคมใดต้องการความเจริญรุ่งเรืองไม่ว่าด้านใด ๆ ก็ตาม เป้าหมายแรกที่ต้องปฏิบัติ ก็คือ ทำสังคมให้เข้มแข็ง ทำให้ผู้คนในสังคมนั้นมีศักยภาพทางกระทำ ทางความคิด เกิดความสามัคคีปรองดองกันฉันท์พี่น้อง รู้ดีรู้ชั่วในสิ่งต่าง ๆ ได้ พร้อมทั้งมีการศึกษาปฏิบัติตามความรู้ที่ตนนั้น โดยแบ่งภาระหน้าที่ของผู้คนในสังคมว่าต้องรับผิดชอบ เช่น ในครอบครัวก็เป็นหน้าที่ของบิดมารดา ในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของครูอาจารย์ในสังคมอื่น ๆ เป็นหน้าที่ของนักบริหารสถาบันทางสังคมเหล่านั้นรับผิดชอบ เป็นต้น

๓) ประเภทของความสามัคคี

คนที่ใจสามัคคีกันนั้น ถึงแม้ว่าจะอยู่ห่างกันคนละทิศ คนละเมืองหรือคนละประเทศชาติ แต่มีจิตใจรักใคร่กันนับถือกัน ก็จัดว่ามีใจสามัคคี เมื่อกล่าวถึงประเภทแล้ว ความสามัคคีมีอยู่ ๒ ประเภท ได้แก่

(๑) ความสามัคคีทางกาย คือ การทำงานด้วยกำลังกาย คนที่ช่วยกันแบกหาม หรือนักศึกษามาชุมนุมกันเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เรียกว่า มีความสามัคคีทางกาย พฤติกรรมอย่างนี้ ตรงกับที่เราแปลความสามัคคีว่า “ความพร้อมเพรียง” นั่นเอง กล่าวคือ หมู่สัตว์ผู้อาศัยแผ่นดินอยู่อาศัย ย่อมเป็นต่าง ๆ กัน โดยสัญชาติ โดยภาษา โดยรูปพรรณสัณฐานภายนอก และโดยใจโดยอริยาศัย โดยคุณสมบัติ โดยธรรม ความสามัคคีทางกาย เช่น “ต่างคนต่างประพฤติตนให้เป็น

^{๓๔} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๕๔/๒๑๗.

คนสงบกาย สงบวาจา การทำ การพูด การคิดอย่างใด ย่อมเป็นไปเพื่อสันติ เว้นจากการเบียดเบียน ชักนำเพื่อกายสามัคคีเว้นการทะเลาะวิวาท เว้นกล่าวถ้อยคำอันไม่สุภาพ นึกในทางเมตตากรุณา

(๒) ความสามัคคีทางใจ หมายถึง คนที่มีความรักใคร่กันใกล้ชิดกัน ใจตรงกัน และหวังดีต่อกัน หากมีปัญหาว่า กายสามัคคีทำได้ง่าย หรือใจสามัคคี ทำได้ยาก แต่ถ้าใช้คำว่า “สามัคคีธรรมก็ต้องถือ ว่าจิตใจเป็นสำคัญ คือ ใจสามัคคีนั้นเลิศประเสริฐแน่” ^{๓๕}

สรุปว่า ความสามัคคีสามารถประพฤติปฏิบัติได้ใน ๒ ทาง ได้แก่ทางกายกับทางจิตใจแต่ ความสามัคคีทางจิตใจ ซึ่งเป็นผลมาจากปัญญาที่ใคร่ครวญ มีสติรอบคอบของผู้คนในสังคม ถือว่า สำคัญที่สุดต่อความเจริญก้าวหน้าของชีวิต ของสังคม เพราะหากมีแต่ความสามัคคีทางกาย โดยไร้ สติปัญญาแล้ว ความสามัคคีนั้นก็อาจเปล่าประโยชน์ หรือไม่ได้รับผลเท่าที่ควร และยังอาจนำไปสู่ ความสามัคคีที่ผิดได้ การร่วมมือกันด้วยความสามัคคีอันชอบธรรมทั้งทางโลกและทางธรรม

๒.๒.๕ ด้านการทำงานเป็นทีม

การทำงานเป็นทีมให้ประโยชน์มากต่องานของส่วนรวม และยังช่วยพัฒนาผู้เข้าร่วม กิจกรรม พร้อม ๆ กัน จึงควรส่งเสริมให้มีการทำงานเป็นทีมให้มากขึ้น ผู้ที่ต้องการพัฒนาดน ควรต้อง แสวงหาโอกาสเข้าร่วมทำงานกับผู้อื่นในทุกงาน ที่เป็นไปในทางสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในวัยเรียน การ แสวงหาโอกาสทำกิจกรรมทุกรูปแบบกับเพื่อนๆ ก็จะช่วยพัฒนาความสามารถในการทำงานเป็นทีมได้ มาก

๑) ความหมายของการทำงานเป็นทีมได้มีนักวิชาการและผู้รู้ได้ให้หมายของการทำงาน เป็นทีมไว้ดังนี้

วิภาพร มาพบสุข^{๓๖}ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า การทำงานเป็นทีมคือการ ที่บุคคลมากกว่า ๑ คน มารวมตัวกัน โดยมีเป้าหมายร่วมกัน แบ่งหน้าที่กัน และมีปฏิกริยาและการ รับรู้ต่อการรวมกันเพื่อทำงานใดงานหนึ่งให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย

ปริญญา ตันสกุล^{๓๗}ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า การทำงานเป็นทีมหมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ ๒ คนขึ้นไปที่มาวมตัวกันเพื่อทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างให้สำเร็จ ร่วมกัน

สมชาติ กิจยรรยง^{๓๘}ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มีการประสานงานกัน ร่วมมือกันร่วมใจกันด้วยความสามัคคี มีเป้าหมาย ร่วมกัน ไว้วางใจกัน ในขณะเดียวกัน

^{๓๕} ชัยวัฒน์ อัทพัฒน์ และวิธาน สุชีวกุปต์, **หลักการดำรงชีวิตในสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๔,(กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๘), หน้า ๑๔๙.

^{๓๖} วิภาพร มาพบสุข, **มนุษย์สัมพันธ์**, (กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑๔.

^{๓๗} ปริญญา ตันสกุล, **ทำไมทีมไม่เวิร์ค**, (กรุงเทพมหานคร : จิตจักรวาล, ๒๕๔๗), หน้า ๘.

^{๓๘} สมชาติ กิจยรรยง, **เกมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนและองค์การ**, (กรุงเทพมหานคร :ซีเอ็ดยูเคชั่น, ๒๕๔๐), หน้า ๖๙.

สุรียพร พึ่งพุทธคุณ^{๓๙} ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า การทำงานเป็นทีมการมีจุดมุ่งหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การร่วมมือกันทำงานไปในทิศทางเดียวกัน สมาชิกในทีมต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเองและทีมต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันเอง

เอกชัย กี่สุขพันธ์^{๔๐} ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า การทำงานเป็นทีมความสำเร็จในการทำงานเป็นทีมไม่ได้เกิดจากสมาชิกคนใดคนหนึ่งในองค์การตามลำพัง แต่เกิดจากพลังและคุณภาพของความร่วมมือ รวมถึงการประสานงานของทุกคน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องยิ่งถ้าเป็นสังคมนวัตกรรม การบริหารและการตลาดสมัยใหม่นั้น ได้มีการยอมรับแล้วว่าประเทศญี่ปุ่นเป็นผู้นำทางเศรษฐกิจของโลก ซึ่งความสำเร็จดังกล่าว เป็นผลที่เกิดจากการทำงานร่วมกันเป็นทีมทั่วทั้งองค์การนั่นเอง

ชาญชัย อาจินสมาจาร^{๔๑} ได้ให้ความหมายของการทำงานเป็นทีมว่า การทำงานเป็นทีมหมายถึง การรวมตัวของคนหลายคน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างสม่ำเสมอในช่วงเวลาหนึ่ง คนเหล่านั้นจะมีการรับรู้ในตนเองว่า พวกเขาขึ้นต่อกันในอันที่จะปฏิบัติการเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันมีการตั้งข้อสังเกตว่า ทีมงานก็คือ กลุ่มเพียงแต่ต้องการจะเน้นให้เด่นชัดว่าเป็นกลุ่มทำงาน ซึ่งสมาชิกทุกคนมีภารกิจที่จะต้องทำงานประสานกัน ตามบทบาทของตนเพื่อที่จะให้ภารกิจนั้นบรรลุเป้าหมายร่วมกันของกลุ่ม

จากความหมายของการทำงานเป็นทีมจากนักวิชาการที่ให้นิยามนั้น สรุปความได้ว่า การทำงานเป็นทีม หมายถึงการให้ความร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุน ร่วมแสดงความคิดเห็น รับฟังความคิดเห็น แก้ปัญหาอุปสรรคที่พบในระหว่างทำกิจกรรมร่วมกันเป็นหมู่คณะ แสดงบทบาทผู้นำผู้ตามได้อย่างเหมาะสม

๒) ประเภทของทีม

ชาญชัย อาจินสมาจาร^{๑๕๖} การแบ่งประเภทของทีมมีหลายเกณฑ์ แต่ที่นิยมคือแบ่งเป็นทีมรูปนัย และทีมอรูปนัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

(๑) ทีมรูปนัย (Formal Team) เป็นทีมที่ก่อตั้งขึ้นตามสายงานขององค์การ เพื่อปฏิบัติงานตามเป้าหมาย สมาชิกจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ แบ่งเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

(๑.๑) ทีมตามหน้าที่ (Functional Team) ประกอบด้วย ผู้บังคับ(หัวหน้าทีม) และผู้ใต้บังคับบัญชา (ลูกน้อง) ซึ่งเป็นแผนกหรือฝ่ายในองค์การนั่นเอง เช่น ฝ่ายการเงิน ฝ่ายธุรการ ฝ่ายอาคารสถานที่ เป็นต้น สมาชิกในทีมมักมีประสบการณ์และการศึกษามาในทำนองเดียวกัน มีการทำงานประจำกันตามหน้าที่ หน้าที่หลักของทีมจะไม่ค่อยเปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกในทีมก็ตาม การบริหารงานในทีมมักเป็นแบบมีส่วนร่วมโดยหัวหน้าและลูกน้องร่วมกันวาง

^{๓๙} สุรียพร พึ่งพุทธคุณ, การบริหารจัดการทีมงาน, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๘๗-๒๑๗.

^{๔๐} เอกชัย กี่สุขพันธ์, หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : อนุวงศ์การพิมพ์, ๒๕๒๗), หน้า ๙๕.

^{๔๑} ชาญชัย อาจินสมาจาร, ทักษะการพัฒนาทีมงาน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๕๑-๕๔.

แผนการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในทีมงาน หัวหน้าจะมีอำนาจสั่งการและลูกน้องร่วมกันวางแผนการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในทีมงาน หัวหน้าจะมีอำนาจสั่งการตามสายงานของทีมและหัวหน้ายังมีหน้าที่ประสานงานกับหัวหน้าฝ่ายอื่น ๆ ของทีมอีกด้วย

(๑.๒) ทีมเฉพาะกิจ (Task Team) เป็นทีมงานสำหรับหน้าที่พิเศษเฉพาะสถานการณ์ อย่างไม่อย่างหนึ่ง นอกเหนือจากหน้าที่ประจำ สมาชิกในทีมจะประกอบด้วยบุคคลจากหลายๆฝ่าย เพื่อร่วมทีมเป็นคณะทำงาน โดยภารกิจจะสิ้นสุดก็ต่อเมื่องานที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ เช่น คณะกรรมการการจัดงานวันฉลองชัยชนะท้าวสุรนารี เป็นต้น

(๑.๓) ทีมอำนวยการ (Standing Team) เป็นที่รู้จักกันในฐานะกรรมการอำนวยการ มีหน้าที่ช่วยเหลือ อำนวยความสะดวก และให้คำปรึกษาในการดำเนินงานองค์การซึ่งเรามักจะเรียกทีมประเภทนี้ว่า “บอร์ด” ถือว่าเป็นทีมถาวร เพราะต้องทำงานต่อไปเรื่อย ๆ แต่สมาชิกในทีมจะหมุนเวียนกันเข้ามารับผิดชอบตามระเบียบวาระ เช่น บอร์ดองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย เป็นต้น

(๒) ทีมออรุณัย (Informal Team) เป็นทีมที่รวมตัวกันโดยอาศัยความสมัครใจ เมื่อมีความสนใจร่วมกัน กิจกรรมที่กระทำอาจเพื่อความบันเทิง เพลิดเพลิน สนุกสนาน หรืองานก็ได้เช่น ชมรมส่องนก ชมรมตกปลา ชมรมจักรยาน ชมรมขับเค็ลเลื่อนสกี เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของทีมสรุปได้ว่าทีมนิยมแบ่งเป็นทีมออรุณัย เป็นทีมที่ก่อตั้งขึ้นตามสายงานขององค์การ เพื่อปฏิบัติงานตามเป้าหมาย สมาชิกจะมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นทางการ ทีมออรุณัยเป็นทีมที่รวมตัวกันโดยอาศัยความสมัครใจ เมื่อมีความสนใจร่วมกัน กิจกรรมที่กระทำอาจเพื่อความบันเทิง เพลิดเพลิน สนุกสนาน และงาน

๓) หลักการทำงานเป็นทีม

ชาญชัย อาจินสมาจาร^{๔๒} กล่าวว่าหลักการทำงานเป็นทีมที่สำคัญ มี ๒ ประการ ดังนี้

(๑) สมาชิกในทีมต้องมีการตอบรับและยอมรับผลสะท้อน หรือการตอบรับของสมาชิกอื่น ๆ ในทีมงานที่มีประสิทธิภาพต้องให้สมาชิกในทีม รู้สึกสบายใจ ที่จะให้การตอบรับนั้นคือบรรยากาศของการทำงาน ต้องไม่เป็นอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางต่อการที่สมาชิกจะให้ปฏิกิริยาตอบรับ หรือการแสดงความคิดเห็นใด ๆ ถ้าผู้นำทีมแสดงการยอมรับการพิจารณาในทางสร้างสรรค์ของสมาชิกในทีม ก็เป็นการสร้างบรรทัดฐานที่ดีในการทำงาน

(๒) การทำงานเป็นทีม ต้องกล่าวถึงรูปแบบการทำงานเป็นทีมที่ดี ดังนี้

๑. ทุกคนช่วยกันผลักดันไปในทิศทางเดียวกัน
๒. การได้รับสิ่งสนับสนุนเสมอเมื่อต้องการ
๓. การที่มีคนยอมรับในความสามารถ
๔. การละเว้นในการทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ส่วนตัว
๕. การได้รับความช่วยเหลือเฉพาะในเวลาที่ต้องการเท่านั้น
๖. ความรู้สึกดีที่ได้พบและวิสาสะกับเพื่อนร่วมงานในที่ทำงาน

^{๔๒} ชาญชัย อาจินสมาจาร, **ทักษะการพัฒนาทีมงาน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๕๑-๕๔.

๗. ทุกคนช่วยกันแก้ไขวิกฤตการณ์
๘. ทุกคนเต็มใจรับมือกับวิกฤตการณ์โดยปราศจากเสียงบ่น
๙. การรับผลแห่งความสำเร็จและล้มเหลวร่วมกัน
๑๐. ความรู้สึกพอใจที่สามารถเข้ากับเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี
๑๑. การขอความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงานในสิ่งที่เขาพอจะให้ได้
๑๒. การที่ทุกคนได้รับความสำเร็จร่วมกันมีความเสมอภาค
๑๓. ไม่ลังเลใจในการกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เห็นแล้วว่ามีคุณค่าและสร้างสรรค์
๑๔. การแบกรับภาระร่วมกัน
๑๕. ทุกคนทำงานเพื่อวัตถุประสงค์เดียวกัน
๑๖. ความไว้วางใจและเปิดเผยในชั้นหนึ่ง ซึ่งมีการติดต่อสื่อสารกันโดยทั่วถึง
๑๗. รู้ว่าใครกำลังทำอะไรและเมื่อไหร่
๑๘. การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยไม่จำเป็นต้องรอให้เอ่ยปาก
๑๙. การเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน

ณัฐพันธ์ เขจรนนท์และคณะ^{๔๓} ได้กล่าวว่าทีมงานที่จะประสบความสำเร็จไว้ว่าจะต้องฝึกฝนทำงานร่วมกันจนเกิดความชำนาญ โดยตระหนักว่าสิ่งสำคัญคือ ความสามัคคีและความร่วมมือกันของสมาชิก มากกว่าที่สมาชิกแต่ละคนจะแยกกันเล่นบทบาทของตน พยายามแสดงความโดดเด่นของตนเพียงผู้เดียว โดยไม่สนใจสมาชิกอื่นในทีม กล่าวได้ว่าหัวใจของการทำงานเป็นทีมไม่อยู่ที่สมาชิกเก่งเพียงอย่างเดียว แต่จะต้องอยู่ที่ความร่วมมือและพร้อมใจของสมาชิกในทีมที่ช่วยกันทำให้ทีมมีศักยภาพกล่าวโดยสรุป หลักการทำงานเป็นทีม เป็นการสร้างความร่วมมือร่วมใจในทีมงาน เพื่อให้ผลของการปฏิบัติงาน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีการติดต่อกับทีมอื่น ๆ สม่่าเสมอเพื่อประสานกับสมาชิกแต่ละคนในทีม และควรจะได้รับการกระตุ้นให้ติดต่อและทำงานร่วมกับสมาชิกของทีมอื่นด้วย

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้

บุญชู คำรี ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ว่า หมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร ความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยและต่อเนื่องจนเกิดกระบวนการ เรียนรู้และสุดท้ายก็จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้^{๔๔}

^{๔๓} ณัฐพันธ์ เขจรนนท์และคณะ, การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ, (กรุงเทพมหานคร :เอ็กสเปอร์เน็ท จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๗๔-๗๗.

^{๔๔} บุญชู คำรี [Online]. http://punaoy.blogspot.com/๒๐๐๙/๑๑/blog-post_๘๖๑๗.html เข้าถึงข้อมูล ๗ เมษายน ๒๕๖๒.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้นิยามความหมายของแหล่งเรียนรู้ ไว้ว่า แหล่งหรือที่รวมสาระความรู้ อาจเป็นสถานที่หรือศูนย์ข้อมูลข่าวสาร สาระความรู้หรือบุคคลที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต^{๔๕}

กึ่งแก้ว อารีรักษ์ ให้ความสำคัญของการศึกษาโดยใช้แหล่งเรียนรู้ ไว้ดังนี้^{๔๖}

1. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย

2. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลสะท้อนความคิดเห็นจากแหล่งการเรียนรู้

3. กระตุ้นมุ่งเน้นลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้ผู้เรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซ่องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสูงขึ้น

4. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้าง ความตระหนักเชิงมนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและ ความแตกต่างของข้อมูล

5. แหล่งการเรียนรู้เสริมสร้างการพัฒนาการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการประเมินอย่างมีวิจารณ์ โดยอาศัยกระบวนการวิจัยอิสระ

6. เปลี่ยนเจตคติของครูและผู้เรียนที่มีต่อเนื้อหาวิชา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7. พัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูล

8. เพิ่มผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการ ในด้านเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณ์ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้

เกษม คำบุตดา ได้จำแนกแหล่งการเรียนรู้ออกเป็น ๔ ประเภท ดังนี้^{๔๗}

1. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นบุคคล เช่น ครู เพื่อนในห้องเรียน เพื่อนต่างห้องเรียน เพื่อนต่างระดับ บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง คนในชุมชน เป็นต้น

2. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งวิชาการ ได้แก่ สถานที่ต่าง ๆ ภายในโรงเรียนและชุมชน ห้องสมุด วัด ตลาด ร้านค้า สถานีตำรวจ สถานีอนามัย โบราณสถาน สวนสัตว์ เป็นต้น

3. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นแหล่งธรรมชาติ ได้แก่ ห้วย หนอง คลอง สวนสาธารณะ ป่า ต้นไม้ ไร่ ฝั่ อุทยานธรรมชาติ รวมทั้งสัตว์ต่าง ๆ เช่น สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า เป็นต้น

^{๔๕} สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. รายงานการศึกษาสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของคนไทย สกศ. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ. ๒๕๔๘ หน้า ๒๐.

^{๔๖} กึ่งแก้ว อารีรักษ์ [Online]. http://punaoy.blogspot.com/๒๐๐๙/๑๑/blogpost_๘๖๑๗.html [เข้าถึงข้อมูล ๗ เมษายน]

^{๔๗} เกษม คำบุตดา, [Online]. <http://pitagoms๐๙.blogspot.com> [เข้าถึงข้อมูล ๗ เมษายน ๒๕๖๒]

4. แหล่งการเรียนรู้ที่เป็นสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา นิตยสาร วารสาร สิ่งพิมพ์ หนังสือพิมพ์ แผ่นปลิว ป้ายโฆษณาต่าง ๆ รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เสียงตามสาย เกมคอมพิวเตอร์ และโปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ เป็นต้น

ประเวศ วะสี ได้ให้ทัศนะไว้ในทำนองเดียวกันว่า การศึกษาควรเป็นวิถีชีวิต การศึกษาไม่ใช่เรื่องของโรงเรียนเท่านั้น ทุกส่วนในสังคมควรมีส่วนร่วมในการศึกษา (All For Education) แต่ที่ผ่านมา สังคมไทยเน้นการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน (Formal Education) เป็นสำคัญทำให้เกิดการละเลยต่อกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Informal Education) การที่ระบบการศึกษาของไทยจำกัดตัว หรือเปิดตัวอยู่กับโรงเรียนเท่านั้น ทำให้การศึกษาไทยขาดการมีส่วนร่วมอันหลากหลายของสังคม ขาดพลัง ขาดคุณภาพ ขาดความคึกคัก ขาดความสนุก และมีปัญหามากมาย ซึ่งสำคัญมากที่สุด เพราะชีวิตมนุษย์เรียนรู้ได้ตลอดเวลา ตลอดชีวิต สังคมและผู้บริหารการศึกษา ผู้กำหนดนโยบายการศึกษา จำเป็นต้องตระหนัก และเห็นความสำคัญอย่างมากในการที่จะจัดระบบสังคมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้กลายเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge Based Society) เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ ของโรงเรียน อุทยานการเรียนรู้แห่งชาติ^{๔๘}

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๒ ได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ฉะนั้น ผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริม และสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน และมาตรา ๒๕ ระบุว่า รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างพอเพียงและเหมาะสม^{๔๙}

กระทรวงศึกษาธิการ จึงกำหนดให้การจัดหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่นสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชนสังคมและประเทศชาติ เรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท รวมถึงเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน และแหล่งอื่น ๆ ในขณะเดียวกัน ก็ให้การสนับสนุน ส่งเสริมการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในสถานศึกษา และนอกสถานศึกษาให้ครอบคลุมหลักสูตรอย่างกว้างขวาง เพื่อการพัฒนาไปสู่ความเป็นสากล ส่วนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานก็ได้กำหนดกลยุทธ์ในด้านการพัฒนา

^{๔๘} ประเวศ วะสี, ปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญา ทางรอดจากความหายนะ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, ๒๕๔๑), หน้า ๕๐.

^{๔๙} กรมวิชาการ, กระทรวงศึกษาธิการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ (กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์, ๒๕๔๔), หน้า ๕๒, สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๕, (กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค, ม.ป.ป), หน้า ๑๕.

คุณภาพการเรียนรู้ ให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา ประสานสถานประกอบการ ชุมชน เพื่อใช้เป็นแหล่งเรียนรู้^{๕๐}

๒.๓.๑ ความหมายของแหล่งเรียนรู้

แหล่งการเรียนรู้ หมายถึง แหล่ง หรือที่รวมสาระ ความรู้ อาจเป็นสถานที่ ศูนย์ข้อมูล ข่าวสาร สารความรู้ และบุคคลที่เอื้อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แหล่งการเรียนรู้มีอยู่ทุกที่ทุกเวลา มีคุณค่าน่าสนใจ และกระจายอยู่รอบตัว ทุกส่วนของสังคมสามารถเป็นได้ทั้งผู้ให้ความรู้และผู้รับความรู้ ขึ้นอยู่กับการมีส่วนร่วมและสนับสนุนกันและกัน ก็สามารถส่งผลให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ได้^{๕๑} มีความหมายถึง แหล่งข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ และประสบการณ์ทั้งหลาย ที่สามารถทำให้ผู้เรียน เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง จากการได้คิดเองปฏิบัติเอง สร้างความรู้ด้วยตนเองตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง จนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และสุดท้ายก็เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้^{๕๒} ซึ่งสอดคล้องกับ สามารถ รอดสำราญ ที่กล่าวว่า แหล่งเรียนรู้ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ แหล่งความรู้ทาง วิชาการ และประสบการณ์ที่สนับสนุนส่งเสริมให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้ด้วยตนเองตาม อัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้^{๕๓}

กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่าหมายถึง แหล่งข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศและประสบการณ์ที่สนับสนุนให้ผู้เรียน ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ แสวงหาความรู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยอย่างกว้างขวางและต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ และเป็น บุคคลแห่งการเรียนรู้^{๕๔} และ เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนาเศรษฐ์ ก็ได้ให้ความหมายของแหล่งเรียนรู้ว่า คือ ถิ่น ที่อยู่ บริเวณ บ่อเกิด แห่ง ที่ หรือศูนย์ความรู้ที่ให้เข้าไปศึกษาหาความรู้ ความเข้าใจ และความ ชำนาญ ซึ่งแหล่งเรียนรู้จึงอาจเป็นไปได้ทั้งสิ่งที่ เป็นธรรมชาติหรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นได้ทั้งบุคคล สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต และแหล่งเรียนรู้ อาจจะอยู่ในห้องเรียน ในโรงเรียนหรือนอกโรงเรียนก็ได้^{๕๕}

วีรจ ฆาณะศิริานนท์ และวิจารณ์ พานิช ได้กล่าวสรุปไว้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้หรือ แหล่งการเรียนรู้ นั้น หมายถึง เป็นองค์กรที่เป็นรูปแบบของการบริหารที่เน้นการพัฒนาสภาวะผู้นำใน

^{๕๐} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, กลยุทธ์ของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๒), (กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม, ๒๕๔๗), หน้า ๙.

^{๕๑} สุมาลี สังข์ศรี และคณะ, การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : พิพิธภัณฑ, รายงาน การวิจัย, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๘), คำนำ.

^{๕๒} คำริ บุญชู, “การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๘ (๑), (มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๘) : หน้า ๒๘.

^{๕๓} สามารถ รอดสำราญ, “การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๖), หน้า ๖.

^{๕๔} กระทรวงศึกษาธิการ, คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้ (เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔), (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

^{๕๕} เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนาเศรษฐ์, “แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็กมิได้สร้างเพื่อใคร”, วารสารวิชาการ , ปีที่ ๔ (๑๒), (ธันวาคม ๒๕๔๔) : ๒๖-๒๗.

องค์กร ควบคู่ไปกับการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งจะเป็ผลให้เกิดการถ่ายทอด แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ประสบการณ์ และทักษะ ระหว่างกันและกัน เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานให้ได้อย่างดีเลิศ เหนือว่า คู่แข่งทั้งปวง และมีระดับของการพัฒนาการในความสามารถขององค์กรที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ที่ทำงานผลิตผลงานไปพร้อม ๆ กับเกิดการเรียนรู้ ส่งสมความรู้ และสร้างความรู้จากประสบการณ์ในการทำงาน พัฒนาวิธีทำงานและระบบงานขององค์กรไปพร้อม ๆ กัน ผลลัพธ์ (Output) ขององค์กร แห่งการเรียนรู้ คือผลงานตามภารกิจที่กำหนด การสร้างศาสตร์หรือสร้างความรู้ในส่วนเกี่ยว ข้องกับการปฏิบัติภารกิจขององค์กรนั้น รวมทั้งการสร้างคน อันได้แก่ ผู้ที่ปฏิบัติงานอยู่ในองค์กร หรือมีส่วนเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับองค์กร จะเกิดการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยอาศัยการทำงานเป็นฐาน องค์กรแห่งการเรียนรู้ จะมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) มีการเปลี่ยนแปลงใน ลักษณะของพัฒนาการด้านต่าง ๆ คล้ายมีชีวิต มีผลงานดีขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งในด้านคุณภาพ ประสิทธิภาพ และการสร้างนวัตกรรม (Innovation) รวมทั้งมีบุคลิกขององค์กร ในลักษณะที่เรียกว่า วัฒนธรรม องค์กร (Corporate Culture) ที่ผู้เกี่ยวข้องสัมพันธ์สามารถรู้สึกได้^{๕๖}

สำหรับวัดนั้น เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคน ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ทุกอายุ สามารถเข้ามาศึกษาหาความรู้ได้โดยไม่มีขีดจำกัดและสามารถหาความรู้ได้ตลอดชีวิต ขึ้นอยู่กับความ สนใจของผู้นั้นว่าจะต้องการหาความรู้ศาสนธรรมในรูปแบบใด หากต้องการหาความรู้เพิ่มเติมก็ สามารถสอบถามได้จากผู้รู้ (พระสงฆ์) ในเรื่องนั้น ๆ ได้ วัดจึงเป็นสถานที่ที่บุคคลทั่วไปสามารถไป ศึกษาและหาความรู้เพิ่มเติมปัญญาให้แก่ตนเองได้ตลอดชีวิต (ตั้งแต่เกิดจนตาย)

๒.๓.๒ ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้

หน่วยงานและนัการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสำคัญแหล่งการเรียนรู้ หน่วย ศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ^{๕๗} ได้ให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้และแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง แหล่งเรียนรู้มีความสำคัญ คือ

๑. เป็นแหล่งการศึกษาตามอัธยาศัย
๒. เป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต
๓. เป็นแหล่งปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การศึกษาค้นคว้าแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง
๔. เป็นแหล่งเสริมประสบการณ์ภาคปฏิบัติ
๕. เป็นแหล่งเสริมความรู้ ความคิด วิทยาการและประสบการณ์

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๕๔๕ ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง จึงได้กำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการ ดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ ไว้ในมาตรา ๒๕ ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญโดยให้ผู้เรียน เป็นศูนย์กลางของการจัดการเรียนรู้ มุ่งให้ผู้เรียนแต่ละคนได้พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตาม

^{๕๖} วีรยุทธ มาฆะศิริรานนท์ วิจารย์ พานิช, การบริหารภูมิปัญญา (Knowledge Management) (กรุงเทพมหานคร : เอ็กซ์เปอร์เน็ท, ๒๕๔๓), หน้า ๖๙.

^{๕๗} กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔, (กรุงเทพมหานคร : พัฒนาคุณภาพวิชาการ, ๒๕๔๔), หน้า ๗.

ศักยภาพ มีความรู้ สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันและเรียนต่อ การจัดการเรียนรู้ดังกล่าว นอกจากกิจกรรมที่สนับสนุนให้ผู้เรียน มีลักษณะใฝ่รู้ ใฝ่เรียนแล้ว จำเป็นต้องมีการจัดแหล่งเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ด้วย โรงเรียนทุกแห่งทุกระดับถือเป็นตัวแทนของรัฐในการจัดการศึกษา และดำเนินการตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ อันเป็นหลักการร่วมกันในการจัดการศึกษา ดังนั้นจำเป็นต้องมีการจัดแหล่งเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนให้เรียนเต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องเหมาะสมกับท้องถิ่น

ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งรวมวิทยาการที่สังคมยอมรับ และถือว่าเป็นสิ่งสำคัญยิ่งและจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ ศึกษาค้นคว้าของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นเครื่องหมายของความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติ^{๕๘} เป็นสื่อที่สนองความต้องการของผู้เรียน ในการศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง ได้รับความรู้อย่างสะดวก รวดเร็วและถูกต้องเหมาะสมในลักษณะของแหล่งรวมวิทยาการ^{๕๙} และเป็นแหล่งที่รวบรวมขององค์ความรู้อันหลากหลาย พร้อมทั้งจะให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า ด้วยกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล และเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นแหล่งเชื่อมโยงให้สถานศึกษาและชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน ทำให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาแก่บุตรหลานของตน เป็นแหล่งข้อมูลที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข เกิดความสนุกสนาน และมีความสนใจที่จะเรียนรู้ไม่เกิดความเบื่อหน่ายทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการที่ได้คิดเอง ปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมและทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ทำให้ผู้เรียนได้รับการปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นของตน มองเห็นคุณค่าและตระหนักถึงปัญหาในชุมชนของตน พร้อมทั้งจะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนทั้งในปัจจุบันและอนาคต^{๖๐}

กึ่งแก้ว อารีรักษ์ และคนอื่น ๆ ได้ให้ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้^{๖๑}

๑. กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยอาศัยการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่หลากหลาย
๒. ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ให้ลึกซึ้งขึ้น โดยใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลและสะท้อนความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อมูล
๓. กระตุ้นให้มุ่งเน้นลงลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งผลักดันให้นักเรียนแสวงหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างผลผลิตในการเรียนให้มีคุณภาพสูงขึ้น
๔. เสริมสร้างการเรียนรู้ จนเกิดทักษะในการแสวงหาข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ โดยอาศัยการสร้างความรู้ความตระหนักเชิงมโนทัศน์เกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมชาติและความแตกต่างของข้อมูล

^{๕๘} ประเวศ วะสี, ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป, ๒๕๓๖), หน้า ๓.

^{๕๙} กาญจนา เอกะวิภาต, การทำมาหากินในชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๑๒.

^{๖๐} ดำริ บุญชู, “การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา”, วารสารวิชาการ, ปีที่ ๘ (๑), (มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๘) : ๒๘.

^{๖๑} กรมสามัญศึกษา, การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้, (กรุงเทพมหานคร : หน่วยงานนิเทศก์ เขตการศึกษา ๕ กรมสามัญศึกษา, ๒๕๔๔), หน้า ๗-๘.

๕. เสริมสร้างการพัฒนาทักษะการคิด เช่น การแก้ปัญหา การให้เหตุผลและการประเมินอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยการวิจัยอิสระและการควบคุมข้อมูล

๖. เปลี่ยนเจตคติของครูและนักเรียนที่มีต่อเนื้อหารายวิชาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

๗. พัฒนาทักษะการวิจัยและความเชื่อมั่นในตนเองในการค้นหาข้อมูลโดยบูรณาการทักษะการใช้ห้องสมุด เข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร

๘. เพิ่มสัมฤทธิ์ผลด้านวิชาการ ในด้านเนื้อหา เจตคติ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยอาศัยแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายในการเรียนรู้^{๖๒}

แหล่งเรียนรู้อย่างมีบทบาทในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย ดังนี้

๑. แหล่งเรียนรู้สามารถตอบสนองการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการ (Process Of Learning) การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง (Learning By Doing) ทั้งการเรียนรู้ของคนในชุมชนที่มีแหล่งเรียนรู้ของตนเองอยู่แล้วและการเรียนของคนอื่น ๆ ทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย

๒. เป็นแหล่งทำกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงานและแหล่งประกอบอาชีพของผู้เรียน

๓. เป็นแหล่งสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นโดยตนเอง

๔. เป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้า วิจัย และฝึกอบรม

๕. เป็นองค์กรเปิด ผู้สนใจสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างเต็มที่และทั่วถึง

๖. สามารถเผยแพร่ข้อมูลแก่ผู้เรียนในเชิงรุก เข้าสู่กลุ่มเป้าหมายอย่างทั่วถึงประหยัดและสะดวก

๗. มีการเชื่อมโยงและแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

๘. มีสื่อประเภทต่าง ๆ ประกอบด้วย สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนและพัฒนาอาชีพ

สาวตรี ขาตา กล่าวว่าไว้ว่า แหล่งความรู้มีความสำคัญ คือ เป็นสถานที่ที่ประชาชนในหมู่บ้านได้ร่วมแรง ร่วมคิดทำได้ โดยมีการบริหารจัดการทรัพยากรของร่วมมือเสียสละกำลังกายในการจัดสร้างอาคารสถานที่ขึ้นมา สำหรับเป็นสถานที่ให้ความรู้ ข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ แก่ประชาชน โดยมีสื่อประเภทสิ่งพิมพ์และอาจมีสื่อเทคโนโลยี วิทยุโทรทัศน์ของจริง ของจำลอง การแสดงการสาธิตต่าง ๆ ไว้บริการ สื่อบางส่วนได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานของราชการและเอกชนต่าง ๆ และสื่ออีกบางส่วนได้รับการบริจาคจากประชาชนทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้านได้มีโอกาสฝึกอ่านเขียน ได้ปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น^{๖๓}

^{๖๒} กิ่งแก้ว อาริรักษ์, และคนอื่น ๆ, การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย, (กรุงเทพมหานคร : อัลฟ่ามีเดียเน็ยม, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๘.

^{๖๓} สาวตรี ขาตา “การศึกษาสภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๔๒), หน้า ๑๒.

นฤมล ตันธสุเรศษุ์ กล่าวไว้ว่า แหล่งความรู้หรือแหล่งวิทยาการในชุมชน มีความสำคัญ^{๖๔} คือ

๑. เป็นแห่งการศึกษาตลอดชีวิตที่ประชาชนจะมีปฏิสัมพันธ์เพื่อหาความรู้ต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองตลอดเวลา โดยไม่จำกัดเพศและวัย

๒. เป็นแหล่งที่ช่วยส่งเสริมการเรียนการสอนการศึกษาในระบบ

๓. เป็นแหล่งที่ประชาชนจะเข้าไปปฏิบัติสัมพันธ์เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรงหรือลงมือปฏิบัติจริงได้ เช่น การแก้เครื่องยนต์ การประดิษฐ์เครื่องใช้ต่าง ๆ เช่น โตะ แก้ว การทำอาหาร ขนม หรือดอกไม้ประดิษฐ์ เป็นต้น

๔. เป็นแหล่งที่ประชาชนจะเข้าไปปฏิบัติสัมพันธ์เพื่อหาความรู้จากแหล่งกำเนิดได้ เช่น การเข้าไปศึกษาโบราณสถาน โบราณวัตถุหรือศาสนสถาน การศึกษาพันธุ์ไม้หรือการศึกษาพันธุ์สัตว์ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ธรรมชาติของสัตว์ชนิดต่าง ๆ ถึงแหล่งที่อาศัยในป่า

๕. เป็นแหล่งที่ประชาชนจะเข้าไปปฏิบัติสัมพันธ์เพื่อให้ได้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาการใหม่ที่มีการคิดค้นขึ้นและยังไม่มีของจริงให้เห็น เช่น การศึกษาถึงประดิษฐ์กรรมชิ้นใหม่ โดยดูจากวีดิทัศน์ ภาพยนตร์ นิตสารหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแหล่งวิทยาการประเภทนี้จะเป็นสื่อต่าง ๆ ซึ่งมีความสำคัญเฉพาะในหลายๆ ด้าน ได้แก่ ๑) เป็นสิ่งช่วยเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมเพื่อให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ๆ แนวความคิดใหม่ๆ เกิดมุมมองใหม่ๆ ขึ้น ๒) เป็นแหล่งใช้ข่าวสาร เปิดโลกทัศน์ของผู้ศึกษาให้กว้างไกลกว่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตน ช่วยยกระดับความมุ่งมั่น โดยการเสนอภาพในอุดมคติหรือเสนอผลสำเร็จและความก้าวหน้าของงานและบุคคลต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยสร้างบรรยากาศของการพัฒนา ๓) เป็นสื่อการสอนสมัยใหม่ที่ให้ทั้งความรู้ ก่อให้เกิดทักษะ ช่วยทำให้การเรียนรู้เกิดได้เร็วขึ้น

๒.๓.๓ ประเภทของแหล่งเรียนรู้

แหล่งเรียนรู้ หรือแหล่งความรู้ หรือแหล่งความรู้ในชุมชน หรือแหล่งวิทยาการในชุมชน มีความหมายกว้างขวางมาก จึงมีนิกการศึกษาจำแนกประเภทไว้แตกต่างกันไป ดังต่อไปนี้

กระทรวงศึกษาธิการ ได้แบ่งประเภทของแหล่งเรียนรู้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑. แหล่งการเรียนรู้ในโรงเรียน เช่น ห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดหมวดวิชาการ ห้องสมุดเคลื่อนที่ มุมหนังสือในห้องเรียน ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องมัลติมีเดีย ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องอินเทอร์เน็ต ศูนย์วิชาการ ศูนย์วิทยุบริการ ศูนย์โสตทัศนศึกษา ศูนย์สื่อการเรียนการสอน ศูนย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน สวนพฤกษศาสตร์ สวนวรรณคดี สวนสมุนไพร สวนสุขภาพ สวนหนังสือ สวนธรรมะ เป็นต้น

๒. แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น เช่น ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์ศูนย์กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น วัด ครอบครัว ชุมชน สถานประกอบการ องค์กรภาครัฐ และภาคเอกชน เป็นต้น^{๖๕}

^{๖๔}นฤมล ตันธสุเรศษุ์, เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาการใช้ แหล่งวิทยาการในชุมชน เล่ม ๑, (นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิการ ๒๕๓๓), หน้า ๖-๗.

นิโคล (Nichols ๑๙๗๑:๓๔๒) ได้แบ่งประเภทของแหล่งความรู้ที่มีอยู่ในชุมชน^{๖๖} ดังนี้

๑. ผู้ชำนาญพิเศษ เช่น นักดนตรี จิตรกร ผู้ชำนาญพิเศษ นักกีฬา พนักงานซื้อขายและบริการ พ่อค้า นักธุรกิจ นายธนาคาร นักอุตสาหกรรม ช่างนา
๒. พ่อแม่หรือผู้ปกครองของเด็ก
๓. ตัวแทนขององค์กรต่าง ๆ ได้แก่ ตัวแทนของสังคม เทศบาล ศูนย์วัฒนธรรมหรือหน่วยงานอื่น ๆ
๔. ผู้แทนทางด้านธุรกิจและอุตสาหกรรม ได้แก่ บุคคลที่ทำงานด้านธุรกิจ การค้าโรงงานอุตสาหกรรม เช่น บริษัทขนส่ง เหมืองแร่ บริษัทห้างร้านต่าง ๆ
๕. ผู้แทนรัฐบาล เช่น ตำรวจ เทศมนตรี เจ้าหน้าที่อนามัย เป็นต้น
๖. คณะกรรมการที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแนะนำแก่ประชาชน เช่น คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียน คณะที่ปรึกษาโรงเรียน คณะครูภายในโรงเรียน เป็นต้น
๗. ทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบไปด้วยพืช สัตว์ป่า น้ำ ดิน แต่ละวัสดุชนิดต่าง ๆ ทางธรรมชาติ
๘. สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อาคารสถานที่ เครื่องบิน รถไฟ พิพิธภัณฑสถาน หอสมุด พิพิธภัณฑ์ เป็นต้น

นฤมล ตันธสุเรศ ได้จำแนกแหล่งวิทยาการที่อยู่ในชุมชนที่จะสามารถนำมาประกอบการเรียนการสอนได้^{๖๗} ดังนี้

๑. ประเภทบุคคลหมายถึงผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนนั้น
 ๒. ประเภททรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ
 ๓. ประเภทสื่อต่าง ๆ รวมทั้งเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ชนิดต่าง ๆ
 ๔. ประเภทวัตถุ และอาคารสถานที่
- สรุปได้ว่า แหล่งเรียนรู้ ซึ่งเป็นแหล่งความรู้ทางวิชาการ ที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองสามารถจำแนกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ดังนี้
๑. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ผู้ที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งในโรงเรียน ชุมชน นอกชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ได้แก่ บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น บุคลากรในชุมชน กรรมการสถานศึกษา เป็นต้น
 ๒. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นแหล่งวิทยาการ หมายถึง อาคารสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งรวมข้อมูล แหล่งความรู้ต่าง ๆ แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ คือ แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน แหล่งเรียนรู้ภายนอก

^{๖๕} กระทรวงศึกษาธิการ, **สถานที่สำคัญทางการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ, ๒๕๔๕), หน้า ๔๓.

^{๖๖} นิโคล (Nichols ๑๙๗๑:๓๔๒) อังโน วไลลักษณ์ พัสดร, “การพัฒนาบทเรียนสำเร็จรูป โดยบูรณาการแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่เพชรบุรี สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒”, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๕๓), หน้า ๖๘-๖๙.

^{๖๗} นฤมล ตันธสุเรศ, **เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาการใช้ แหล่งวิทยาการในชุมชน เล่ม ๑**. (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิการ, ๒๕๓๓), หน้า ๑๓.

โรงเรียน ได้แก่ ห้องสมุดต่าง ๆ ห้องพิพิธภัณฑ์ เทคโนโลยี สารสนเทศต่าง ๆ สวนพฤกษศาสตร์ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ อุทยานสวนสาธารณะ สถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่ราชการ เป็นต้น

๓. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติ สิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำต่าง ๆ สัตว์ต่าง ๆ อุทยานแห่งชาติ ภูเขา ป่าไม้ ต้นไม้ ใบไม้ เป็นต้น

๔. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสื่อสารสนเทศ หมายถึง สื่อนวัตกรรม รวมทั้งเทคโนโลยี สิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ได้แก่ หนังสือ ตำรา สิ่งพิมพ์ ป้ายโฆษณา รายการวิทยุ รายการโทรทัศน์ เกมส์ คอมพิวเตอร์ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่าง ๆ เป็นต้น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้ให้ความหมายแหล่งเรียนรู้ไว้ดังนี้

๑. จัดตามลักษณะของแหล่งเรียนรู้

๑) แหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียนจะศึกษาหาความรู้ได้จากสิ่งที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ป่าไม้ ลำธาร กรวด หิน ทราย ชายทะเล ฯลฯ

๒) แหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างเพื่อสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกของมนุษย์ เช่น โบราณสถานโบราณวัตถุ พิพิธภัณฑ์ ห้องสมุดประชาชน สถาบันทางการศึกษา สวนสาธารณะ ตลาด บ้านเรือน ที่อยู่อาศัย สถานประกอบการ ฯลฯ

๓) บุคคล เป็นแหล่งเรียนรู้ที่จะถ่ายทอดความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทั้งด้านการประกอบอาชีพและการสืบสานวัฒนธรรม ตลอดจนนักคิด นักประดิษฐ์และผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในด้านต่าง ๆ

๑. จัดตามแหล่งที่ตั้งของแหล่งเรียนรู้

๑) แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เดิมจะมีแหล่งเรียนรู้ที่เป็นหลักคือ ครู อาจารย์ ห้องเรียน ห้องสมุด ต่อมามีการพัฒนาเป็นห้องปฏิบัติการต่าง ๆ เช่น ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องโสตทัศนศึกษา ห้องจริยธรรม ห้องศิลปะ ฯลฯ ตลอดจนการใช้อาคารสถานที่บริเวณและสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน เช่น ห้องอาหาร สนาม ห้องน้ำ สวนดอกไม้ สวนสมุนไพร แหล่งน้ำในโรงเรียน ฯลฯ

๒) แหล่งเรียนรู้ในชุมชน ครอบคลุมทั้งด้านสถานที่และบุคคล ซึ่งอาจอยู่ในชุมชนใกล้เคียงโรงเรียนและชุมชนที่โรงเรียนพานักเรียนไปเรียนรู้ เช่น แม่น้ำ ภูเขา ชายทะเล วัด ตลาด ห้องสมุดประชาชน สถานตำรวจ สถานีอนามัย สวนสาธารณะ สวนสัตว์ ฟุงนา สวนผัก สวนผลไม้ แหล่งทอผ้า ร้านอาหาร ดนตรีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นเมือง เทคโนโลยีพื้นบ้าน เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน แหล่งข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ฯลฯ^{๖๘}

สุวิทย์ มูลคำ ได้จำแนกแหล่งเรียนรู้ไว้ ๒ ประเภท^{๖๙} คือ

^{๖๘} สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, ๒๕๔๗), หน้า ๓-๔.

^{๖๙} สุวิทย์ มูลคำ, แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น, (กรุงเทพมหานคร : แพร่วิทยา, ๒๕๔๕), หน้า ๑๙.

๑. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นบุคคล ประกอบด้วยบุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษาซึ่งมีความเชี่ยวชาญหลากหลายสาขาวิชาชีพ บางท่านอาจเป็นผู้ที่มีทักษะความชำนาญในแต่ละสาขาวิชาชีพ บางท่านเป็นนักปราชญ์ชาวบ้าน บางท่านเป็นอดีตข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน บางท่านเป็นผู้นำศาสนาในท้องถิ่น บางท่านเป็นบุคลากรในสถานศึกษาเอง เป็นต้น

๒. แหล่งเรียนรู้ที่เป็นสถานที่ เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วทั้งในและนอกสถานศึกษาเป็นสถานที่สำหรับการค้นคว้าศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติอยู่แล้วหรือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น

สุมน อมรวิวัฒน์ จำแนกประเภทของแหล่งเรียนรู้ไว้ ๔ ประเภท^{๗๐} คือ

๑. แหล่งการเรียนรู้ประเภทบุคคล ได้แก่บุคคลทั่วไปที่อยู่ชุมชนซึ่งสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียนได้ เช่น ชาวนา ชาวสวน ชาวไร่ ช่างฝีมือ พ่อค้า นักธุรกิจ พนักงานบริษัท ข้าราชการ ภูมิสงฆ์ ศิลปิน นักกีฬา ฯลฯ

๒. แหล่งการเรียนรู้ประเภทสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น เช่น สถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ โบราณสถาน สถานที่ราชการ สถาบันทางศาสนา พิพิธภัณฑ์ ตลาด ร้านค้า ห้างร้าน บริษัท ธนาคาร โรงมหรสพ โรงงานอุตสาหกรรม ห้องสมุด ถนน สะพาน เขื่อน ฝายทดน้ำ สวนสาธารณะ สนามกีฬา สนามบิน ฯลฯ

๓. แหล่งเรียนรู้ประเภททรัพยากรธรรมชาติ เช่น ภูเขา ป่าไม้ พืช ดิน หิน แร่ ทะเล เกาะ แม่น้ำ ห้วย หนอง คลองบึง น้ำตก ฟุ้งนา สัตว์ป่า สัตว์น้ำ ฯลฯ

๔. แหล่งเรียนรู้ประเภทกิจกรรมทางสังคม ประเพณี และความเชื่อ ได้แก่ขนบธรรมเนียม ประเพณีพื้นบ้าน การละเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน วรรณกรรมท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้านดนตรีพื้นบ้าน วิถีชีวิตความเป็นอยู่ประจำ ฯลฯ

๒.๓.๔ หลักการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

เฉลิม พรกระแสน ได้กล่าวถึงหลักการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมให้นักเรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งเรียนรู้^{๗๑} ดังนี้

๑. ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างทั่วถึงและมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

๒. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกันข้อมูลต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่นและเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้ดี

๓. ยึดการค้นพบตัวเอง การเรียนรู้ที่ผู้สอนพยายามจัดการสอนให้ผู้เรียนได้ค้นหาคำตอบด้วยตนเอง ผู้เรียนมักจดจำได้ดีและมีความหมายโดยตรงต่อผู้เรียน เกิดความคงทนต่อการเรียนรู้

^{๗๐} สุมน อมรวิวัฒน์, กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๔), หน้า ๒๕.

^{๗๑} เฉลิม พรกระแสน, การสอนแบบการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้, (นนทบุรี : แคนดิดมีเดีย, ๒๕๔๔), หน้า ๑๒.

๔. เน้นกระบวนการควบคู่ไปกับผลงาน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์กระบวนการต่าง ๆ ที่ทำผลงาน มิใช่มุ่งจะพิจารณาผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เพราะประสิทธิภาพของผลงานขึ้นกับประสิทธิภาพของกระบวนการ

๕. เน้นการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้^{๗๒} ดังนี้

๑. การเรียนรู้เกิดขึ้นได้กับทุกคนในทุกสถานที่ทุกเวลา
๒. แหล่งเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่มากมาย ทั้งที่เป็นองค์กรจัดตั้ง สถาบันในชุมชน วิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ
๓. การเรียนรู้ที่ดี เกิดขึ้นจากการที่ทุกฝ่ายสร้างเครือข่ายของการเชื่อมโยงประสบการณ์ เกิดขึ้นสังคมการเรียนรู้และสังคมคุณธรรม
๔. การเรียนจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่มีความสุข สร้างสรรค์ความคิดและประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่า

๒.๓.๕ ประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้ในการจัดกิจกรรม

การใช้แหล่งเรียนรู้อย่างหนึ่งเข้ามาจัดกิจกรรมการเรียนรู้ซึ่งจัดว่าเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมายแล้ว ยังช่วยเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนรู้จากอีกหลายด้าน

สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้กล่าวสรุปถึงประโยชน์ของการใช้แหล่งเรียนรู้ไว้^{๗๓} ดังนี้

๑. ได้เรียนรู้จากของจริง ได้เรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสครบถ้วนทั้งจากการได้ชม การมองเห็น การได้ดมกลิ่น การได้ยินเสียง การได้จับต้องสิ่งที่เป็นรูปธรรม ในสถานการณ์จริง เช่นไปเยี่ยมชมโรงพยาบาล ไปสังเกตห่วงโซ่อาหารในนาข้าว ไปเรียนรู้วิธีการทำห่อหมกปลา เป็นต้น
๒. ได้ออกไปศึกษาต้นคว้าวาคำตอบที่ต้องการด้วยตนเองหรือได้มีโอกาสซักถามสิ่งที่ยึดมั่นในใจใคร่รู้ว่า ผลงานของเขาถูกต้องหรือไม่เพียงใด จากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านจริง ๆ เช่น ผู้เรียนสร้างสถานีวิทยุท้องถิ่นจากจินตนาการ เมื่อไปเยี่ยมชมสถานีวิทยุท้องถิ่นนั้นจริง ๆ ดูการบันทึกเทปหรือการออกรายการสดจริง ๆ คำถามมากมายที่อยากรู้จะได้รับคำตอบ ณ ที่แห่งนี้ เป็นต้น
๓. เป็นการเรียนรู้ที่มีความสุขจริง ๆ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนหรือตามหลักการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพเรียกว่า Happy Learning เพราะไม่ซ้ำซากจำเจอยู่ในห้องสี่เหลี่ยม มีกิจกรรมที่ต้องทำร่วมกันมากมาย เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ระห่ำผู้เรียนด้วยกันและที่สำคัญได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปด้วยกัน

^{๗๒} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เล่ม ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์ ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๘.

^{๗๓} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๑-๑๗๒.

๔. เป็นการจัดการเรียนอย่างมีส่วนร่วม คือ ผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้สอน ชุมชน เริ่มต้นวางแผนการทำงานร่วมกันตั้งแต่ต้น การแสวงหาและคัดสรรแหล่งเรียนรู้ การบูรณาการการเรียนการสอนในแต่ละวิชาร่วมกันหรือตามหลักการเรียนโดยผู้เรียนเป็นสำคัญ เรียกวิธีนี้ว่า Participatory Learning

๕. บุคลากรในชุมชน ท้องถิ่น และในสถานศึกษา เข้าร่วมในการจัดการศึกษาแท้จริงมิใช่ตราไว้เพียงในกระดาษ ทุกคนมีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งญาติสนิทมิตรสหายของทุกคน ล้วนเกิดความภูมิใจที่โรงเรียนให้ความสำคัญ ลูกหลานให้ความเคารพนับถือ ให้เกียรติ ให้ความยกย่อง ความรู้สึกเป็นเจ้าของจะกลับคืนมา โรงเรียนแห่งนั้นจะกลายเป็นโรงเรียนของชุมชนอย่างแท้จริง ปัญหาอุปสรรคที่บดบังใจในอดีตจะลบลายไป ทุกฝ่ายจะหันหน้าเข้าหากันเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น และวิจารณ์ พานิช ได้กล่าวสรุปไว้ว่า จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างน้อย ๔ ประการ^{๗๔} คือ

๑. **ผลสัมฤทธิ์ของงานสูง** ในการมองผลสัมฤทธิ์ของงาน ควรมองที่องค์ประกอบ ๔ ด้าน คือด้านผลตอบสนองหรือตรงความต้องการของลูกค้า (Responsiveness) เป็นผลงานหรือกระบวนการทำงานที่มีนวัตกรรม Innovative มีการสร้างขีดความสามารถขององค์กรและของบุคลากร (Competency) และมีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) ซึ่งหมายความว่า Output สูง โดยที่ Input ต่ำ

๒. **เกิดการพัฒนาคคน** บุคลากรเกิดการเรียนรู้ เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน และเกิดทักษะในการเรียนรู้ ที่เรียกว่าเป็นบุคคลเรียนรู้ (Learning Person)

๓. **มีการพัฒนาความรู้** ทำให้เกิดความรู้เพิ่มขึ้นในองค์กร และในบุคลากร

๔. **องค์กรมีศักยภาพสูงขึ้น** ศักยภาพในการรับรู้และเรียนรู้ อันนำไปสู่ศักยภาพในการปรับตัว หรือการเปลี่ยนแปลงตนเอง

จากการศึกษาจากนักวิชาการ สรุปได้ว่า การใช้แหล่งการเรียนรู้เป็นการเพิ่มเติมประสบการณ์ตรงให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้ศึกษาค้นคว้าจากทฤษฎีมาแล้วถึงวิธีการต่าง ๆ และกระบวนการทัศน์ขั้นตอนต่าง ๆ ส่วนประสบการณ์ตรง เพื่อเสริมสร้างกระบวนการทัศน์ การเตรียมการ การวางแผนงาน และลงมือปฏิบัติจริง และให้มีกิจกรรมร่วมกับชุมชน ให้รู้กระบวนการทำงานร่วมกัน ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” นี้ ผู้วิจัยได้นำผลการวิจัยในหลายบริบทเพื่อนำมาศึกษาและเป็นกรณีศึกษา ดังนี้

^{๗๔} วิจารณ์ พานิช, การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๘), หน้า ๖๑.

พระครูพิศาลอรุณกิจ (แสนสา)^{๗๕} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาคุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสา: กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนทุ่งทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า คุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสาทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการมีน้ำใจ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความสามัคคี และด้านการทำงานเป็นทีม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสา ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการมีน้ำใจ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความสามัคคี และการทำงานเป็นทีม พบว่า ทั้งเพศหญิงและเพศชาย มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕

เปี่ยมศรี เศรษฐพรค์^{๗๖} ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน Sos ของเสถียรธรรมสถาน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาทั้งโดยทั่วไปและทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกันคือ เกิดจากความปรารถนาเข้าไปช่วยเหลือโดยไม่ใช้ภาระหน้าที่และไม่หวังผลตอบแทน ในส่วนการทำงานจิตอาสาของเยาวชน Sos ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรย์ นั้นพบว่า เกิดจากการหล่อหลอมพฤติกรรมและจิตใจเยาวชนผ่านกิจกรรมในค่าย การเรียนรู้จากประสบการณ์และการทำงานร่วมกัน รวมถึงการสอดแทรกธรรมะเข้าไปในกิจกรรม ผลคือ เยาวชนได้เรียนรู้การทำงานจิตอาสา ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น และได้พัฒนาตน ในส่วนหลักพุทธธรรมที่เยาวชน Sos รุ่น ค่าย ๘ ส้อมหัตถ์จรรย์ส่วนใหญ่ประยุกต์ใช้ในการทำงานจิตอาสา คือ

- (๑) สังคหวัตถุ ๔ ในข้อธรรมเรื่อง ทานและอถกจรรยา
- (๒) อิทธิบาท ๔ ในข้อธรรมเรื่อง ฉันทะ
- (๓) พรหมวิหาร ๔ ในข้อธรรมเรื่อง เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา
- (๔) ขรവാสธรรม ๔ ในข้อธรรมเรื่อง จาคะ
- (๕) สาราณียธรรม

๖ ในข้อธรรมเรื่อง เมตตากายกรรม เมตตาวจกรรม เมตตามโนกรรม สาราณโกคิตา ในส่วนการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานร่วมกับผู้อื่น พบว่าหลักพุทธธรรมที่เยาวชน Sos รุ่น ๘ ส้อมหัตถ์จรรย์โดยรวม ประยุกต์ใช้ คือ

- (๑) สังคหวัตถุ ๔ ในข้อธรรมเรื่อง ปิยวาจา
- (๒) พรหมวิหาร ๔ ในข้อธรรมเรื่อง อุเบกขา
- (๓) ขรവാสธรรม ๔ ในข้อธรรมเรื่อง สัจจะ

^{๗๕} พระครูพิศาลอรุณกิจ (แสนสา), “ศึกษาคุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสา : กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนทุ่งทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต ๒”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

^{๗๖} เปี่ยมศรี เศรษฐพรค์, “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

(๔) สาราณียธรรม ๖ ในข้อธรรมเรื่อง ทิฏฐิสามัญญตา และสุดท้ายคือ การประยุกต์หลักพุทธธรรมในการพัฒนาตน พบว่าหลักพุทธธรรมที่เยาวชน Sos รุ่น ๘ สื่อมหัตศวรรษส่วนใหญ่ประยุกต์ใช้คือ

- (๑) สังคหัตถุ ๔ ในข้อธรรมเรื่อง สมานัตตตา
- (๒) อิทธิบาท ๔ ในข้อธรรม วิริยะ จิตตะ วิมังสา
- (๓) พรหมวิหาร ๔ ในข้อธรรมเรื่อง อุเบกขา
- (๔) ขรรวาสธรรม ๔ ในข้อธรรมเรื่อง ทมะ ชั้นติ
- (๕) สาราณียธรรม ๖ ในข้อธรรมเรื่อง สีสสามัญญตา

ปิยะนาถ สรวิสูตร^{๗๗} ได้ทำการวิจัยเรื่อง แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม : กรณีศึกษาสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร เป็นเพศหญิงและชาย ใกล้เคียงกัน อายุ ๑๘ – ๒๓ ปี กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นมัธยมศึกษา เกรดเฉลี่ยสะสมครั้งสุดท้าย ๒.๕๑ – ๓.๐๐ นับถือศาสนาพุทธส่วนมากครอบครัวมีรายได้ต่ำกว่า ๑๐,๐๐๑ บาท และไม่เกิน ๑๕,๐๐๐ บาท เกือบทั้งหมดมีตำแหน่งเป็นสมาชิก ผู้ที่เป็นตัวแทนกลุ่มเยาวชนและประธานสภาเยาวชนเขต มีจำนวนที่ใกล้เคียงกัน กิจกรรมที่เข้าร่วมมากที่สุดคือ การเข้าประชุมสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร โดยมีแรงจูงใจภายในอยู่ในระดับสูง ส่วนแรงจูงใจภายนอกอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยด้านศาสนาของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาที่แตกต่างกันมีแรงจูงใจโดยรวมในการทำกิจกรรมเพื่อสังคมแตกต่างกัน สำหรับผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาที่ทำและไม่ทำกิจกรรมการพัฒนามาตรการและการดูแลเยาวชน มีแรงจูงใจภายในแตกต่างกัน ผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาที่มีข้อเสนอว่า หน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชนควรสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมเพื่อสังคม สถาบันการศึกษาและครอบครัว ควรสนับสนุนให้ทำกิจกรรมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม

ศิริ อ่องพิมาย^{๗๘} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านโคกหนอง อำเภอนนแดน จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียน ในวงรอบที่ ๑ โดยใช้กลยุทธ์ ๓ กลยุทธ์ ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การดำเนินกิจกรรมชุมนุมรักโคกหนองแก กิจกรรมธนาคารขยะ กิจกรรมธนาคารปุ๋ยหมักจากใบไม้ โดยมีกิจกรรมที่กระทำร่วมกันคือ ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน กิจกรรมธนาคารขยะ เพื่อลดปริมาณขยะภายในโรงเรียน และให้นักเรียนรู้จักแยกขยะ คือ ขยะที่ควรทิ้ง ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ ขยะที่ขายได้ กิจกรรมธนาคาร ปุ๋ยหมักจากใบไม้ โดยให้นักเรียนช่วยกันเก็บกวาดใบไม้ในบริเวณโรงเรียนไปใส่คอกปุ๋ยหมัก เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และคู่มือการจัดกิจกรรมกิจกรรม ผล

^{๗๗} ปิยะนาถ สรวิสูตร, “แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม : กรณีศึกษาสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต*, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒)

^{๗๘} ศิริ อ่องพิมาย, “การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านโคกหนอง อำเภอนนแดน จังหวัดนครราชสีมา”, *การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔)

การดำเนินการ ทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป คือมีจิตอาสาในการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียนมากขึ้น แต่ยังมีนักเรียนบางส่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาในวงรอบที่ ๒ โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ โครงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีทัศน์แม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน ซึ่งดำเนินโครงการโดยคณะครูโรงเรียนวัดบ้านโคกหนองแขง มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการปลูกฝังให้เรียนเป็นผู้มีจิตอาสาด้านการรักษาความสะอาด มีระเบียบวินัย รักการทำงาน และมีจิตอาสา ให้รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติส่วนรวม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ นักเรียนจะซึมซับ แล้วนำกลับมาปฏิบัติที่โรงเรียน และที่บ้านของตนเอง จะช่วยให้การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนด้านการรักษาความสะอาด ประสบความสำเร็จเด็กเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาอย่างแท้จริง จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ

ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์^{๗๙} ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า จิตอาสาของนักเรียนมีองค์ประกอบ ๓ ด้าน คือ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนา และมีตัวชี้วัดทั้งหมด ๗ ตัว คือ

- ๑) การช่วยแนะนำสิ่งที่ถูกที่ควรแก่ผู้อื่น
- ๒) การอำนวยความสะดวกให้กับผู้อื่น
- ๓) การแบ่งปันสิ่งของให้กับผู้อื่น
- ๔) การสละเงิน แรงกาย เพื่อผู้อื่นและสังคม
- ๕) การสละเวลาและการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม
- ๖) การสนใจในปัญหาและการเปลี่ยนแปลงพร้อมทั้งเสนอความคิดที่จะพัฒนาสังคม
- ๗) การร่วมพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างจิตอาสาเพื่อสังคมอย่างสร้างสรรค์และหลากหลาย โดยนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายมีค่าเฉลี่ยของคะแนนจิตอาสาอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักเรียนมี ๖ ด้าน คือ ปัจจัยด้านนักเรียน ครอบครัว โรงเรียน/ครู เพื่อน สังคม/ชุมชน และด้านสื่อมวลชน

อมรทิพย์ เจริญผล ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา” สรุปผลการศึกษาพบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้แหล่งการเรียนรู้ในระดับปานกลาง การจัดการความรู้ด้านการตรวจสอบความรู้ ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก คือ

๑. การวิเคราะห์การเลื่อนไหลของความรู้
๒. การกำหนดความรู้ที่ต้องการและการจัดทำรายการความรู้ และ
๓. การทำแผนที่ความรู้ โดยมีการดำเนินการอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการจัดการความรู้ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบหลัก คือ

- ๑) การสร้างบรรยากาศของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- ๒) การพัฒนาความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

^{๗๙} ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์, “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐)

๓) การตระหนักถึงความสำคัญของความรู้

๔) การสร้างเครือข่ายความรู้

๕) การกำหนดวิสัยทัศน์ และ

๖) การสร้างความเข้าใจ โดยมีการดำเนินการตามตัวแปรอยู่ในระดับมาก สำหรับการจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่า การตรวจสอบความรู้ ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบหลัก และด้านกระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย ๖ องค์ประกอบ โดยระดับการใช้แหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาไม่ได้บอกคุณภาพของการจัดการความรู้ ทั้งในด้านการตรวจสอบความรู้และกระบวนการจัดการความรู้^{๕๐}

ทรงกรด เจริญพร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “องค์การแห่งการเรียนรู้ตามแนวหลักธรรมพุทธศาสนา” สรุปผลการศึกษาว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ตามแนวหลักธรรมพุทธศาสนาตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วยหลักธรรมในแต่ละหลักการ ดังต่อไปนี้ หลักการที่ ๑ ความรอบรู้แห่งตน ได้แก่ ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ๒ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ ไตรสิกขา ๓ ปัญญา ๓ ขรวาสาธรรม ๔ หลักการที่ ๒ รูปแบบวิถีคิดและมุมมองที่เปิดกว้าง ได้แก่ โยนิโสมนสิการ พรหมวิหาร ๔ วุฒิธรรม ๔ สติปัญญา ๔ อคติ ๔ หลักการที่ ๓ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ได้แก่ สุจริต ๓ เทศนาวิธี ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหัตถ์ ๔ กัลยาณมิตรธรรม ๗ หลักการที่ ๔ การเรียนรู้เป็นทีม ได้แก่ ขรวาสาธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ สังคหัตถ์ ๔ สัมปรีสาธรรม ๗ อปรินิยธรรม ๗ และ หลักการที่ ๕ การคิดเชิงระบบ ได้แก่ โยนิโสมนสิการ ไตรลักษณ์ อริยสัจ ๔ กาลามสูตร ปฏิจจสมุปบาท ส่วนองค์การแห่งการเรียนรู้ตามแนวหลักธรรมพุทธศาสนา ตามแนวคิดของผู้บริหารที่ได้รับรางวัลคุณภาพแห่งชาติ ประกอบด้วยหลักธรรมในแต่ละหลักการ ดังต่อไปนี้ หลักการที่ ๑ ความรอบรู้แห่งตน ได้แก่ อิทธิบาท ๔ โพชฌงค์ ๗ ปัญญา ๓ ธรรมมีอุปการะมาก ๒ อริยมรรคมีองค์ ๘ หลักการที่ ๒ รูปแบบวิถีคิดและมุมมองที่เปิดกว้าง ได้แก่ ปัญญา ๓ ปัจจัยให้เกิดสัมมาทิฐิ ๒ โยนิโสมนสิการ วุฒิธรรม ๔ พรหมวิหาร ๔ หลักการที่ ๓ การสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ได้แก่ สาราณียธรรม ๖ พรหมวิหาร ๔ อปรินิยธรรม ๗ สุจริต ๓ กัลยาณมิตรธรรม ๗ หลักการที่ ๔ การเรียนรู้เป็นทีม ได้แก่ ขรวาสาธรรม ๔ สังคหัตถ์ ๔ สาราณียธรรม ๖ อปรินิยธรรม ๗ พรหมวิหาร ๔ และหลักการที่ ๕ การคิดเชิงระบบ ได้แก่ โยนิโสมนสิการ สัมปรีสาธรรม ๗ กาลามสูตร อริยสัจ ๔ ปฏิจจสมุปบาท^{๕๑}

ภูวนาท มูลเขียน ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้เพื่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” สรุปผลการศึกษาว่า

๑. กระบวนการบริหารจัดการความรู้เพื่อการบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน เป็นวิธีการบริหารตามกระบวนการวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) และการปรับปรุงแก้ไข (Action) ได้นำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนากระบวนการจัดการความรู้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

^{๕๐} อมรทิพย์ เจริญผล, “การจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

^{๕๑} ทรงกรด เจริญพร, “องค์การแห่งการเรียนรู้ตามแนวหลักธรรมพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

โดยผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้นำการดำเนินการในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ส่วนหัวหน้ากลุ่มสาระวิชาเป็นผู้นำการดำเนินงานสถานศึกษาขนาดระดับมัธยมศึกษา

๒. การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้เพื่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินการ ๕ ขั้นตอน ได้แก่ (๑) กระบวนการกำหนดเป้าหมายความรู้ หรือ การกำหนดความรู้ที่จำเป็นในการบริหารสถานศึกษา (๒) กระบวนการสร้างความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อการบริหารสถานศึกษา (๓) กระบวนการนำความรู้ไปใช้ (๔) กระบวนการประเมินผล และ (๕) กระบวนการจัดเก็บและสะสมความรู้เพื่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน^{๘๒}

ศาสตราจารย์ อัมจักร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม” สรุปผลการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ ๕ ประการคือ ร่วมเตรียมการ ร่วมเตรียมความพร้อม กระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายผล และร่วมสรุปประเมินผล^{๘๓}

ธวัช เต็มฉนวน ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมศิลปากร” สรุปผลการศึกษาว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย

๑. ด้านหลักสูตร ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การประเมินหลักสูตร และการบริหารหลักสูตร
๒. ด้านอาจารย์ ได้แก่ การสรรหาอาจารย์ การกำหนดภารกิจของอาจารย์ การประเมินผลการปฏิบัติงานอาจารย์ และการพัฒนาอาจารย์
๓. ด้านกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ การทำแผนการสอน การจัดทำประมวลการสอน การจัดทำตารางสอน การจัดทำอาจารย์เข้าสอน วิธีการสอน และการสอนซ่อมเสริม
๔. ด้านนักศึกษา ได้แก่ การคัดเลือกนักศึกษา การพัฒนานักศึกษา และคุณภาพบัณฑิต
๕. ด้านการวัดและการประเมินผล ได้แก่ หลักเกณฑ์การวัดและประเมินผล และความรับผิดชอบในการวัดและประเมินผล และ
๖. ด้านปัจจัยเกื้อหนุน ได้แก่ อาคารสถานที่ ห้องสมุด อุปกรณ์การสอน และห้องพยาบาล^{๘๔}

^{๘๒} ภูวนาท มูลเขียน, “การพัฒนากระบวนการจัดการความรู้เพื่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี สาขาวิชาการบริหารการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๘๓} ศาสตราจารย์ อัมจักร, “การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ.

^{๘๔} ธวัช เต็มฉนวน, “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมศิลปากร”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาคุณวุฒิปริญญาตรี*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๘), บทคัดย่อ.

ปริญญา ทนชัยบุตร ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์” สรุปผลการศึกษาว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย

๑. กรอบแนวคิดและหลักการ
๒. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
๓. ข้อกำหนด
๔. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ประกอบด้วย
 - ๑) ชั้นเตรียมความพร้อม
 - ๒) ชั้นพัฒนาการคิด ประกอบด้วย ๓ ขั้นตอนย่อย คือ การจุดประกาย การรวบรวม

ความคิด และการประเมินทางเลือก

๓) ชั้นปฏิบัติ ประกอบด้วย ๒ ขั้นตอนย่อย คือ การสร้างสรรค์ผลงาน และการทบทวน

- ๔) ชั้นประเมิน
- ๕) การเตรียมการสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
- ๖) องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์
- ๗) บทบาทผู้สอนและบทบาทผู้เรียน^{๘๕}

พรทิพา ดำเนิน ได้ทำการศึกษาเรื่อง “รูปแบบความร่วมมือของห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้ชุมชน” สรุปผลการศึกษาว่า ผู้บริหารและบรรณารักษ์เห็นด้วยกับโครงสร้างความร่วมมือและเครือข่ายรูปแบบดาว และใช้แนวคิดความร่วมมือแบบหุ้นส่วนเป็นหลักในการบริหารจัดการ โดยมีกิจกรรมความร่วมมือ ๔ กิจกรรมหลัก คือ ๑) ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากร ๒) ความร่วมมือในการใช้ฐานข้อมูลทรัพยากรห้องสมุดร่วมกัน ๓) ความร่วมมือในการใช้ทรัพยากรร่วมกัน และ ๔) ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและพัฒนาการรู้สารสนเทศ^{๘๖}

ธีระวัฒน์ เขียมแสง ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต ๑ โดยศึกษาสภาพการจัดการความรู้ก่อนพัฒนา รูปแบบการจัดการความรู้ดำเนินการพัฒนารูปแบบชั่วคราวการจัดการความรู้ นำรูปแบบชั่วคราวไปทดลองใช้และปรับปรุงศึกษาความพึงพอใจและความสำเร็จในการดำเนินการจัดการความรู้ การวิจัยเรื่องนี้ทำการศึกษาแบบผสมวิธีทั้งประยุกต์การวิจัยแบบมีส่วนร่วมการวิจัยและพัฒนา การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้กลุ่มประชากร คือ บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มหาสารคาม เขต ๑ จำนวน ๑๓๐ คน เครื่องมือและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมี ๕ ชนิด ได้แก่ การสังเกต แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบบันทึก แบบวัดความพึงพอใจของการ

^{๘๕} ปริญญา ทนชัยบุตร, “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

^{๘๖} พรทิพา ดำเนิน, “รูปแบบความร่วมมือของห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้ชุมชน”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ.

ดำเนินการจัดการความรู้และแบบประเมินผลสำเร็จของการดำเนินการจัดการความรู้ เสนอผล การศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย และส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า^{๘๗}

๑. ก่อนการพัฒนาแบบการจัดการความรู้ บุคลากรแต่ละคนมีความรู้ความสามารถ ทักษะการทำงาน และประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน มีการพัฒนาตนเองโดยการแสวงหา ความรู้ด้านต่าง ๆ เป็นรายบุคคล มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันน้อย มีการถ่ายทอดความรู้ อย่างเป็นระบบน้อย การจัดการสารสนเทศภายในหน่วยงานยังไม่เป็นระบบ ไม่มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้หรือการเผยแพร่ความรู้อย่างเป็นทางการ

๒. รูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑ ประกอบด้วย ๑๑ กิจกรรมดังนี้ ๑) ทำความเข้าใจ ปรัชญาหรือ ขอความร่วมมือกับผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่ ๒) ศึกษาสภาพการจัดการความรู้ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑ ก่อนพัฒนาแบบ ๓) ประชุมบุคลากรทำความเข้าใจการจัดการความรู้ ๔) กำหนด คณะกรรมการจัดการความรู้และกลุ่มจัดการความรู้ ๕) กลุ่มปฏิบัติงาน ๕) กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์และเป้าหมายการจัดการความรู้ ๖) จัดทำแผนปฏิบัติการจัดการความรู้แบบมีส่วนร่วม ๗) ดำเนินการจัดการความรู้เน้น ๕ กิจกรรม คือ การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บ ความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ ๘) จัดตั้งศูนย์การจัดการความรู้สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ๙) ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการสร้างเว็บไซต์แก่บุคลากรผู้แทนกลุ่มปฏิบัติงาน และจัดทำ เว็บไซต์ศูนย์การจัดการความรู้ และกลุ่มปฏิบัติงานทุกกลุ่ม ๑๐) สรุปผลและรายงานการจัดการ ความรู้และ ๑๑) เผยแพร่ผลการจัดการความรู้ ในการดำเนินการจัดการความรู้ได้ใช้หลักวิธีการ ทำงานแบบมีส่วนร่วม การประชุมกลุ่มย่อย การสร้างบรรยากาศแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจัดการความรู้ ควบคู่กับการพัฒนางาน การสร้างเครือข่ายความรู้กับโลกภายนอก การประเมินและปรับปรุงระหว่าง การดำเนินงาน และมีการดำเนินการจัดการความรู้ ตามข้อ ๗) ๑๐) และ ๑๑) อย่างต่อเนื่อง

๓. ผลการดำเนินการจัดการความรู้มีดังนี้ ๑) มีคณะกรรมการจัดการความรู้ของ สำนักงานเขตพื้นที่ ได้นำกระบวนการจัดการความรู้ความสำคัญ ๕ กิจกรรมไปใช้ คือ การแสวงหา ความรู้ การสร้างความรู้ การจัดเก็บความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ ๒) ทุกกลุ่ม ปฏิบัติงานจัดการความรู้มีเว็บไซต์เฉพาะของกลุ่ม ๓) ทุกกลุ่มปฏิบัติงานมีองค์ความรู้เพื่อใช้ในการ ปฏิบัติงาน ๔) มีศูนย์จัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่ เพื่อใช้เป็นเวทีแลกเปลี่ยนความรู้เป็นแหล่ง รวบรวมองค์ความรู้และข้อมูลข่าวสารสารสนเทศเพื่อการพัฒนา และพัฒนาบุคลากร

๔. บุคลากรทุกกลุ่มมีความพึงพอใจในกระบวนการจัดการความรู้ระดับมาก และ บุคลากรทุกกลุ่มมีความคิดเห็นว่าการดำเนินการจัดการความรู้ประสบผลสำเร็จระดับมาก

^{๘๗} อธิวัฒน์ เยี่ยมแสง, การพัฒนาแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา (มหาวิทยาลัย มหาสารคาม, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ

พรพิมล ทรราชภิรมย์โชค ได้สรุปผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ สำหรับหน่วยงานภาครัฐไว้ดังนี้ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ สำหรับหน่วยงานภาครัฐ เป็นการวิจัยที่ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนในการ ดำเนินการวิจัย ๔ ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ ๑ การศึกษา วิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสารรายงานคำ รับรองการปฏิบัติราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๙ จำนวน ๑๔๐ ชุด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ขั้นตอนที่ ๒ การศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความรู้ โดยการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการจัดการความรู้จำนวน ๒๐ คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึก ขั้นตอนที่ ๓ การร่างและ การตรวจสอบรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ โดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการ ความรู้ จำนวน ๑๑ คน ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม และขั้นตอนที่ ๔ การนำเสนอรูปแบบการจัดการ ความรู้ของหน่วยงานภาครัฐ โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน ๕ คน รับรองความเหมาะสม การวิเคราะห์ ข้อมูลด้วย ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า^{๘๘}

๑. ผลการศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เอกสารรายงานคำรับรองการปฏิบัติราชการ พบว่า ขั้นตอนการสร้างและการแสวงหาความรู้กับขั้นตอนการประมวลและกลั่นกรองความรู้มีวิธีการ คล้ายกัน หน่วยงานส่วนใหญ่ให้ผู้เชี่ยวชาญประชุมเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของความรู้ ขั้นตอนการ เข้าถึงข้อมูลคล้ายกับขั้นตอนการแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้

๒. ผู้อำนวยการจัดการความรู้ส่วนใหญ่เห็นว่าเป้าหมายของการจัดการความรู้ภาครัฐ ต้องมุ่งเน้นการนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในหน่วยงาน บุคลากรต้องสามารถนำความรู้ไปใช้ พัฒนาตนเองได้ ต้องจัดทำคู่มือการปฏิบัติงานจากการสร้างและพัฒนาความรู้วิชาการใหม่ๆ

๓. ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการความรู้เห็นว่าขั้นตอนการนำความรู้ไปใช้เป็นขั้นตอน สำคัญของรูปแบบและให้ลดขั้นตอนโดยการรวมขั้นตอนการประมวลและกลั่นกรองเข้ากับขั้นตอนการ สร้างความรู้ให้เป็นขั้นตอนการสร้างความรู้

๔. รูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย ๗ ขั้นตอน คือ

๑) การกำหนดความรู้ ได้แก่ จัดตั้งคณะทำงาน จัดประชุมคณะทำงาน สสำรวจและ รวบรวมความรู้ จัดลำดับความสำคัญของความรู้ และกำหนดแหล่งความรู้ที่จำเป็น

๒) การแสวงหาความรู้จากภายในและภายนอกหน่วยงาน

๓) การสร้างความรู้ ได้แก่ กำหนดทีมสร้างความรู้ ประชุมทีมสร้างความรู้ และบูรณา การความรู้ไปใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงาน

๔) การจัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ ได้แก่ กำหนดโครงสร้างความรู้ และรวบรวมและ จัดเก็บความรู้ให้เป็นระบบ

๕) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้และการจัดช่องทางเผยแพร่ความรู้

๖) การนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาคน งาน และหน่วยงาน

^{๘๘} พรพิมล ทรราชภิรมย์โชค, “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ”, วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต, (คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), บทคัดย่อ.

๗) การติดตามและประเมินผลทั้งในด้านปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิตและผลลัพธ์ และองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย ๔ องค์ประกอบ

๘) การเรียนรู้ ประกอบด้วย วิธีการเรียนรู้จำแนกตามระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม ระดับหน่วยงาน และทักษะการเรียนรู้

๙) หน่วยงาน ประกอบด้วยวิสัยทัศน์และเป้าหมาย วัฒนธรรม กลยุทธ์ ได้แก่ การเตรียมการและปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสื่อสาร กระบวนการและเครื่องมือ และการยกย่องชมเชย และการให้รางวัล และโครงสร้างองค์กร

๑๐) คน ประกอบด้วยผู้บริหาร บุคลากร และผู้รับบริการ

๑๑) เทคโนโลยี ประกอบด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และเทคโนโลยีเพื่อยกระดับการเรียนรู้

พระครูวิริญาณสุนทร (จรินทร์ ญาณวีโร) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์” ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยส่วนใหญ่เป็นสามเณร คิดเป็นร้อยละ ๘๓.๘ มีอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี คิดเป็นร้อยละ ๘๒.๙ มีการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ ๗๙.๓ ด้านการศึกษาทางธรรมนักธรรมเอก คิดเป็นร้อยละ ๙๑.๔ ด้านการศึกษาเปรียญธรรมเปรียญธรรม ๑-๒-๓ คิดเป็นร้อยละ ๕๙.๙ ผลการวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาพบว่าโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๔.๒๔ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่ามีค่าเฉลี่ยมากทุกด้าน

ข้อเสนอแนะการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า ควรจัดทำรูปแบบการฝึกอบรมให้ความรู้ที่เป็นมาตรฐานแก่พระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาทุกระดับตระหนักถึงความมีระเบียบวินัยรับผิดชอบต่อหน้าที่จัดอบรมเป็นประจำทุกภาคเรียนในการนำเอาหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมให้แก่พระภิกษุสามเณรผู้ศึกษาและปฏิบัติธรรมสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติพัฒนาด้านกายจิตใจและสติปัญญาให้สูงขึ้น^{๔๙}

พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธธนาโณ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษานักธรรมชั้นเอกวุฒิปริญญาธรรม ๑-๒ - ป.ธ. ๓ วุฒิกิจการศึกษาศาสนาญัตติปริญญาตรีมีพรรษามากกว่า ๓๐ พรรษามีตำแหน่งเป็นเจ้าอาวาสและระยะจำพรรษาอยู่ในวัดปัจจุบันมากกว่า ๒๐ ปี บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานีซึ่งมีทั้งหมด ๔ ด้าน ได้แก่ การพัฒนาชุมชนด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจด้านสาธารณสุขและด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานีด้านวัฒนธรรมอยู่ในระดับมาก^{๕๐}

^{๔๙} พระครูวิริญาณสุนทร (จรินทร์ ญาณวีโร), “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา : กรณีศึกษาวัดตากฟ้า อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), บทคัดย่อ.

^{๕๐} พระครูสุวรรณวรการ (พิมพ์ทรัพย์ พุทธธนาโณ), “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

พระมหาภักตร์ภูวไนย ภททฎฐี (ยิ้มเกิด) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของพระราชปัญญาเวที (ริต ริตเวที)” พบว่า ๑) ทฤษฎีตะวันตกที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้แก่กรอบทฤษฎีหลักทั้ง ๓ ประการคือ (๑) ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ (Economic Theory) (๒) ทฤษฎีระบบ (System Theory) (๓) ทฤษฎีจิตวิทยา (Psychological Theory) ซึ่งกรอบทฤษฎีทั้ง ๓ นับได้ว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์การเป็นอย่างยิ่ง บทบาทในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของพระราชปัญญาเวทีสามารถสังเคราะห์เข้าในหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง ๖ ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสังเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการและด้านการสาธารณสงเคราะห์ ที่ได้โดดเด่นกล่าวคือการมีวิสัยทัศน์และการสร้างแรงบันดาลใจซึ่งนับได้ว่าการปฏิบัติงานในแต่ละด้านดังกล่าวของพระราชปัญญาเวทีมีส่วนในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของสังคมที่สำคัญอีกแรงหนึ่งรวมทั้งยังมีรูปแบบในการปฏิบัติงานที่สามารถนำไปประยุกต์ให้เข้ากับหลักทฤษฎีตะวันตกและหลักพุทธวิธี กล่าวคือพระราชปัญญาเวทีได้ใช้หลักในการบริหารจัดการองค์กรในรูปแบบของระบบเปิดและการมีความพยายามที่จะสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ขึ้นเอง^{๙๑}

^{๙๑} พระมหาภักตร์ภูวไนย ภททฎฐี (ยิ้มเกิด), “ศึกษาบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ของพระราชปัญญาเวที (ริต ริตเวที)”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), บทคัดย่อ.

บทที่ ๓

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” มีขั้นตอนในการศึกษาดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ วิธีการที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา โดยมีกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ส่วนของภาคทฤษฎี ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากพระไตรปิฎก หนังสือ ตำรา เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเว็บไซต์ และข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interviews) ทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นฐานข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อ มีวิธีดำเนินการศึกษาข้อมูล มีรายละเอียด ดังนี้

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของผู้ให้ข้อมูลหลักไว้ ๒ กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ ๑ ได้แก่แก่นักเรียนในเขตพื้นที่โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ศึกษาเชิงปริมาณ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ และครูผู้ปกครองนักเรียน จำนวน ๒๒๐ คน ได้กลุ่มตัวอย่าง ๑๔๐ คน

กลุ่มที่ ๒ สัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู จำนวน ๑๒ คน โดยการเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ศึกษาเชิงคุณภาพ

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

๑. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น ๓ ตอน

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) สอบถามข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถาม“การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” ๓ ด้าน ดังนี้

- ๑) เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมมิใช่เพื่อส่วนตัว
- ๒) เป็นการกระทำที่เป็นไปโดยความสมัครใจ
- ๓) เป็นการกระทำ ที่ไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปสินจ้างรางวัล

เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยผู้ตอบแบบสอบถามพิจารณา ๑ คำตอบจากการดำเนินงานพิจารณาเลือกตอบ ๕ ระดับ โดยผู้วิจัย แบ่งระดับการดำเนินงานออกเป็นช่วง ๆ แต่ละช่วงมีความแตกต่างช่วงละเท่า ๆ กัน และ ได้กำหนดระดับการดำเนินงานที่จะเป็นปัญหา เป็นน้ำหนักคะแนน ๑,๒,๓,๔,๕ แปลความได้ ดังนี้

๑. หมายถึง มีการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ ตามรายการข้อนั้น ในระดับน้อยที่สุดหรือ น้อยกว่า ร้อยละ ๒๑ ของการปฏิบัติงานที่ควรทำทั้งหมด

๒. หมายถึง มีการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ ตามรายการข้อนั้น ในระดับน้อยหรือ ร้อยละ ๒๑-๔๐ ของการปฏิบัติงานที่ควรทำทั้งหมด

๓. หมายถึง มีการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ ตามรายการข้อนั้น ในระดับปานกลางหรือ ร้อยละ ๔๑-๖๐ ของการปฏิบัติงานที่ควรทำทั้งหมด

๔. หมายถึง มีการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ ตามรายการข้อนั้น ในระดับมากหรือ ร้อยละ ๖๑-๘๐ ของการปฏิบัติงานที่ควรทำทั้งหมด

๕. หมายถึง มีการปฏิบัติงานที่ทำอยู่ ตามรายการข้อนั้น ในระดับมากที่สุดหรือ ร้อยละ ๘๑-๑๐๐ ของการปฏิบัติที่ควรทำทั้งหมด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบ ได้ตอบแนวทางแก้ปัญหา การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

๓.๓.๑ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอน ดังนี้

๑. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การรวบรวมจากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐, พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

๒. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือ วารสาร บทความ งานวิจัยเกี่ยวข้อง แนวคิด และทฤษฎี ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการ หรือสถาบันการศึกษา แหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือ คือ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview Guide) ด้วยคัดเลือกแบบเจาะจง

๒) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของผลการสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ ข้อมูล

๓. ขั้นตอนการสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ ใช้การสัมภาษณ์เป็นทางการ (Informal Interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งมีขั้นตอนดำเนินการ ดังนี้

(๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ก่อนลงสนาม เพื่อรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ เริ่มต้นด้วยการนัดหมาย วัน เวลา และสถานที่นัดหมายและเอกสารต่าง ๆ เพื่อชี้แจงประเด็นที่ใช้ในการสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

(๒) ขั้นตอนดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะสนทนาเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ให้สัมภาษณ์ แจกวัสดุประสงค์การสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผล และขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียง ในขณะที่สัมภาษณ์ หรือใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกเสียงไว้ ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ ไม่มีผลกระทบต่อหน้าที่การงาน หรือหน่วยงาน

๓.๔ วิธีการที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๔.๑ การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

เพื่อให้แบบสอบถามมีความถูกต้องน่าเชื่อถือและได้ผลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิดในการศึกษา และได้นำมาทดสอบคุณภาพของเครื่องมือ ๒ ขั้นตอน ดังนี้

๑) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index : Cvi) ของแบบสอบถาม ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน ๕ ท่าน พิจารณาความตรงตามเนื้อหา จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิภายใต้คำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาใหม่มีความเหมาะสม จากนั้นนำตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาและไคค่าคะแนนของดัชนีความตรงตามเนื้อหา (Content Validity Index : Cvi) และใช้ค่า Cvi เพื่อประเมินความตรงตามเนื้อหา ได้ค่า Cvi เท่ากับ ๐.๘๗

๒) การตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ของเครื่องมือโดยการนำไปทดลองใช้ (Pre-Test) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรที่จะทำการศึกษา คือ การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๐ คน แล้วนำแบบสอบถามจากการทดลองไขมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach)⁵⁶ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .๘๑๘๘

⁵⁶ L. J. Cronbach, Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. *Psychometrical*, ๑๙๕๑, ๖, ๒๙๗-๓๓๔. P. ๒๐๒ - ๒๐๔.

๓.๕ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ขั้นที่ ๑ ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ศึกษาจากเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาการวิเคราะห์ “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร”

ขั้นที่ ๒ ศึกษาภาคสนาม

ผู้วิจัยได้เริ่มต้นจากการนำแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบคิดสำหรับการออกแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและความสอดคล้องของเนื้อหา จำนวน ๕ ท่าน เมื่อได้ประเด็นคำถามและประเด็นการสัมภาษณ์ ได้แจกแบบสอบถาม และทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างตามทีระบุไว้ในขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒ กลุ่ม โดยใช้แบบสอบถาม ส่วนการสัมภาษณ์ใช้การบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ตามประเด็นที่ได้ศึกษา

ขั้นที่ ๓ การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น ๒ ขั้นตอน

ส่วนที่ ๑ วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ใช้การวิเคราะห์ทางสถิติโดยใช้ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตามเกณฑ์การตัดสินระดับความคิดเห็นสำหรับการตอบที่เป็นมาตราส่วนประมาณค่า ๕ ระดับ⁵⁷ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าว ไปกำหนดเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดเป็นข้อคำถาม

สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยแบบมาตราส่วนประมาณค่าใช้แนวทางตามนี้

คะแนนเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๕๐ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยน้อยที่สุด

คะแนนเฉลี่ย ๑.๕๑ – ๒.๕๐ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยน้อย

คะแนนเฉลี่ย ๒.๕๑ – ๓.๕๐ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย ๓.๕๑ – ๔.๕๐ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยมาก

คะแนนเฉลี่ย ๔.๕๑ – ๕.๐๐ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า เห็นด้วยมากที่สุด

ส่วนที่ ๒ การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยได้นำแบบบันทึกเสียงสัมภาษณ์ของกลุ่มตัวอย่างมาถอดเทปและสกัดประเด็นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้ตอบไว้ตรงกัน และคัดแยกประเด็นที่ให้ไว้ไม่เหมือนกัน วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หรืออธิบายตีความหมาย และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ และนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามมาวิเคราะห์ประกอบกับข้อมูลแนวคิดทฤษฎีตามที่ปรากฏในขั้นตอนที่ ๑ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องของแนวคิดทฤษฎีกับปรากฏการณ์จริงในพื้นที่ศึกษาและได้นำเสนอเป็น บทวิเคราะห์ “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร”

⁵⁷ สุวิมล ว่องวานิช, การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น, (กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพรส), หน้า ๒๓๐.

ขั้นที่ ๔ สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยในเชิงพรรณนา โดยนำเสนอเชิงปริมาณ และข้อมูลเชิงคุณภาพที่ สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนแล้ว นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และออกแบบเป็นโมเดล “การพัฒนาจิตอาสาโดย กระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร”

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเรื่อง การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร ผู้วิจัยเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย โดยนำมาแสดงในรูปแบบของตารางและคำบรรยายประกอบ ซึ่งมีรายละเอียด ๕ ตอน ดังนี้

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

๔.๒ การวัดระดับจิตอาสาของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

๔.๓ แนวทางการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๔.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้สามารถเก็บแบบสอบถามได้จำนวน ๑๔๐ ฉบับ โดยจำแนกตามเพศและสถานะ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแสดง ดังตารางที่ ๔.๑

ตารางที่ ๔.๑ แสดงจำนวนและร้อยละข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

	(N=๒๓๓)	
ข้อมูลทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
๑. เพศ		
๑. ชาย	๙๓	๖๖.๔๓
๒. หญิง	๔๗	๓๓.๕๗
รวม	๑๔๐	๑๐๐.๐๐
๒. สถานะ		
ครู	๑๒	๘.๕๗
ผู้ปกครอง	๕๐	๓๕.๗๑
นักเรียน	๗๘	๕๕.๗๑
รวม	๑๔๐	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ เป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามเพศและสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑. เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๔๓ รองลงมาได้แก่เป็นหญิง จำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕๗ คน

๒. สถานะ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียนจำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๑ รองลงมาได้แก่ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ประกอบการจำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๗๑ และผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นครู จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๕๗ ตามลำดับ

๔.๒ การวัดระดับจิตอาสาของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ตารางที่ ๔.๒ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร โดยภาพรวม (N=๑๔๐)

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X} .	S.D.	
จิตอาสาด้านความมีน้ำใจ	๓.๓๘	๑.๑๗๖	ปานกลาง
จิตอาสาด้านความรับผิดชอบ	๓.๓๙	๑.๑๘๕	ปานกลาง
จิตอาสาด้านความเสียสละ	๓.๓๖	๑.๑๙๓	ปานกลาง
จิตอาสาด้านความสามัคคี	๓.๓๘	๑.๑๘๒	ปานกลาง
จิตอาสาด้านการทำงานเป็นทีม	๓.๓๗	๑.๑๗๗	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๘	๑.๑๘๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า จิตอาสาของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร โดยภาพรวม มีอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่

๑) จิตอาสาด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = ๓.๓๙$) ๒) จิตอาสาด้านความมีน้ำใจ ($\bar{X} = ๓.๓๘$) ๓) จิตอาสาด้านความสามัคคี ($\bar{X} = ๓.๓๘$) ๔) จิตอาสาด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = ๓.๓๗$) และ จิตอาสาด้านความเสียสละ ($\bar{X} = ๓.๓๖$) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๓ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของ การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร ด้านความมีน้ำใจ (N=๑๔๐)

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X} .	S.D.	
เป็นไกด์อาสาแนะนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง

อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน	๓.๓๑	๑.๒๕๙	ปานกลาง
มีความเอื้ออาทรต่อสตรี เด็กและคนชราในการทำกิจกรรมในชุมชน	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
คอยอำนวยความสะดวกแก่คนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน	๓.๔๗	๑.๒๓๒	ปานกลาง
ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเรา	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
คอยช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรม	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ช่วยกันรณรงค์บริจาคหนังสือเข้าห้องสมุดชุมชน	๓.๓๔	๑.๓๐๗	ปานกลาง
พร้อมช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่มโดยไม่เลือกว่าเป็นงานยากหรือง่าย	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
เข้ากลุ่มกิจกรรมตามโครงการจิตอาสาเป็นประจำ	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๘	๑.๑๗๖	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านความมีน้ำใจ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ ๑) ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเรา ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๒) เข้ากลุ่มกิจกรรมตามโครงการจิตอาสาเป็นประจำ ($\bar{X} = ๓.๔๙$) และ ๓) คอยอำนวยความสะดวกแก่คนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๔๗$)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของ การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านความรับผิดชอบ (N=๑๔๐)

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X} .	S.D.	
มีความตั้งใจทำกิจกรรมที่ครูหรือโรงเรียนมอบหมาย	๓.๔๙	๑.๒๓๘	ปานกลาง
มีการวางแผนเตรียมการกิจกรรมล่วงหน้า	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
มีการประชุมในกลุ่มแบ่งงานกลุ่มที่ทำร่วมกัน	๓.๓๔	๑.๒๘๕	ปานกลาง
ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงเวลา	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
ได้ตรวจทานโครงการร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ในที่ประชุมกล้าคิดกล้าแสดงออก	๓.๓๔	๑.๒๘๕	ปานกลาง
ไม่หนีงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำร่วมกัน	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
มีความวิริยะอุตสาหะในการทำงาน	๓.๔๗	๑.๑๙๖	ปานกลาง

ใช้เวลาว่างเข้าร่วมโครงการจิตอาสาของชุมชนอยู่เสมอ	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
ไม่ละเลยหน้าที่ในทีม	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๙	๑.๑๘๕	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๔ อันดับแรกซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ดังนี้ ๑) มีความตั้งใจทำกิจกรรมที่ครูหรือโรงเรียนมอบหมาย ๒) เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ๓) ใช้เวลาว่างเข้าร่วมโครงการจิตอาสาของชุมชนอยู่เสมอ และ ๔) ไม่ละเลยหน้าที่ในทีม

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของ การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านความเสียสละ (N=๑๔๐)

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X} .	S.D.	
อุทิศเวลาในกิจกรรมกับเพื่อน	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ	๓.๓๔	๑.๓๐๗	ปานกลาง
เห็นด้วยและยินดีกับการจัดโครงการจิตอาสาต่างๆ	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ขณะเข้าร่วมกิจกรรมเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ ทรัพย์สินของตามกำลัง	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
บริจาคอุปกรณ์กีฬาทั้งใหม่และเก่าแก่ชมรมกีฬาในชุมชน	๓.๔๙	๑.๒๓๘	ปานกลาง
ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่นได้ดีขึ้น	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ใช้วันหยุดในการเข้าร่วมโครงการจิตอาสาพัฒนาชุมชน	๓.๓๔	๑.๒๘๕	ปานกลาง
ใช้เวลาว่างมาช่วยกิจกรรมของโรงเรียน	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์แก่วัดในพื้นที่ใกล้ชุมชน	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๖	๑.๑๙๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านความเสียสละ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ๑) ๑) บริจาคอุปกรณ์กีฬาทั้งใหม่และเก่าแก่ชมรมกีฬาในชุมชน และ ๒) ขณะเข้าร่วมกิจกรรมเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ ทรัพย์สินของตามกำลัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๓) ใช้วันหยุดในการเข้าร่วมโครงการจิตอาสาพัฒนาชุมชน และ ๔) ช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๓๔$)

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของ การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านความสามัคคี (N=๑๔๐)

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X} .	S.D.	
ให้ความร่วมมือกับโครงการจิตอาสาด้วยความเต็มใจ	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี	๓.๓๑	๑.๒๕๙	ปานกลาง
มีการร่วมกันวางแผนการทำกิจกรรมในโครงการจิตอาสาของชุมชน	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ	๓.๔๗	๑.๒๓๒	ปานกลาง
ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มเพื่อน	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
หลีกเลี่ยงพฤติกรรมรุนแรงในหมู่คณะ	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ทำงานร่วมกับเพื่อนด้วยความปรองดอง	๓.๓๔	๑.๓๐๗	ปานกลาง
ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่น	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
รู้จักตั้งเตือนแก้ไขพฤติกรรมของเพื่อน	๓.๔๙	๑.๒๓๘	ปานกลาง
ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
รู้จักตรวจสอบและปรับปรุงการทำงานร่วมกับสมาชิก	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๘	๑.๑๘๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านความสามัคคี โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่าการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรกมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ดังนี้ ๑) รู้จักตั้งเตือนแก้ไขพฤติกรรมของเพื่อน ๒) ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มเพื่อน และ ๓) ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่น

ตารางที่ ๔.๔ แสดงค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ระดับของ การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านการทำงานเป็นทีม (N=๑๔๐)

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต	ระดับ		การแปลผล
	\bar{X} .	S.D.	
ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมตามโครงการจิตอาสาของโรงเรียนจนสำเร็จ	๓.๓๑	๑.๒๕๙	ปานกลาง
แสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสม	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง

สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย	๓.๔๗	๑.๒๓๒	ปานกลาง
ยกย่อง ให้เกียรติเพื่อนร่วมกิจกรรม	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ไม่ทิ้งงานมอบหมายกลางคัน	๓.๓๑	๑.๒๕๙	ปานกลาง
เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างมีความสุข	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
มีความภาคภูมิใจในผลงานกลุ่ม	๓.๔๗	๑.๒๓๒	ปานกลาง
มีความคิดสร้างสรรค์ ใหม่ ๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อน	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนภายในกลุ่มอย่างชัดเจน	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างทำกิจกรรมในโครงการจิตอาสา	๓.๓๔	๑.๓๐๗	ปานกลาง
ร่วมกันสรุปประเด็นอภิปรายในที่ประชุมอย่างมีประสิทธิภาพ	๓.๓๒	๑.๒๘๘	ปานกลาง
ได้ตรวจทานโครงการร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม	๓.๔๙	๑.๒๐๘	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	๓.๓๗	๑.๑๗๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีพัฒนาการอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ ๑) มีความคิดสร้างสรรค์ ใหม่ ๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๒) ได้ตรวจทานโครงการร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม ($\bar{X} = ๓.๔๙$) และ ๓) สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย ($\bar{X} = ๓.๔๗$)

๔.๓ แนวทางการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

๑) การดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ ๑

การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร โดยการสังเกตของผู้วิจัยและจากการประชุม การสัมภาษณ์ รวมถึงการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการของคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองของนักเรียน สรุปรายละเอียดสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานด้านการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน พบว่า นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่มีจิตอาสาในภายในบริเวณโรงเรียน กล่าวคือ นักเรียนยังทิ้งขยะไม่เป็นที่ ไม่รักความสะอาด ไม่รับผิดชอบต่อสาธารณสมบัติของส่วนรวม ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนไม่มีจิตอาสาในของโรงเรียนและสาธารณสมบัติส่วนรวม จึงควรมีการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ให้เกิดกับนักเรียน จนเป็นนิสัยที่ติดตัวไป จากการสัมภาษณ์สภาพปัจจุบันและพบปัญหา ดังนี้

- นักเรียนไม่อาสาในการช่วยเหลือครู ผู้อื่นก่อนมีการร้องขอ จึงจะช่วยเหลือ
 - นักเรียนในโรงเรียนของเราไม่ค่อยมีความรับผิดชอบในการดูแลรักษาความสะอาดตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ต้องคอยให้ครูบอกถึงจะทำ
 - นักเรียนทิ้งขยะไม่เป็นที่ โดยเฉพาะเศษถุงขนมชิ้นเล็กๆ ขอบทิ้งไว้ได้ม้่าหินอ่อนหรือไม่ก็ยัดไว้ตามต้นไม้ริมสนาม
 - นักเรียนมักจะทิ้งขยะโดยเฉพาะเศษกระดาษหรือบางครั้งก็จะเหลาสีไม้ เหลาดินสอออกทางหน้าต่างห้องเรียน ทำให้สกปรก มีแต่เศษขยะชิ้นเล็กๆ ซึ่งทำความสะอาดยากมาก
 - นักเรียนชอบเกียวกั้นเก็บเศษขยะ เวลาครูใช้ หรือเวลาเห็นเศษขยะถ้าครูไม่ใช่ให้เก็บก็จะไม่เก็บ
 - นักเรียนชอบเดินผ่านเศษขยะ หากครูใช้ หรือเวลาเห็นเศษขยะถ้าครูต้องใช้ให้เก็บจึงจะเก็บ
 - นักเรียนไม่มีความรู้ความเข้าใจขนาดความตระหนักในการเป็นผู้มีจิตสาธารณะไม่ให้ความร่วมมือกัน ขยะก็ไม่เท เกียวกั้น ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ หรือเป็นหน้าที่ที่ไม่รับผิดชอบ
 - นักเรียนขาดความรับผิดชอบในการทำความสะอาดเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง ต้องคอยให้ครู กำกับดูแลทุกวัน
- จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัย จึงกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนา จำนวน ๓ กลยุทธ์ คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การดำเนินกิจกรรมชุมชนนุรักษ์โรงเรียน กิจกรรมธนาคารขยะ และธนาคารปุ๋ยหมักจากใบไม้ ซึ่งแต่ละกลยุทธ์มีการดำเนินงานและผลการดำเนินงาน ดังนี้
๑. การประชุมเชิงปฏิบัติการ

มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนดำเนินการโดยกลุ่มผู้ร่วมวิจัย ร่วมประชุมกับครูผู้เกี่ยวข้อง ประกอบด้วยครูผู้ร่วมวิจัยครูฝ่ายกิจการนักเรียน นักเรียนหัวหน้าห้อง และรองหัวหน้าห้อง เพื่อวางแผนการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนการประชุมครูผู้เกี่ยวข้อง มีเป้าหมายเพื่อวางแผนเตรียมความพร้อมในการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ดำเนินการโดยครูผู้ร่วมวิจัย ครูฝ่ายกิจการนักเรียน ทำการประชุมปรึกษาหารือกัน เพื่อวางแผนในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน ผลการดำเนินการพบว่า ครูผู้ร่วมวิจัย และครูฝ่ายกิจการนักเรียนได้วางแผนในการดำเนินการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน พร้อมกับกำหนดกิจกรรมและวิธีดำเนินงานจนเป็นที่เข้าใจทุกคนตั้งข้อมูลการสัมภาษณ์ และการสังเกต ดังนี้

 - นักเรียนไม่ค่อยรับผิดชอบทำความสะอาดห้องเรียนของตนเอง ทั้ง ๆ ที่เป็นเวรที่จะต้องทำก็มักจะหลีกเลี่ยง ดังนั้นควรจะมีวิธีการควบคุม กำกับดูแลทุกวัน
 - นักเรียนทิ้งขยะไม่เป็นที่ โดยเฉพาะเศษถุงพลาสติก ห่อลูกอม เมล็ดแตงโม ดังนั้นต้องฝึกให้นักเรียนรู้จักการทิ้งขยะลงถัง ให้เป็นนิสัย และต้องขอความร่วมมือจากร้านค้าไม่ให้จำหน่ายขนมที่จะก่อให้เกิดขยะ
 - นักเรียนบางคนเอาเปรียบเพื่อน ไม่ยอมช่วยเพื่อนทำความสะอาดเขตพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง มักจะหลบหลีกอยู่เสมอ เวลาเห็นครุมาตรวจจึงค่อยมาทำ ต้องหาวิธีการดำเนินการกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมแบบนี้

- โรงเรียนเรามีขยะประเภทเศษกระดาษเยอะมาก เช่น ลังใส่นมของนักเรียน สมุดหนังสือเก่าก็มาก ถ้าเราตั้งธนาคารขยะในโรงเรียนก็จะเป็นที่รองรับขยะได้ นักเรียนสามารถนำมาขายได้

- ไปไม้ที่ร่วงลงมา มีจำนวนมาก เพราะโรงเรียนเรามีต้นไม้เยอะ เรามักจะกวาดไปเผาซึ่งก่อให้เกิดควันรบกวนนักเรียน และเป็นมลพิษด้วย ถ้าเรานำไปทำปุ๋ยหมักจะได้ประโยชน์มากกว่า

๒. การประชุมนักเรียน มีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีจิตอาสาในการดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน ดำเนินการโดยครูผู้ร่วมวิจัยเข้าร่วมประชุมกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย ประชุมชี้แจงและสอบถามความก้าวหน้าของกิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการ โดยใช้เวลาประชุมนักเรียนในทุกวันศุกร์ เวลา ๑๕.๐๐-๑๖.๐๐ น.

ผลการดำเนินการ พบว่า นักเรียนได้รับคำแนะนำอย่างสม่ำเสมอในด้านการทำความสะอาดห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน พฤติกรรมของนักเรียนเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น มีความรับผิดชอบมากขึ้น และมีจิตสาธารณะมากขึ้น นักเรียนที่เข้าร่วมประชุมได้ร่วมแสดงความคิดเห็น และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการดูแลรักษาความสะอาดห้องเรียนของตนเอง และบริเวณโรงเรียน ซึ่งเห็นได้ชัดว่าความสะอาดของห้องเรียน และบริเวณโรงเรียนสะอาดขึ้น ดังข้อมูลการสัมภาษณ์ และการสังเกต ดังนี้

- นักเรียนช่วยกันทำเวร ทำความสะอาดประจำห้องเรียน ห้องสะอาด ถึงขยะวางเปล่าทุกเช้า มีนักเรียนไม่กี่คนที่ยังมีนิสัยเอาเปรียบเพื่อน ไม่ค่อยช่วยเพื่อนทำ ต้องควบคุมดูแลอย่างเข้มงวด

- ไม่ค่อยเห็นเศษถุงขยวมที่เป็นพลาสติกชิ้นเล็ก ๆ เมล็ดแตงโม ไม้เสียบลูกชิ้น แสดงว่านักเรียนให้ความร่วมมือในการทิ้งขยะให้ถูกที่ ซึ่งจะตัวอย่างที่ดีให้กับน้องชั้นเล็ก ๆ

- เห็นนักเรียนช่วยกันกวาดไปไม้ไปทำปุ๋ยหมักที่บ่อปุ๋ย ทำให้โรงเรียนสะอาดขึ้น และไม่มีควันรบกวนเหมือนเมื่อก่อน

- พวกเราอยากให้โรงเรียนสะอาด รมรื่น สวยงาม ไม่มีขยะ เวลาใครมาเยี่ยมจะได้ชื่นชอบพวกเรา

- ธนาคารขยะมีประโยชน์ เพราะสามารถนำขยะมาขายได้ เวลาประชุมครูก็จะให้เจ้าหน้าที่สรุปผลการดำเนินงานทุกครั้ง

- การประชุมนักเรียนทุกวันศุกร์ เป็นการกระตุ้นเตือนให้นักเรียนได้ตระหนักถึงหน้าที่ของตนเองที่จะต้องมีส่วนร่วมในการดูแล รักษาความสะอาดของห้องเรียน และบริเวณโรงเรียน จึงจะเป็นนิสัยที่ดีติดตัวนักเรียนไปตลอดการดำเนินกิจกรรม

๑. การดำเนินกิจกรรมชุมนุมอนุรักษ์โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตรเพื่อให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ได้สมัครเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมอนุรักษ์โรงเรียน ด้วยความสมัครใจ โดยวัตถุประสงค์ของชุมนุมเพื่อพิทักษ์รักษาดูแลความสะอาด และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนโดยกำหนดให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมชุมนุมในช่วงโม่งสุดท้ายทุกวันพฤหัสบดี มีครูที่ปรึกษาชุมนุมเป็นผู้ดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ

ผลการดำเนินงานพบว่า มีนักเรียนให้ความสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกชุมนุมจำนวน ๗๐ คน และได้ร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทางชุมนุมร่วมกันจัดทำขึ้น จากการสังเกตนักเรียนที่เข้าร่วมชุมนุมอนุรักษ์โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตรจะมีความกระตือรือร้นในการทำกิจกรรมของชุมนุมและมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งในการดูแลรักษาความสะอาด และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนจากการดำเนิน

กิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมา สมาชิกชุมนุมรักษ์โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตรสามารถปฏิบัติงานได้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังรายละเอียดข้อมูล ดังนี้

- การจัดตั้งชุมนุมนักศึกษาคอกหนองแขง เป็นกิจกรรมที่ดีมาก เพราะจะช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาด และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนและที่สำคัญสมาชิกของชุมนุมนักศึกษาคอกหนองแขงโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตรจะทำงานด้วยความเต็มใจ เป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่นักเรียนคนอื่นๆ ได้

- นักเรียนสมาชิกชุมนุมนักศึกษาคอกหนองแขงโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับน้อง ๆ สังเกตได้จากพฤติกรรมที่ขยัน จะขยันลงถึงทุกครั้ง และเมื่อเห็นเศษขยะก็จะเก็บใส่ถังขยะ แสดงว่าได้รับการปลูกฝังพฤติกรรมจากการเป็นสมาชิกชุมนุมนักศึกษาคอกหนองแขงโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร

- ผมมีความภูมิใจที่ได้เป็นสมาชิกชุมนุมนักศึกษาคอกหนองแขง เพราะได้ช่วยทำให้โรงเรียนสะอาด สวยงาม ดีกว่าเดิม

- เข้ามารับลูกที่โรงเรียนเห็นโรงเรียนสะอาดกว่าเดิม ลูกผมก็ไม่เกลียดโรงเรียนเหมือนเมื่อก่อน ถ้าเป็นแบบนี้ตลอดไปจะดีมาก

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่เป็นสมาชิกชุมนุมนักศึกษาคอกหนองแขงโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตรมีความกระตือรือร้นในการดูแลรักษาความสะอาดภายในบริเวณโรงเรียน ขยันขันแข็งเป็นแบบอย่างที่ดีในกับนักเรียนคนอื่น และมีการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนมากขึ้น แต่ยังมีนักเรียนส่วนหนึ่งที่ไม่ค่อยช่วยงานชุมนุม สาเหตุเพราะสมัครเข้าเป็นสมาชิกชุมนุมนักศึกษาคอกหนองแขงเพราะอยากได้เสื้อชุมนุมไปใส่ ซึ่งจะต้องหาวิธีพัฒนาในโอกาสต่อไป

๒. กิจกรรมธนาคารขยะ เพื่อให้นักเรียนรู้จักแยกขยะว่า ขยะประเภทไหนทิ้งได้ ขยะประเภทไหนสามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ ขยะประเภทไหนสามารถขายได้ทางโรงเรียนได้ปรับปรุงห้องเก็บของที่ชำรุดทรุดโทรม โดยซ่อมแซมให้ใช้เป็นที่รองรับขยะประเภทต่าง ๆ การจัดตั้งธนาคารขยะในโรงเรียนนั้นจะช่วยลดปริมาณขยะ จากห้องเรียนต่าง ๆ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ ห้องพัสดุ และห้องพักครูได้ นอกจากนี้ยังอนุญาตให้นักเรียนนำขยะจากบ้านมาขายให้กับธนาคารขยะที่โรงเรียนได้ เช่น ขวดพลาสติก ลังกระดาษ ขวดแก้วต่าง ๆ ฯลฯ เมื่อได้ปริมาณขยะที่มากพอจะมีรถรับซื้อของเก่ามารับซื้อต่อ

ผลการดำเนินงานธนาคารขยะในโรงเรียนพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น กล่าวคือ รู้จักแยกขยะ ทิ้งขยะถูกที่ และรู้จักนำขยะที่สามารถขายได้มาขายให้ธนาคารขยะ จากการสังเกตพบว่า ตามห้องเรียนต่าง ๆ จะไม่มีสมุดเก่า หนังสือเก่าเหลือเป็นขยะอยู่ตามห้องต่าง ๆ เพราะนักเรียนแต่ละห้องจะนำมาขาย ห้องพัสดุ ห้องพักครู ห้องประชุม นักเรียนกลุ่มเป้าหมายจะอาสาไปทำความสะอาดให้ และนำขยะที่พอขายได้มาขาย นอกจากจะเป็นการลดปริมาณขยะที่โรงเรียน และที่บ้านของนักเรียนได้แล้ว ยังช่วยให้นักเรียนมีรายได้อีกทางหนึ่งด้วย เห็นได้จากข้อมูลการสังเกต และการสัมภาษณ์ ดังนี้

- การตั้งธนาคารขยะในโรงเรียน ทำให้นักเรียนรู้จักแยกขยะเป็น รู้ว่าอันไหนควรทิ้ง อันไหนควรขาย

- ธนาคารขยะเป็นโครงการที่ดีมาก เพราะสามารถลดปริมาณขยะที่โรงเรียน และที่บ้านของนักเรียน ทางโรงเรียนยินดีให้การสนับสนุนเต็มที่

- เห็นนักเรียนขออาสาทำความสะอาดห้องพัสดุให้ แสดงว่ามีวัตถุประสงค์ต้องการสิ่งของเหลือใช้จากห้องพัสดุไปขายให้ธนาคารขยะของโรงเรียน ถือว่าเป็นสิ่งที่ดี ที่นักเรียนรู้จักอาสาช่วยงานครู

- ตอนเช้าเด็กนักเรียนมาโรงเรียนพร้อมกับถุงขยะ บางคนก็แบกลังกระดาษมา บางคนใส่รถเข็นมา เพื่อมาขายให้กับธนาคารขยะของโรงเรียน แสดงว่าโครงการธนาคารขยะของโรงเรียนได้รับการตอบสนองจากนักเรียนได้เป็นอย่างดี

จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า นักเรียนให้ความสนใจ และให้ความร่วมมือกับกิจกรรมธนาคารขยะของโรงเรียน โดยผลการดำเนินงานที่ผ่านมา ปรากฏว่า ปริมาณขยะในโรงเรียนลดปริมาณลงเรื่อย ๆ แสดงให้เห็นว่า ธนาคารขยะของโรงเรียนประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนของโรงเรียนซึ่งจะเป็นนิสัยที่ดีติดตัวนักเรียนตลอดไป

๓. กิจกรรมธนาคารปุ๋ยหมักจากใบไม้ เนื่องจากโรงเรียนมีต้นไม้เยอะ พอถึงฤดูใบไม้ร่วงจะมีใบไม้เป็นจำนวนมาก ลมพัดปลิวไปทั่วบริเวณโรงเรียน มองดูไม่สะอาดตา ผู้วิจัยจึงได้นำกลยุทธ์การตั้งธนาคารปุ๋ยหมักจากใบไม้ เพื่อให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายเป็นเจ้าของโครงการโดยใช้บ่อเลี้ยงปลาที่โรงเรียนเลิกใช้แล้วเป็นบ่อหมักปุ๋ย โดยให้นักเรียนช่วยกันกวาดใบไม้มาลงในบ่อ และให้นักเรียนนำปุ๋ยคอกจากบ้านมาเป็นส่วนผสม ตูแตรรดน้ำ และกลับปุ๋ยใบไม้ จนเป็นปุ๋ยหมักที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ การดำเนินการดังกล่าวสามารถพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนในด้านการทำความสะอาด ช่วยกันเก็บกวาดเศษใบไม้ จนแลดูสะอาดตา จากเมื่อก่อนจะกวาดแล้วเผา เดียวนี้สามารถใช้ประโยชน์ได้ผลการดำเนินการกิจกรรมธนาคารปุ๋ยหมักจากใบไม้ พบว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีความกระตือรือร้นในการเก็บกวาดเศษใบไม้ไปทำปุ๋ยหมัก และนำปุ๋ยที่ได้ไปใส่แปลงผักสวนครัวของตนเองส่งผลให้ ได้ผลผลิตผักปลอดสารพิษ ขายส่งให้โครงการอาหารกลางวัน สร้างรายได้ให้กับนักเรียน ดังตัวอย่างข้อมูล การสังเกต และการสัมภาษณ์ดังนี้

- ใบไม้จากเดิมเคยกวาดไปเผา บางครั้งก็เกิดควันรบกวนในเวลาเรียน พอมีการทำโครงการธนาคารปุ๋ยหมักจากใบไม้ โรงเรียนสะอาดขึ้น ไม่เกิดควันรบกวน และยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

- ใบไม้เรากวาดไปทำปุ๋ยหมัก สามารถนำไปใส่แปลงผักได้ครับ

- เดียวนี้ไม่ค่อยเห็นเศษใบไม้แล้ว โรงเรียนสะอาดขึ้นมาก

- เวลามาส่องดูที่โรงเรียนในตอนเช้า จะเห็นนักเรียนช่วยกันเก็บกวาดเศษใบไม้ไปใส่บ่อเพื่อทำปุ๋ยหมัก เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก

จากข้อมูลดังกล่าว พบว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีจิตอาสาในการทำความสะอาดโดยช่วยกันเก็บกวาดเศษใบไม้ไปใส่บ่อปุ๋ยหมัก เพื่อทำปุ๋ยหมักไปใส่พืชผักสวนครัวและไม้ดอกไม้ประดับ นอกจากนี้นักเรียนบางคนยังนำความรู้ที่ได้จากโรงเรียนไปทำปุ๋ยหมักไว้ใช้ที่บ้านของตนเอง

หลังจากได้มีการประชุมแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา ตลอดจนอุปสรรคในด้านการพัฒนาจิตอาสา พร้อมทั้งกำหนดเป็น หัวข้อที่สามารถจะดำเนินการได้ ให้แล้วเสร็จตามระยะเวลาการวิจัย โดยจัดให้มีการประชุมเพื่อหาข้อสรุป ที่ได้จากการสำรวจปัญหาในการดำเนินงานการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนใน โดยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสังเกต พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ มีปัญหา เช่น ทิ้งขยะไม่ถูกที่ ไม่ทำความสะอาด

ห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนที่รับผิดชอบรับประทานอาหารเสร็จแล้วไม่ยอมเก็บกวาด ไม่ถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิทยาลัยที่ตนสามารถทำ ถ้าไม่มีครูคอยควบคุม กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าจึงได้ประชุมร่วมกันเพื่อหาวิธีการพัฒนาการจิตอาสาของนักเรียนด้านการรักษาสะอาด โดยจัดให้มีการนิเทศ กำกับติดตามดูแลนักเรียน ตลอดทั้งให้ข้อเสนอแนะแก่ครู ในการรณรงค์ให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตอาสา โดยให้ครูได้ตรวจสอบนักเรียนในการรักษาความสะอาด โดยการตรวจสอบทุกครั้งก่อนเข้าโรงเรียน และตรวจสอบก่อนออกจากโรงเรียน ตลอดทั้งการตรวจสอบในห้องเรียนขณะที่เรียน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นผู้รักษาความสะอาด โดยกลุ่มผู้วิจัยได้นิเทศ กำกับติดตามการปฏิบัติงานของนักเรียนโดยมุ่งหวังให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตอาสาตามกรอบเนื้อหาของการวิจัย โดยมอบหมายให้ครูผู้ร่วมวิจัย สังเกต สัมภาษณ์เรื่อง การรักษาความสะอาดห้องเรียนและบริเวณในโรงเรียน การมีส่วนร่วมในการรณรงค์รักษาความสะอาดห้องเรียน และบริเวณโรงเรียนตลอดจนการทำ ความสะอาดร่วมกันของนักเรียน

ผลการดำเนินงานโดยการนิเทศ กำกับ ติดตาม ของกลุ่มผู้ร่วมวิจัยต่อนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย จากการประเมินผล โดยการตรวจสอบความสะอาดห้องเรียน และบริเวณโรงเรียนการใช้อุปกรณ์การเรียน อุปกรณ์กีฬา และการใช้ของส่วนรวมอื่น ๆ ที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปมาก นักเรียนมีความเอาใจใส่ในการรักษาความสะอาดมากขึ้น ให้ความสำคัญกับการรักษาความสะอาดห้องเรียน และบริเวณโรงเรียนนักเรียนปฏิบัติงานด้วยความเอาใจใส่ทำให้ห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนสะอาดเอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแสดงให้เห็นถึงผลของการนิเทศ กำกับ ติดตามเป็นอย่างดี ตลอดทั้งกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้เข้าใจถึงกระบวนการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างจิตสาธารณะของนักเรียนจึงทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น ดังตัวอย่างจากการสัมภาษณ์และการสังเกตดังต่อไปนี้

- นักเรียนกลุ่มเป้าหมายปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย หมั่นทำความสะอาดของห้องเรียนและช่วยดูแลความสะอาดบริเวณโรงเรียนเป็นอย่างดี

- นักเรียนมีพฤติกรรมห้องเรียนและบริเวณโรงเรียนดีขึ้นกว่าเดิมมาก ครูไม่ต้องคอยบังคับให้ทำ แต่ทุกคนจะถือเป็นเรื่องหน้าที่ที่ต้องช่วยกันทำ

- จากการได้สังเกตพฤติกรรมการทำความสะอาดของนักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีความรับผิดชอบมากขึ้น ทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายได้ดี

- สิ่งแวดล้อมมีความสำคัญกับชีวิตคน เพราะต้นไม้ต่าง ๆ ให้อากาศ ให้พวกเราได้หายใจ ถ้าขาดต้นไม้ เราก็จะขาดอากาศหายใจ จึงต้องรักษาสิ่งแวดล้อม

- พวกเราอยากให้โรงเรียนสะอาด ใบไม้เมื่อก่อนเคยกวาดไปเผาทิ้ง เดียวนี้พวกเราช่วยกันนำไปทำปุ๋ยหมัก นำไปใช้ประโยชน์ได้

- จากการสังเกตนักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีความเสียสละที่จะทำความสะอาดห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน มีความกระตือรือร้นที่อยากจะมีส่วนร่วมทำให้โรงเรียนสะอาดสวยงาม ถ้านักเรียนมีพฤติกรรมที่มีจิตสาธารณะแบบนี้ตลอดไปจะเป็นสิ่งที่ดีมาก

จากการประเมินโดยผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย ผู้นิเทศ และคณะกรรมการนักเรียน พบว่ากลุ่มเป้าหมาย มีพฤติกรรมจิตอาสาถือเป็นเรื่องหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน รวมทั้งสมบัติส่วนรวมหรือสมบัติของทางราชการในวิทยาลัยที่ตนสามารถ

ทำได้ เช่น เห็นห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม โรงอาหาร บริเวณโรงเรียนไม่สะอาด เห็นอุปกรณ์การเรียนอุปกรณ์กีฬา อุปกรณ์ทำความสะอาด ไม่เก็บเข้าที่ นักเรียนจะถือว่าเป็นหน้าที่ของตนเองที่จะต้องดูแลรักษา วัดได้จาก นักเรียนทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม เสียสละเวลาเพื่อทำงานให้ส่วนรวม นักเรียนกล้าอาสาที่จะทำงานเพื่อส่วนรวมให้ห้องเรียนสะอาด บริเวณโรงเรียน และที่อื่น ๆ สะอาดอยู่ นักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนมากที่ได้รับการพัฒนาจิตอาสา มีพัฒนาการด้านจิตอาสา เพิ่มมากขึ้น ตามกรอบของการวิจัย

๒) การสะท้อนผลการพัฒนาในรอบที่ ๑

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและนักเรียนที่ทำกิจกรรมจิตอาสา พบว่าโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร มีการแต่งตั้งคณะดำเนินการซึ่งประกอบไปด้วยหัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและ คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งมีหน้าที่พิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมที่นักเรียน เลือกปฏิบัติและครูที่ปรึกษากิจกรรมเป็นผู้รับผิดชอบดูแลและประเมินผลการทำกิจกรรมของนักเรียน โดยนักเรียนจะมีการรวมกลุ่มกันคิดกิจกรรมที่นักเรียนสนใจและเชิญอาจารย์มาเป็นที่ปรึกษากิจกรรม และมีกิจกรรมจิตอาสาที่โรงเรียนเป็นผู้จัดให้นักเรียนและกิจกรรมที่นักเรียนคิดเอง การทำกิจกรรมจิตอาสา มีทั้งการทำกิจกรรมในเวลาเรียนและนอกเวลาเรียน กิจกรรมที่จัดมีทั้งกิจกรรมภายใน กิจกรรมภายนอกโรงเรียนและกิจกรรมที่ทำร่วมกับหน่วยงานภายนอก บางกิจกรรมต้องทำอย่างต่อเนื่อง บางกิจกรรมก็ทำเสร็จสิ้นภายในครั้งเดียว กิจกรรมที่จัดมีหลากหลายทั้งกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่นการสร้างฝายชะลอน้ำ กิจกรรมด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น อ่านอัดเสียงให้คนตาบอดฟัง กิจกรรมด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เช่น เข้าค่ายธรรมะ กิจกรรมด้านสาธารณสุข เช่น ช่วยเหลือผู้ป่วยตามโรงพยาบาล ตัวอย่างผลการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

- ที่โรงเรียนจะจัดเป็นโครงการครอบครัวจิตอาสาทำกิจกรรมเดือนละ ๑ ครั้ง โดยทางโรงเรียน กำหนดกิจกรรม และประชาสัมพันธ์รับสมัครนักเรียนที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม มีประชาสัมพันธ์ทาง เว็บไซต์ด้วย โดยที่ผู้ปกครองสามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ด้วย กิจกรรมที่นักเรียนและผู้ปกครอง สนใจเข้าร่วมกิจกรรมมาก

- ที่โรงเรียนการทำจิตอาสาให้เป็นลักษณะของชมรมเป็นคนทำในชมรมนั้นจะมีนักเรียนทุกระดับไม่แยกระดับชั้น เช่น กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ กิจกรรมกีฬา กิจกรรมวิชาการ แล้วแต่ใครจะ สังกัดตรงไหน แต่ก็มีกิจกรรมจิตอาสาของแต่ละกลุ่มสาระวิชาเค้าก็ทานะ เช่น กลุ่มสังคม ทำกิจกรรม พี่ช่วยน้อง รับสมัครคนทั่วทั่วไป แต่สุดท้ายก็เข้าร่วมกับชมรมด้วย กลุ่มสาระฯที่ชานาญเด็กก็จะไป ทาบตามมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาชมรม ทำเป็นรูปแบบของชมรมซึ่งจะสังกัดฝ่ายวิชาการ แต่ก็มีบาง ชมรมที่สังกัดฝ่ายกิจการนักเรียนด้วยเป็นลักษณะการทำกิจกรรมรวม

หัวหน้ากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจะกลั่นกรองว่ากิจกรรมที่นักเรียนไปทำเหมาะสมหรือไม่ เป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพราะบางที่นักเรียนตั้งใจไปเที่ยวมากกว่า เค้าจะไปในที่ที่เค้าอยากไป พอดูรายละเอียดแล้วไม่ได้ประโยชน์อะไรเลยและอาจารย์ที่ปรึกษาบางคนก็ตามใจเด็ก

กิจกรรมจิตอาสาที่จัดขึ้นจะเป็นกิจกรรมส่งเสริมที่ออกไปภายนอกโรงเรียน เช่น ออกไปพัฒนา ออกไปปลูกป่าชายเลน ออกไปอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เก็บขยะริมลำคลอง ทำให้เด็กได้ สัมผัสธรรมชาติและไปทำกิจกรรมกลุ่มของเค้าด้วย ไปบริจาคสิ่งของให้เด็กด้อยโอกาส ไปอ่านหนังสือ ให้ผู้ป่วยระยะสุดท้ายฟัง อ่านอัดเทปไปให้โรงเรียนคนตาบอดฟัง มีกิจกรรมหลากหลาย นักเรียน

รวมกลุ่มตามความสมัครใจ เราไม่บังคับ ไปหาอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรมเองและนักเรียนมีไปหาสปอนเซอร์เอง เป็นกิจกรรมที่นักเรียนคิดเอง ถ้าเป็นของระดับชั้น โรงเรียนเป็นผู้จัด เช่น ค่ายาคุณธรรม นิมนต์พระคุณเจ้ามาเทศนา เข้าค่ายกันเลยเป็นค่ายธรรมะ ซึ่งอันนี้ถือว่าเป็นกิจกรรมภายใน

แนวทางการจัดกิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียน

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและนักเรียนเกี่ยวกับแนวทางการจัดกิจกรรมจิตอาสา สรุปแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาได้ ดังนี้

๑. ให้นักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาตามความสนใจ ความถนัดและด้วยความสมัครใจ
๒. ให้นักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาอย่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน
๓. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการนำเสนอ ออกแบบและวางแผนทำกิจกรรมจิตอาสา
๔. สถานศึกษาควรสำรวจความต้องการและความสนใจของนักเรียนในการเข้าร่วมกิจกรรม จิตอาสา

๕. สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน คือ กิจกรรมด้านการพัฒนาเยาวชน และ ส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสาธารณสุขและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตและกิจกรรมด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม

ตัวอย่างผลการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

แนวทางการจัดกิจกรรมจิตอาสาต้องเริ่มตั้งแต่เด็ก ครูอย่าปลูกฝังว่าทำแล้วได้คะแนนแต่ปลูกฝังให้รู้จักการเผื่อแผ่ การช่วยเหลือกัน และไม่ใช้ให้กิจกรรมพัฒนาหาฝ่ายเดียว โรงเรียนต้องกำหนดให้ทุกรายวิชาต้องบูรณาการกัน สมมุตินักเรียนเก่งคณิตศาสตร์ก็ต้องเอามาช่วยสอนเพื่อน เป็นจิตอาสา เอาเด็กเก่ง ตอนเย็นๆ มาช่วยสอนเพื่อนเป็นชมรมดูแลเพื่อน ไม่ต้องเสียเงินไปเรียนพิเศษทำแล้วให้ทาสอด

กิจกรรมควรเป็นกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกันกับเพื่อน บางครั้งก็นำเสนอกิจกรรมจิตอาสาที่สนใจ ด้วยตนเองนอกเหนือจากกิจกรรมจิตอาสาที่โรงเรียนกำหนดให้ทำและเป็นผู้เลือกทำกิจกรรมด้วย ตนเองตามความสนใจและความต้องการ

ที่โรงเรียนจะจัดกิจกรรมจิตอาสาเป็น ๓ ลักษณะคือกิจกรรมภายในโรงเรียน กิจกรรมภายนอกโรงเรียน และกิจกรรมที่ทำร่วมกับหน่วยงานภายนอก โดยหน่วยงานภายนอกทำหนังสือมาให้ส่งนักเรียนไปร่วมกิจกรรมก็มี แต่จะมีการจำกัดจำนวนนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม

ทางโรงเรียนมีกิจกรรมให้นักเรียนทำตามความสนใจและสมัครใจ ไม่มีการบังคับ มีกิจกรรม ให้นักเรียนทำอย่างหลากหลาย ไม่ได้กำหนดระดับชั้นของนักเรียนแต่นักเรียนที่สนใจจริง ๆ บางที ตัวเค้าจะเป็นคนเสนอกิจกรรมที่เค้าสนใจ โรงเรียนก็พิจารณาความเหมาะสมอีกที

กิจกรรมมีทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยมีครูที่ปรึกษากิจกรรมเป็นผู้ให้คำแนะนำ การทำกิจกรรมจิตอาสาจะทำกับกลุ่มเพื่อนสนิทเป็นส่วนใหญ่

การบำเพ็ญประโยชน์ การทำกิจกรรมจิตอาสาไม่ได้ทำครบชั่วโมงแล้วหยุด ไม่ได้ทำเพื่อให้ครบชั่วโมง แต่ทำจากจิตใจภายในจิตใจดีสำนึกทำอย่างต่อเนื่องมีโอกาสก็ต้องทำต่อ ทำต่อไปเรื่อยๆ ไม่ใช่ทำเพื่อคะแนน

ผมมองว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีจิตอาสาของนักเรียนอันดับหนึ่งเลยก็คือสถาบันครอบครัว เป็นสถาบันแรกที่ส่งเสริมการมีจิตอาสาของนักเรียน และต่อมาก็โรงเรียน โรงเรียนมีการส่งเสริม กิจกรรมจิตอาสาอย่างน้อยแค่ไหน โรงเรียนโดยวิชาการต้องมีการบูรณาการกิจกรรมไม่ใช่ให้กิจกรรม พัฒนาผู้เรียนทำฝ่ายเดียว หรือกลุ่มสาระฯใดทำอย่างเดียว

การดำเนินกิจกรรมนักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของนักเรียน แต่ที่โรงเรียนจะหาเป็นรูปแบบชมรม แต่ที่อื่นทำเป็นชุมนุม มีการประเมินผลกิจกรรมที่นักเรียนไปทำ โรงเรียนกำหนดให้มีการพบสมาชิกชมรม ๔ ครั้ง โดยเจอกันเดือนละครึ่ง เพื่อนัดหมายเพื่อแบ่งหน้าที่ หรือแจ้งขอข่ายงานและเพื่อประเมินผลกิจกรรมที่ไปทำมา สมาชิกพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อสรุปงาน ตอนสิ้นเทอม

การทำกิจกรรมจิตอาสาต้องเป็นกิจกรรมที่นักเรียนสนใจทำด้วยตนเอง ไม่บังคับ เราเปิด โอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นผ่านทางแบบประเมินการร่วมกิจกรรม ที่เค้าสามารถเขียนข้อเสนอแนะว่าเค้าอยากทำกิจกรรมจิตอาสาอะไร แบบไหน

มีกิจกรรมให้เลือกมากเหมือนกัน ก็จะเลือกกิจกรรมที่สนใจและเพื่อนก็สนใจ จะได้ทำกับกลุ่มเพื่อนเหมือนไปเที่ยวแล้วได้ทำกิจกรรมช่วยเหลือคนอื่นด้วย

กิจกรรมที่จัดเป็นกิจกรรมภายนอกโรงเรียน โดยบางกิจกรรมก็ทำต่อเนื่อง เช่น การสร้างฝาย ต้องทำต่อเนื่องเพราะมีหลายฝาย บางกิจกรรมก็ทำครั้งเดียวจบ เช่น การไปสร้างบ้านให้คนที่บางปู สมุทรปราการ เวลาไปเราก็จะไปวันหยุดเสาร์ อาทิตย์

ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมจิตอาสา

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและนักเรียนเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และ ข้อเสนอแนะในการจัดกิจกรรมจิตอาสา สรุปได้ดังนี้

๑. ควรให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมจิตอาสาให้มากขึ้น
๒. ควรมีการตรวจสอบความเหมาะสมของกิจกรรมจิตอาสาก่อนให้นักเรียนปฏิบัติ
๓. นักเรียนที่มีภาระการเรียนพิเศษส่งผลให้การทำกิจกรรมจิตอาसान้อยลง
๔. การทำกิจกรรมจิตอาสาไม่ควรใช้คะแนนเป็นตัวล่อ ต้องให้นักเรียนทำกิจกรรมเพราะ

อยากทำ

ตัวอย่างผลการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

ผู้ปกครองของโรงเรียนเราบทบาทยังน้อยอยู่นิดหนึ่ง แต่ก็ช่วยโดยปริยายเช่นลูกเค้าเป็น ประธานชมรม เค้าก็จะอยู่เบื้องหลังสนับสนุนมากกว่า เช่น ทารกให้ หาสถานที่ให้ โดยไม่ต้องขอผู้ปกครองไม่ได้เข้ามาสนับสนุนเป็นทางการแต่จะอยู่เบื้องหลัง บางที่บริษัทของเขาสนับสนุน

บางครั้งเด็กเองไปหาอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วบางทีลำบากใจเหมือนไปเพิ่มภาระงานให้อาจารย์ เพราะภาระงานของโรงเรียนก็เยอะ ภายหลังโรงเรียนก็เลยแก้ปัญหาการหาอาจารย์ที่ปรึกษาชมรม ยกโดยใครที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมก็ถือว่าเป็นภาระงานให้ด้วย

ไปขออาจารย์ให้เป็นที่ปรึกษากิจกรรม บางทีอาจารย์ก็เป็นไม่ได้เพราะอาจารย์มีงานล้นมือ อยู่แล้วไม่มีเวลามาดูพวกเรา ให้ลองหาอาจารย์ท่านอื่นดูก่อน

บางกิจกรรมที่ต้องไปค้างคืน ผู้ปกครองจะไม่อนุญาตเพราะเป็นห่วง และบางครั้งก็ติดเรียน พิเศษ ทำให้ไม่ได้ไป

ปัญหากรณีที่ได้ก่อก่อนข้างมีการเรียนพิเศษเยอะ เสาร์ อาทิตย์ ต้องเรียนพิเศษพอจะไปทำกิจกรรมจิตอาสาทำให้เสียโอกาสเรียนพิเศษ ยิ่ง ม.ปลายนักเรียนยิ่งต้องสะสมแต้มคะแนน ทำให้การทำกิจกรรมจิตอาสาจะน้อยหน่อย แต่ถ้าทำแล้วได้คะแนนนักเรียนจะทำ ครูเราบางคนก็ผิดพอจะให้ นักเรียนทำอะไร นักเรียนทำน้อยเต็มเพิ่มคะแนนให้ เดียวนี้เป็นทุกโรงเรียน ทำให้นักเรียนเข้าใจผิด ทำแล้วต้องได้คะแนน ทำให้จิตอาสาห่างเยอะ ผมยังแชนนักเรียนโรงเรียนผมเลย ถ้าลองบอกแก่นักเรียนเก็บขยะหน่อยเร็ว ไม่มีใครเก็บหรอก แต่ถ้าครูบอกว่า ๕ คะแนนเมื่อไหร่ทุกคนวิ่งแทบจะหัวชนกัน ขยะแทบจะแย่งกัน

บางครั้งการไปทำกิจกรรม ไม่ได้เป็นไปตามกำหนดเวลา ทำให้โรงเรียนต้องมีการเลื่อนวันเวลาออกไป เพราะเกี่ยวกับสภาพอากาศดินฟ้าอากาศ ฝนตกบ้าง เป็นอุปสรรค ทำให้ไปทำกิจกรรมจิตอาสาไม่ได้ เช่น การสร้างฝายชะลอน้ำ การไปปลูกปะการังเทียม ถ้าฝนตกก็ไปไม่ได้

บางกิจกรรม มีคนสนใจจำนวนมากแต่รับคนเข้าร่วมจำนวนจำกัด ทำให้ไปไม่ได้ทุกคน ต้องรอให้โรงเรียนจัดครั้งต่อไปเพราะอยากไปกับกลุ่มเพื่อนหลาย ๆ คน

ช่วงเวลาในการทำกิจกรรมส่วนใหญ่ทำวันหยุดเสาร์อาทิตย์ ถ้าเสริมให้ทำนอกเวลาเรียนได้ก็ จะสนับสนุนให้ไปทำนอกเวลาเรียน ถ้าในเวลาเรียนจะอนุญาตให้วันเดียว ถ้าไปศุกร์ เสาร์ อาทิตย์ ได้ Ok แต่ถ้าเป็นจันทร์ อังคาร พุธ โรงเรียนจะไม่อนุญาตเพราะมันเป็นชั่วโมงการเรียน เด็กจะเสียโอกาส การเรียน

๓) การดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ ๒

ผู้วิจัยได้ร่วมกันประชุมปรึกษาหารือ เพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนานักเรียนที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร จึงร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาในวงรอบที่ ๒ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชีวิตทัศนแม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน มีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นผู้มีจิตอาสาต่อส่วนรวม ดำเนินการโดยครูผู้ร่วมวิจัย ประชุมร่วมกันนักเรียนกลุ่มเป้าหมายเพื่อศึกษาหาข้อมูลและกำหนดวัน เวลา สถานที่ ในการดำเนินโครงการพร้อมกำหนดกิจกรรมที่จะปฏิบัติในระหว่างดำเนินโครงการ โดยกำหนดให้มีการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ชีวิตทัศนแม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน ใช้เวลาในการอบรม ๑๐ วัน โดยมีคณะครูเป็นผู้ร่วมจัดกิจกรรมให้กับนักเรียน ในระหว่างการดำเนินงานกลุ่มผู้ร่วมวิจัยได้สังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ตามกรอบการวิจัย โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมินจิตอาสาณนักเรียน ตลอดระยะเวลาดำเนินงานมีผู้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมได้แก่ ผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัย ผู้ให้ข้อมูล และกลุ่มเป้าหมายผลการดำเนินการ พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ได้ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเองเป็นผู้มีจิตอาสามากขึ้น โดยก่อนการพัฒนามีนักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่มีจิตอาสาด้านการดูแลรักษาความสะอาด กล่าวคือ ไม่ช่วยเพื่อนทำความสะอาดห้องเรียน และบริเวณโรงเรียนมีพฤติกรรมการทิ้งขยะไม่เป็นที่ทิ้ง ๆ ที่ตนเองมีหน้าที่รับผิดชอบ ต้องคอยให้ครูช่วยกำกับอยู่เสมอและหลังจากการพัฒนานักเรียนมีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมดีขึ้น เป็นที่น่าพอใจ มีความรับผิดชอบมากขึ้น นักเรียนจะช่วยกันทำความสะอาดบริเวณโรงเรียน และทำความสะอาดอาคารสถานที่โดยทั่วไปของโรงเรียน มีพฤติกรรมการทิ้งขยะเป็นที่ มีจิตอาสาทำความสะอาดโดยไม่ต้องบอกนักเรียนจะทำเองโดยมีจิตสำนึกร่วมกัน ทุกคนถือเป็นหน้าที่ที่ต้องทำช่วยกัน ดังข้อมูลการสังเกตและการสัมภาษณ์ ดังนี้

- โครงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วีดิทัศน์แม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอนโครงการที่ดีมาก อย่างน้อยก็เป็นการให้นักเรียนได้เรียนรู้ที่มองเห็นแบบอย่างเป็นรูปธรรม ได้รับประสบการณ์แปลกใหม่ โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ที่จะสำเร็จการศึกษาในปีการศึกษานี้จะได้รับการปลูกฝังนิสัยที่ดีให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะ อาสางานเพื่อส่วนรวมก่อนที่จะก้าวออกไปสู่สังคมภายนอก จะได้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

- คณะครูช่วยให้ความรู้ดีมาก ฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้การกระทำที่มีจิตอาสา รักความสะอาด ช่วยกันทำความสะอาดดีขึ้น

- หลังจากนักเรียนได้ดูวีดิทัศน์แม่แบบแล้วนักเรียนให้ความสนใจดี ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับกิจกรรมในวีดิทัศน์แม่แบบ จะสังเกตเห็นนักเรียนช่วยกันเก็บกวาด ทำความสะอาดรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนดีขึ้น เดินผ่านเห็นขยะจะเก็บใส่ถังขยะ แสดงให้เห็นว่านักเรียนมีการพัฒนาจิตอาสา มากขึ้นมากขึ้น

- ชอบโครงการนี้มาก เมื่อชมวีดิทัศน์แม่แบบแล้วสามารถนำมาเป็นแบบอย่างได้

- อยากให้โรงเรียนจัดโครงการแบบนี้ทุกปี เป็นกิจกรรมที่น่าสนตีมองเห็นภาพการมีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น โดยเกิดจากจิตสำนึกที่ดี

- เมื่อนักเรียนได้ชมวีดิทัศน์แม่แบบได้เห็นแบบอย่างที่ดีก็สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติตนด้านจิตอาสา ช่วยงานพ่อ แม่ดีขึ้นได้

๔) การสะท้อนผลการพัฒนาในวาระรอบที่ ๒

ผลการดำเนินการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ โครงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วีดิทัศน์แม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน ซึ่งดำเนินโครงการโดยคณะครูโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการปลูกฝังให้เรียนเป็นผู้มีจิตอาสา มีระเบียบวินัย รักการทำงานและมีจิตอาสา ให้รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติส่วนรวม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ นักเรียนจะซึมซับแล้วนำกลับมาปฏิบัติที่โรงเรียน และที่บ้านของตนเอง จะช่วยให้การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ประสบความสำเร็จ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาจิตอาสาเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างไว้ตั้งแต่ในวัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยในการปลูกฝังนั้น ควรให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญของจิตอาสา รวมทั้งมีการฝึกฝนให้เด็กได้ปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และควรทำให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ ซึ่งในการฝึกอบรม ปลูกฝัง หรือพัฒนาจิตอาสาให้แก่เด็กนั้น ควรมีครูหรือผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง มีต้นแบบที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียน เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เหมาะสม ทั้งนี้บุคลากรทุกคนในโรงเรียนต้องช่วยกันกำกับ ติดตาม เพื่อให้เกิดการพัฒนาให้เกิดแบบยั่งยืนกับนักเรียนต่อไป

๔.๔ กระบวนการกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนจากการสัมภาษณ์

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธินิมิตร สรุปละเอียดสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานด้านการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธินิมิตร โดยให้นักเรียนเข้ากิจกรรมรักษาความสะอาดภายในโรงเรียนและที่วัด การสัมภาษณ์ รวมถึงการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการของคณะครู^๑ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองของนักเรียน สรุปละเอียดสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานด้านการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน^๒ พบว่า นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่มีจิตอาสาในภายในบริเวณโรงเรียน กล่าวคือนักเรียนยังทิ้งขยะไม่เป็นที่ไม่รักความสะอาด ไม่รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติของส่วนรวม^๓ ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนไม่มีจิตอาสาในของโรงเรียนและสาธารณะสมบัติส่วนรวม^๔ จึงควรมีการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ให้เกิดกับนักเรียน จนเป็นนิสัยที่ติดตัวไป^๕

๑. การดำเนินกิจกรรมรักษาสิ่งแวดล้อม

การศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธินิมิตร กรุงเทพมหานคร โดยให้นักเรียนเข้ากิจกรรมรักษาความสะอาดภายในโรงเรียนและที่วัด การสัมภาษณ์ รวมถึงการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการของคณะครู^๑ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองของนักเรียน สรุปละเอียดสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานด้านการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน^๒ พบว่า นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่มีจิตอาสาในภายในบริเวณโรงเรียน กล่าวคือนักเรียนยังทิ้งขยะไม่เป็นที่ไม่รักความสะอาด ไม่รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติของส่วนรวม^๓ ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นแสดงให้เห็นว่านักเรียนไม่มีจิตอาสาในของโรงเรียนและสาธารณะสมบัติส่วนรวม^๔ จึงควรมีการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ให้เกิดกับนักเรียน จนเป็นนิสัยที่ติดตัวไป^๕

รูปภาพที่ ๔.๑ โครงการจิตอาสา รักษาสิ่งแวดล้อม

๒. การดำเนินการรักษาสิ่งแวดล้อมครั้งที่ ๑

พบว่าโรงเรียนวัดโพธินิมิตร มีการแต่งตั้งคณะกรรมการซึ่งประกอบไปด้วยหัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและ^๖ คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งมีหน้าที่พิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมที่นักเรียน^๗ เลือกปฏิบัติและครูที่ปรึกษากิจกรรมเป็นผู้รับผิดชอบดูแลและประเมินผล^๘ การทำกิจกรรมของนักเรียน โดยนักเรียนจะมีการรวมกลุ่มกันคิดกิจกรรมที่นักเรียนสนใจ

^๑ สัมภาษณ์ นางภัทรวดี น้อยแห่มหลัก ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

^๒ สัมภาษณ์ นายอัศววัฒน์ ขาแพง ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

^๓ สัมภาษณ์ น.ส. ฟนหลวง สิริจันทร์ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

^๔ สัมภาษณ์ น.ส.บุญนุช โชติเสนชัย ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

^๕ สัมภาษณ์ ว่าที่ ร.ต.สุภัทร กาวนันทาวุฒิ ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

^๖ สัมภาษณ์ นายชายชาญ รัตน์สรณจิต ๓ เมษายน ๒๕๖๒

^๗ สัมภาษณ์ น.ส.วริศรา นิมมา ๓ เมษายน ๒๕๖๒

^๘ สัมภาษณ์ น.ส. อัญชรีย์ ตรีภม ๓ เมษายน ๒๕๖๒

และเชิญอาจารย์มาเป็นทีปรึกษากิจกรรม^๙ มีกิจกรรมจิตอาสาที่โรงเรียนเป็นผู้จัดให้นักเรียนและ กิจกรรมที่นักเรียนคิดเอง มีแนวทางการจัดกิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียน^{๑๐}

๒.๑ การสะท้อนผลการพัฒนาในวงรอบที่ ๑

จากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและนักเรียนเกี่ยวกับแนวทางการจัด กิจกรรมจิตอาสา สรุปแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาได้ ดังนี้

๑. ให้นักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาตามความสนใจ ความถนัดและด้วยความสมัครใจ^{๑๑}
๒. ให้นักเรียนทำกิจกรรมจิตอาสาอย่างหลากหลายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน^{๑๒}
๓. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการนำเสนอ ออกแบบและวางแผนทำกิจกรรมจิตอาสา
๔. สถานศึกษาควรสำรวจความต้องการและความสนใจของนักเรียนในการเข้าร่วม กิจกรรม^{๑๓} จิตอาสา

๕. สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน คือ กิจกรรมด้านการพัฒนาเยาวชน และ ส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสาธารณสุขและพัฒนา คุณภาพ ชีวิตและกิจกรรมด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรม^{๑๔}

รูปภาพที่ ๔.๒ โครงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย

^๙ สัมภาษณ์ น.ส. สุทธาทิพย์ เกตุแก้ว ๔ เมษายน ๒๕๖๒

^{๑๐} สัมภาษณ์ นางรัญญาภรณ์ เทพอารยวงศ์กุล ๔ เมษายน ๒๕๖๒

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายอัครวัฒน์ ชาแพง ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

^{๑๒} สัมภาษณ์ น.ส.บุญยงช โชติเสนชัย ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

^{๑๓} สัมภาษณ์ น.ส. สุทธาทิพย์ เกตุแก้ว ๔ เมษายน ๒๕๖๒

^{๑๔} สัมภาษณ์ นายอัครวัฒน์ ชาแพง ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

๓. การดำเนินการรักษาสีงแวดล้อมครั้งที่ ๒

ร่วมกันประชุมปรึกษาหารือ เพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนานักเรียนที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร^{๑๕} จึงร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาในวงรอบที่^{๑๖} ๒ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีทัศน์แม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน มีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นผู้มีเป็นผู้มีจิตอาสาต่อส่วนรวม^{๑๗} และสังคม ร่วมกันเข้าร่วมกิจกรรมทางโรงเรียนจัดขึ้น

๓.๑ การสะท้อนผลการพัฒนาในวงรอบที่ ๒

ผลการดำเนินการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ โครงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีทัศน์แม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน^{๑๘} ซึ่งดำเนินโครงการโดยคณะครูโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นผู้มีจิตอาสา มีระเบียบวินัย รักการทำงานและมีจิตอาสา^{๑๙}ให้รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติส่วนรวมซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ นักเรียนจะซึมซับแล้วนำกลับมาปฏิบัติที่โรงเรียน และที่บ้านของตนเอง จะช่วยให้การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ประสบความสำเร็จได้^{๒๐}

รูปภาพที่ ๓ กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้จากกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

^{๑๕} สัมภาษณ์ นางรัญญาภรณ์ เทพอารยางค์กุล ๔ เมษายน ๒๕๖๒

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายชายชาญ รัตน์สรานุกิจิต ๓ เมษายน ๒๕๖๒

^{๑๗} สัมภาษณ์ นางภัทรวดี น้อยแห่มหลัก ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

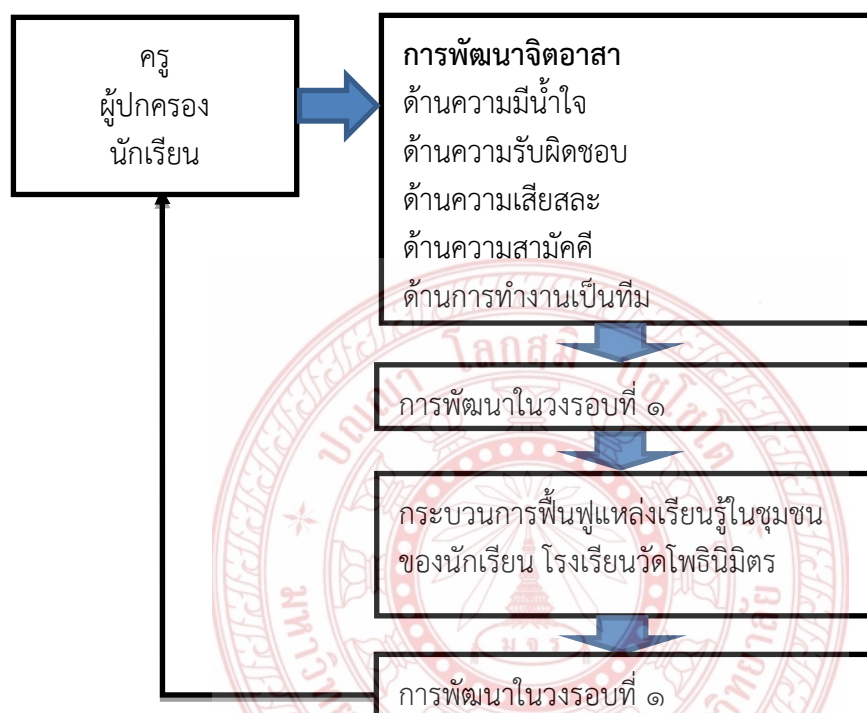
^{๑๘} สัมภาษณ์ น.ส. อัญชรีย์ ตรีภมม ๓ เมษายน ๒๕๖๒

^{๑๙} สัมภาษณ์ นางภัทรวดี น้อยแห่มหลัก ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

^{๒๐} สัมภาษณ์ นางรัญญาภรณ์ เทพอารยางค์กุล ๔ เมษายน ๒๕๖๒

๔.๕ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร” ซึ่งเมื่อศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์มาทั้งหมดทำให้ผู้วิจัยได้บทสรุปดังแผนภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ ๔.๑ องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) อาศัยการค้นคว้าเอกสาร (Documentary Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) การวิเคราะห์ทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์ นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ (Systematic Synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา ผลจากการวิจัยการสรุปได้ตามขั้นตอนต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

การผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามลำดับของข้อมูล ดังนี้

๑. จำนวนและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามเพศและสถานะของผู้ตอบแบบสอบถาม สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

๑.๑ เพศ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน ๙๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๖.๔๓ รองลงมาได้แก่เป็นหญิง จำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๕๗ คน

๑.๒ สถานะ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนักเรียนจำนวน ๗๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗๑ รองลงมาได้แก่ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้ปกครองจำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๗๑ และผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นครู จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๘.๕๗ ตามลำดับ

๒. นักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตมีจิตอาสา โดยภาพรวม มีอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า

๑) ด้านความมีน้ำใจ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ ๑) ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเรา ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๒) เข้ากลุ่มกิจกรรมตามโครงการจิตอาสาเป็นประจำ ($\bar{X} = ๓.๔๙$) และ ๓) คอยอำนวยความสะดวกแก่คนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๔๗$)

๒) ด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๔ อันดับแรกซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ดังนี้ ๑) มีความตั้งใจทำกิจกรรมที่ครู

หรือโรงเรียนมอบหมาย ๒) เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ๓) ใช้เวลาว่างเข้าร่วมโครงการจิตอาสาของชุมชน อยู่เสมอ และ ๔) ไม่ละเลยหน้าที่ในทีม

๓) ด้านความเสียสละ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามี การพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ดังนี้ ๑) ๑) บริจาคอุปกรณ์กีฬาทั้งใหม่และเก่าแก่ชมรมกีฬาในชุมชน และ ๒) ขณะ เข้าร่วมกิจกรรมเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ ทรัพย์สินของตามกำลัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๓) ใช้วันหยุดในการเข้าร่วมโครงการจิตอาสาพัฒนาชุมชน และ ๔) ช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๓๔$)

๔) ด้านความสามัคคี โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามี การพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ๓ อันดับแรกมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ดังนี้ ๑) รู้จักตักเตือนแก้ไขพฤติกรรมของเพื่อน ๒) ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในในกลุ่มเพื่อน และ ๓) ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่น

๕) ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามี การพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจาก มากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ ๑) มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๒) ได้ตรวจทานโครงการร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม ($\bar{X} = ๓.๔๙$) และ ๓) สามารถปรับตัวเข้ากับ สถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย ($\bar{X} = ๓.๔๗$)

กระบวนการกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนจากการสัมภาษณ์จาก การศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร ได้กระบวนการตั้งแต่เริ่มการดำเนินกิจกรรมรักษาสีสิ่งแวดล้อมครั้งที่ 1 โดยศึกษา สภาพปัญหาทั่วไปภายในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเรื่องสิ่งแวดล้อม มีการจัดตั้งคณะทำงานให้ นักเรียนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ เพื่อศึกษาเก็บข้อมูลผลการดำเนินการครั้งที่ 1 พบปัญหาอะไรบ้าง และ นำปัญหามาวิเคราะห์เห็นเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหา และดำเนินการในครั้งที่ 2 โดยร่วมกันระหว่างครู ผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อเพิ่มแนวคิดและกระบวนการรักษาสีสิ่งแวดล้อม เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และรวบรวมข้อมูลเพื่อสะท้อนผลการดำเนินการ สรุปผลการดำเนินการดังนี้

๑. นักเรียนควรทำกิจกรรมจิตอาสาส่วนกันและสมัครเข้าร่วมกันตามกลุ่มสาระและความ ถนัดของแต่ละคน

๒. จัดโครงการกิจกรรมจิตอาสาที่หลากหลายทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน^๑

๓. ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการนำเสนอ ออกแบบและวางแผนทำกิจกรรมจิตอาสา

๔. สถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน คือ กิจกรรมด้านการพัฒนาเยาวชน และ ส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสาธารณสุขและพัฒนา คุณภาพ ชีวิตและกิจกรรมด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมด้วย

^๑ สัมภาษณ์ น.ส.บุญนุช โชติเสนชัย ๑๕ มีนาคม ๒๕๖๒

ดังนั้น การการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมกิจกรรมจิตอาสาเป็นการถือว่าเป็นแหล่งเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนด้วย โดยมีครู ผู้ปกครองและพระสงฆ์เข้าร่วมกิจกรรม

แนวทางการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

การดำเนินการพัฒนาครั้งที่ ๑ เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบัน และปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ตั้งแต่การจัดโครงการและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตของผู้วิจัย และทีมงานจากการประชุม การสัมภาษณ์ รวมถึงการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการของคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและผู้ปกครองของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางโรงเรียนได้จัดขึ้นนั้น

เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมดังกล่าวแล้ว เพื่อเป็นการส่งเสริมนักและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหา เพื่อนำมาพัฒนาให้นักเรียนมีจิตอาสาจากการศึกษาปัญหายังพบว่า นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมที่ไม่เอื้อต่อจิตอาสา คือ นักเรียนยังทิ้งขยะไม่เป็นที่ขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ไม่รักความสะอาด ไม่รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติ ถือว่าไม่ใช่หน้าที่ของตนเอง จึงควรมีการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนให้เกิดกับนักเรียน

การศึกษาสภาพทั่วไป และการสะท้อนผลการพัฒนาครั้งที่ 1 คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งมีหน้าที่พิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมที่นักเรียน เลือกรูปแบบและครูที่ปรึกษา กิจกรรม มีการประเมินผลการทำกิจกรรมของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียน และการดำเนินการพัฒนาครั้งที่ ๒ ร่วมกันประชุมปรึกษาหารือ เพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนานักเรียนที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นผู้มีจิตอาสาต่อส่วนรวม ผลการดำเนินการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ โครงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิถีทัศน์แม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน ซึ่งดำเนินโครงการโดยคณะครูโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต มีกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการปลูกฝังให้เรียนเป็นผู้มีจิตอาสา มีระเบียบวินัย รักการทำงาน และมีจิตอาสา ให้รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติส่วนรวม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ นักเรียนจะซึมซับแล้วนำกลับมาปฏิบัติที่โรงเรียน และที่บ้านของตนเอง จะช่วยให้การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน ประสบความสำเร็จ

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” นี้ ผู้วิจัยสรุปอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นสำคัญดังนี้

๑. นักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตมีจิตอาสา โดยภาพรวม มีอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่า

๑) ด้านความมีน้ำใจ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ ๑) ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเรา ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๒) เข้ากลุ่มกิจกรรมตามโครงการจิตอาสาเป็นประจำ ($\bar{X} = ๓.๔๙$) และ ๓) คอยอำนวยความสะดวกแก่คนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน ($\bar{X} = ๓.๔๗$)

๒) ด้านความรับผิดชอบ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๔ อันดับแรกซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ดังนี้ ๑) มีความตั้งใจทำกิจกรรมที่ครูหรือโรงเรียนมอบหมาย ๒) เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง ๓) ใช้เวลาว่างเข้าร่วมโครงการจิตอาสาของชุมชนอยู่เสมอ และ ๔) ไม่ละเลยหน้าที่ในทีม

๓) ด้านความเสียสละ โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ๑) ๑) บริจาคอุปกรณ์กีฬาทั้งใหม่และเก่าแก่ชมรมกีฬาในชุมชน และ ๒) ขณะเข้าร่วมกิจกรรมเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ ทรัพย์สินของตามกำลัง มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๓) ใช้วันหยุดในการเข้าร่วมโครงการจิตอาสาพัฒนาชุมชน และ ๔) ช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๓๔$)

๔) ด้านความสามัคคี โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรกมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ดังนี้ ๑) รู้จักตักเตือนแก้ไขพฤติกรรมของเพื่อน ๒) ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มเพื่อน และ ๓) ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่น

๕) ด้านการทำงานเป็นทีม โดยภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นว่ามีการพัฒนาอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นสามารถเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ๓ อันดับแรก ดังนี้ ๑) มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อน ($\bar{X} = ๓.๔๙$) ๒) ได้ตรวจทานโครงการร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม ($\bar{X} = ๓.๔๙$) และ ๓) สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย ($\bar{X} = ๓.๔๗$)

แนวทางการพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร

๑) การดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ ๑ สรุปรายละเอียดสภาพปัจจุบันและปัญหาการดำเนินงานด้านการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน นักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมยังขาดจิตอาสาในภายใต้นที่ จะร่วมกันทำกิจกรรม ไม่ทิ้งขยะในถังที่ทางโรงเรียนจัดไว้ให้และไม่รักษาความสะอาดภายในอาคารเรียนและบริเวณโรงเรียน จึงควรมีการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนให้เกิดกับนักเรียนมีจิตอาสาจากผล การวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยศิริ อ่องพิมาย^๒ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินการ

^๒ ศิริ อ่องพิมาย, “การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านโคกหนอง อำเภอนนทบุรี จังหวัดนครราชสีมา”, การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔)

เสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านโคกหนอง อำเภอนโนนแดง จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป คือมีจิตอาสาในการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียนมากขึ้น การปลูกฝังให้เรียนเป็นผู้มีจิตอาสาด้านการรักษาความสะอาด มีระเบียบวินัย รักการทำงาน และมีจิตอาสา ใ้รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติส่วนรวม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ นักเรียนจะซึมซับ แล้วนำกลับมาปฏิบัติที่โรงเรียน และที่บ้านของตนเอง จะช่วยให้การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนด้านการรักษาความสะอาด ประสบความสำเร็จเด็กเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ จะสะท้อนผลการพัฒนาในครั้งที่ ๑ โดยมีคณะกรรมการประกอบไปด้วยหัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและ คณะกรรมการกลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งมีหน้าที่พิจารณาความเหมาะสมของกิจกรรมที่นักเรียน เลือกลงปฏิบัติและครูที่ปรึกษา กิจกรรมเป็นผู้รับผิดชอบดูแลและประเมินผลการทำกิจกรรมของนักเรียน โดยนักเรียนจะมีการรวมกลุ่มกันคิดกิจกรรมที่นักเรียนสนใจและเชิญอาจารย์มาเป็นที่ปรึกษากิจกรรม และมีกิจกรรมจิตอาสาที่โรงเรียนเป็นผู้จัดให้นักเรียนและกิจกรรมที่นักเรียนคิดเองปิยะนาถ สรวิสูตร^๓แนวทางการจัดกิจกรรมจิตอาสาของโรงเรียนจากการสัมภาษณ์หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและนักเรียนเกี่ยวกับแนวทางการจัด กิจกรรมจิตอาสา

การสรุปแนวทางในการจัดกิจกรรมส่งเสริมการมีจิตอาสาได้ หากสถานศึกษาจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมทั้ง ๔ ด้าน คือ กิจกรรมด้านการพัฒนาเยาวชนและ ส่งเสริมการเรียนรู้ กิจกรรมด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมด้านสาธารณสุขและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตและกิจกรรมด้านศาสนาและ ศิลปวัฒนธรรมควรสนับสนุนให้ทำกิจกรรมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างเป็นรูปธรรม การดำเนินการพัฒนาในครั้งที่ ๒ เพื่อระดมความคิดเห็นในการพัฒนานักเรียนที่ยังไม่บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร จึงร่วมกันกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาในวงรอบที่ ๒ คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีที่ค้นแม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน มีเป้าหมายเพื่อให้นักเรียนปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นผู้มีเป็นผู้มีจิตอาสาต่อส่วนรวมจากผลการวิจัยดังกล่าว สอดคล้องกับบริบทในงานวิจัยของ พระครูพิศาลอรรถกิจ (แสนสา)^๔ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาคุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสา: กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนทุ่งทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต ๒ ผลการวิจัยพบว่า

คุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสาทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการมีน้ำใจ ด้านความรับผิดชอบ ด้านความเสียสละ ด้านความสามัคคี และด้านการทำงานเป็นทีม พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสา ทั้ง ๕ ด้าน คือ ด้านการมีน้ำใจ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ ความสามัคคี และ

^๓ ปิยะนาถ สรวิสูตร, “แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม : กรณีศึกษาสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร”, *วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต*, (คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๒)

^๔ พระครูพิศาลอรรถกิจ (แสนสา), “ศึกษาคุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสา : กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนทุ่งทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต ๒”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

การทำงานเป็นทีม พบว่า ทั้งเพศหญิงและเพศชายมีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับบริบทในงานวิจัยของ เปี่ยมศรี เสรษฐพรรค์^๕ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน Sos ของเสถียรธรรมสถาน ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดทฤษฎีจิตอาสาทั้งโดยทั่วไปและทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมีแนวคิดไปในทิศทางเดียวกันคือ เกิดจากความปรารถนาเข้าไปช่วยเหลือโดยไม่ใช้ภาระหน้าที่และไม่หวังผลตอบแทน ในส่วนการทำงานจิตอาสาของเยาวชน Sos ของเสถียรธรรมสถาน รุ่นค่าย ๘ สื่อมหัศจรรย์ นั้นพบว่า เกิดจากการหล่อหลอมพฤติกรรมและจิตใจเยาวชนผ่านกิจกรรมในค่าย การเรียนรู้จากประสบการณ์และการทำงานร่วมกัน รวมถึงการสอดแทรกธรรมะเข้าไปในกิจกรรม ผลคือเยาวชนได้เรียนรู้การทำงานจิตอาสา ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่นสอดคล้องกับแนวคิดศิริ อ่องพิมาย^๖ ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านโคกหนอง อำเภอนนทบุรี จังหวัดนครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียน ในวงรอบที่ ๑ โดยใช้กลยุทธ์ ๓ กลยุทธ์ ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การดำเนินกิจกรรมชุมชนมุขโคกหนองแวง กิจกรรมธนาคารขยะ กิจกรรมธนาคารปุ๋ยหมักจากใบไม้ โดยมีกิจกรรมที่กระทำร่วมกันคือ ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียนและบริเวณโรงเรียน กิจกรรมธนาคารขยะ เพื่อลดปริมาณขยะภายในโรงเรียน และให้นักเรียนรู้จักแยกขยะ คือ ขยะที่ควรทิ้ง ขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ ขยะที่ขายได้ กิจกรรมธนาคาร ปุ๋ยหมักจากใบไม้ โดยให้นักเรียนช่วยกันเก็บกวาดใบไม้ในบริเวณโรงเรียนไปใส่คอกปุ๋ยหมัก เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ และคู่มือการจัดกิจกรรมกิจกรรม ผลการดำเนินการทำให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป คือมีจิตอาสาในการดูแลรักษาความสะอาดของโรงเรียนมากขึ้น แต่ยังมีนักเรียนบางส่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาในวงรอบที่ ๒ โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ โครงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิถีทัศน์แม่แบบประกอบการสอนและเอกสารประกอบการสอน ซึ่งดำเนินโครงการโดยคณะครูโรงเรียนวัดบ้านโคกหนองแวง มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นการปลูกฝังให้เรียนเป็นผู้มีจิตอาสาด้านการรักษาความสะอาด มีระเบียบวินัย รักการทำงาน และมีจิตอาสา รับผิดชอบต่อสาธารณะสมบัติส่วนรวม ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ นักเรียนจะซึมซับ แล้วนำกลับมาปฏิบัติที่โรงเรียน และที่บ้านของตนเอง จะช่วยให้การพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนด้านการรักษาความสะอาด ประสบความสำเร็จเด็กเกิดการกระทำที่เกี่ยวกับการพัฒนาจิตอาสาอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นลักษณะนิสัย และทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ

^๕ เปี่ยมศรี เสรษฐพรรค์, “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน SOS ของเสถียรธรรมสถาน”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕)

^๖ ศิริ อ่องพิมาย, “การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านโคกหนอง อำเภอนนทบุรี จังหวัดนครราชสีมา”, การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๔)

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร” มีข้อเสนอแนะในประเด็นสำคัญ ดังนี้

๑. โรงเรียน ควรตระหนักในเรื่องการพัฒนาจิตอาสาด้านความเสียสละ ความมุ่งมั่นพัฒนาของนักเรียนโดยการร่วมมือกับชุมชน ด้วยการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรโดยการคัดเลือกบุคคลต้นแบบด้านจิตอาสาในสังคม/ชุมชนให้นักเรียนได้ศึกษาหรือจัดกิจกรรมให้นักเรียนลงพื้นที่เรียนรู้พฤติกรรมบุคคลที่มีจิตอาสาโดยการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ และนำเสนอคนดีมีจิตอาสาที่สืบค้นได้มาเผยแพร่ในโรงเรียน ชุมชน หรือสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างความประพฤติด้านจิตอาสา นอกจากนี้ควรนำพ่อแม่เข้ามาเป็นเครือข่ายสำคัญในการพัฒนาจิตอาสาของนักเรียน และโรงเรียนควรมีการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกฝนการให้บริการ และการพัฒนาสังคม ซึ่งน่าจะส่งผลให้นักเรียนมีจิตอาสมากขึ้น

๒. ครู ควรจัดทำหลักสูตรหรือหน่วยการเรียนรู้เกี่ยวกับจิตอาสาเพื่อนำไปพัฒนานักเรียนโดยอาศัยองค์ประกอบของจิตอาสาได้แก่ การช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นพัฒนาเข้ามามีส่วนในการปลูกฝังนักเรียน เพราะการส่งสอนการปลูกฝังจากครูมีความสำคัญในปัจจัยด้านโรงเรียน/ครูที่ส่งผลต่อจิตอาสาของนักเรียน การที่ครูอบรมสั่งสอนและปลูกฝังให้นักเรียนมีความรู้เกี่ยวกับจิตอาสาและเห็นความสำคัญของจิตอาสาจะส่งเสริมให้นักเรียนมีจิตอาสมากขึ้น นอกจากนี้การประพฤติเป็นแบบอย่างของครูก็มีความสำคัญ นั่นคือ หากครูมีการแสดงพฤติกรรมการช่วยเหลือผู้อื่น การเสียสละต่อสังคม และความมุ่งมั่นในการพัฒนาสังคมให้นักเรียนได้เห็นเป็นแบบอย่างก็จะสามารถพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนได้

๓. พ่อแม่/ผู้ปกครอง เนื่องจากความเป็นแบบอย่างจากพ่อแม่มีความสำคัญที่สุดในปัจจัยด้านครอบครัว นั่นคือ การแสดงพฤติกรรมของพ่อแม่ทั้งส่วนที่ดีและไม่ดีจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของลูก ดังนั้นหากพ่อแม่ต้องการให้นักเรียนมีจิตอาสา พ่อแม่ก็ควรแสดงพฤติกรรมจิตอาสาให้นักเรียนได้เห็นเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และปฏิบัติตาม และควรปลูกฝังคุณลักษณะด้านจิตอาสาให้กับนักเรียนก็จะส่งเสริมให้นักเรียนเกิดจิตอาสาได้

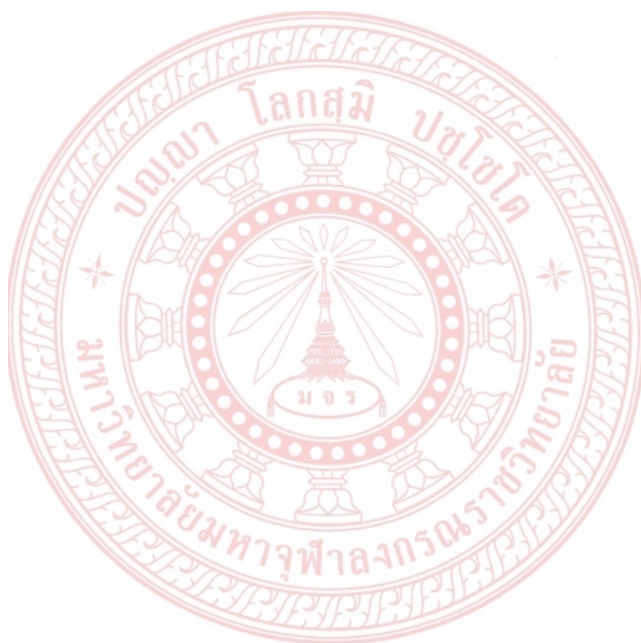
๔. หน่วยงานต้นสังกัด จากการศึกษาพบว่า จิตอาสาของนักเรียนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยด้านสังคม/ชุมชน ด้านครอบครัว และปัจจัยด้านสื่อมวลชน ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการหรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรส่งเสริมให้บุคคล และนำสื่อดังกล่าวเข้ามามีส่วนในการจัดการศึกษา ด้วยการกำหนดเป็นนโยบาย หลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตอาสาของนักเรียนให้เกิดขึ้นทั้งประเทศต่อไป

๕. หน่วยงานด้านสังคม (ศูนย์คุณธรรม) เนื่องจากศูนย์คุณธรรมเป็นหน่วยงานทางสังคมที่ได้ดำเนินการพัฒนาจิตอาสาของบุคคล จึงน่าจะมีข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลต้นแบบจิตอาสา ดังนั้นศูนย์คุณธรรมควรจะทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับสังคม/ชุมชน เพื่อสนับสนุนครู ผู้ปกครอง ในการแสวงหาบุคคลที่เป็นต้นแบบด้านจิตอาสา เพื่อให้โรงเรียน/ครู ผู้ปกครองรู้จัก และนำมาใช้เป็นต้นแบบในการปลูกฝังและต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนานักเรียนต่อไป

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรสำรวจความสนใจของนักเรียนในการทำกิจกรรมจิตอาสาประเภทต่าง ๆ เพื่อจะได้จัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความต้องการของนักเรียนมากยิ่งขึ้น

๒. ควรมีการวิจัยและพัฒนากระบวนการในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ปกครองกับโรงเรียนในการดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมจิตอาสา

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ

- กนก จันทร์ขจร. **คู่มือการอบรมความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต ตอนที่ ๒**. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ท.. ๒๕๓๓.
- กมล ทองธรรมชาติ. **ข้าราชการไทย ความสำนึกและอุดมการณ์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙.
- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. **การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยทางการศึกษา. ๒๕๔๔.
- กรมวิชาการ. กระทรวงศึกษาธิการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**. กรุงเทพมหานคร : องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์. ๒๕๔๕. หน้า ๕๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา แห่งชาติ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๔๕**. กรุงเทพมหานคร : พริกหวานกราฟฟิค. ม.ป.ป.
- กรมสามัญศึกษา. **การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร : หน่วยงานศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา ๕ กรมสามัญศึกษา. ๒๕๔๔.
- กระทรวงศึกษาธิการ. กรมวิชาการ. **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**. กรุงเทพมหานคร : พัฒนาคุณภาพวิชาการ. ๒๕๔๔.
- กระทรวงศึกษาธิการ. **คู่มือพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เอกสารประกอบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔**. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ. ๒๕๔๕.
- กระทรวงศึกษาธิการ. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพมหานคร : ศุภสภา. ๒๕๕๕.
- กระทรวงศึกษาธิการ. **สถานที่สำคัญทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : กรมวิชาการ. ๒๕๔๕.
- กัลยา สุริย์. **การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบและความมั่นคงในตนเองของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖. การค้นคว้าแบบอิสระ** ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ๒๕๔๖.
- กาญจนา เอกะวิภาต. **การทำมาหากินในชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศุภสภา. ๒๕๔๓.
- กิงแก้ว อาริรักษ์. และคนอื่น ๆ. **การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบหลากหลาย**. กรุงเทพมหานคร : อัลฟามีไลน์เนียม. ๒๕๔๘.
- แคทเทลและแซนฟอร์ด Catt.Sanford **อ้างอิงในกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง**. กรุงเทพมหานคร: กองวิจัยทางการศึกษา. ๒๕๔๒.
- จรรยา สุวรรณทัต. **จิตวิทยาทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.๒๕๓๘.

- จันทนะ วิไลพัฒน์. “การพัฒนาพฤติกรรมด้านความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และการเสียสละของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ โดยการใช้กระบวนการสร้างค่านิยม”. วิทยานิพนธ์การศึกษาศาสตรบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช. ๒๕๔๒.
- จิตรวลัย ศรีแสงฉาย. **จิตอาสาพัฒนาชนบทกรณีศึกษา : กลุ่มอาสาพัฒนามหาวิทยาลัยมหิดล**. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๕๑.
- เฉลิม พรกระแสน. **การสอนแบบการแสวงหาความรู้จากแหล่งการเรียนรู้**. นนทบุรี : แคนดิเดมีเดีย. ๒๕๔๔.
- ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์ และวิธาน สุชีวกุปต์. **หลักการดำรงชีวิตในสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ๒๕๓๘.
- ชาญชัย อาจินสมอาจารย์. **ทักษะการพัฒนาทีมงาน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด. ๒๕๔๓.
- ชาย โพธิ์สีดา และลัดดาวัลย์ เกษมเนตร. **จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. มหาวิทยาลัยมหิดล. ๒๕๔๐.
- ณัฐพันธ์ เขจรนนท์และคณะ. **การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ**. กรุงเทพมหานคร: เอ็กซ์เปอร์เน็ท จำกัด. ๒๕๔๕.
- เดโช สวานานนท์. **ปทานุกรมจิตวิทยา**. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์. ๒๕๒๐.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิ. **จริยธรรมของเยาวชนไทย**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๖.
- นฤมล ตันธสุเรศรัฐ. **เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาการใช้ แหล่งวิทยาการในชุมชน เล่ม ๑**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช ๒๕๓๓.
- ประดับ เรืองมาลัย. **จิตวิทยาวัยรุ่น**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช. ๒๕๑๙.
- ประดินันท์ อูปรนัย. **คู่มือพัฒนาจริยธรรมของเด็ก**. เอกสารการสอนชุดวิชาการพัฒนาพฤติกรรมเด็ก หน่วยที่ ๘- ๑๕. พิมพ์ครั้งที่ ๑๕. กรุงเทพมหานคร : สาขาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช. ๒๕๔๖.
- ประเวศ วะสี. **ปฏิรูปการศึกษา ยกเครื่องทางปัญญา ทางรอดจากความหายนะ**. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์. ๒๕๔๑.
- _____ . **ภูมิปัญญาชาวบ้านกับการพัฒนาชนบท เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์พรินต์ติ้งกรุป. ๒๕๓๖.
- ปริญญา ตันสกุล. **ทำไมทีมไม่เวิร์ค**. กรุงเทพมหานคร : จิตจักรวาล. ๒๕๔๗.
- พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทนานมีบุ๊คส์ จำกัด. ๒๕๔๖.
- พรรณราย ทวีทรัพย์ประภา. **มนุษย์สัมพันธ์ในการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๖.
- พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. **ข้าราชการไทย ความสำนึกและอุดมการณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). **งานเพื่อแก่นสารของชีวิต**. กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๔๗.

พระเผด็จ ทตตชีโว. **คนดีที่โลกต้องการ**. กรุงเทพมหานคร : อักษรบัณฑิต. ๒๕๓๑.

พระไพศาล วิสาโล. **เครือข่ายจิตอาสา**. คู่มือจิตอาสาโครงการอาสาเพื่อในหลวง. ๒๕๔๙.

พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. **มนุษย์สังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๕๕.

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. และสังคม สัจจร. **สำนึกไทยที่พึงปรารถนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา. ๒๕๔๓.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น. ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: สิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์. ๒๕๔๖.

วศิน อินทสระ. **จริยธรรมกับบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์วัฒนาพานิช. ๒๕๓๔.

วิจารณ์ พานิช. **การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ**. กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ. ๒๕๔๘.

วิภาพร มาพบสุข. **มนุษย์สัมพันธ์**. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น. ๒๕๔๓.

วีรวัธ มาชะศิริานนท์ วิจารณ์ พานิช. **การบริหารภูมิปัญญา Knowledge Management**. กรุงเทพมหานคร : เอ็กสเปอร์เน็ท. ๒๕๔๓.

วุฒิสวัสดิ์ สวัสดิวัฒน์. **สู่คุณธรรม**. กรุงเทพมหานคร : เอเชียเพรส. ๒๕๓๔.

สกฤณา บัณฑิตรัตน์และคณะ. **แนวคิดรูปแบบและวิธีการของการพัฒนาจิตสำนึกอาสาสมัคร**. สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๖.

สมชาติ กิจยรรยง. **เกมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนและองค์กร**. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น. ๒๕๔๐.

สมพงษ์ สิงหะพล. **เอกสารการสอนรายวิชาพฤติกรรมกรรมการสอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย**. นครราชสีมา : สถาบันราชภัฏ. ๒๕๔๒.

สาโรส บัวศรี. **อ้างอิงในกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การสังเคราะห์รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของเด็กไทยด้านความรับผิดชอบและวินัยในตนเอง**. กรุงเทพมหานคร : กองวิจัยทางการศึกษา. ๒๕๔๒.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **การใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและชุมชน**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ๒๕๔๗.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. **กระทรวงศึกษาธิการ. กลยุทธ์ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. ๒๕๔๘-๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : เสมาธรรม. ๒๕๔๗.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. **รายงานการศึกษาสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของคนไทย สกศ**. กรุงเทพฯ : สำนักงานฯ. ๒๕๔๘

สุมน อมรวิวัฒน์. **กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ๒๕๔๔.

- สุรียัพร พึ่งพุทธคุณ. **การบริหารจัดการทีมงาน**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมกมลการพิมพ์. ๒๕๔๘.
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. **การบูรณาการหลักสูตรและการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เล่ม ๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การพิมพ์ ๒๕๔๕.
- สุวิทย์ มูลคำ. **แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น**. กรุงเทพมหานคร : แพรววิทยา. ๒๕๔๕.
- สุวิมล ว่องวาณิช. **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น**. กรุงเทพฯ : ธรรมดาเพรส. หน้า ๒๓๐.
- เอกชัย กีสุขพันธ์. **หลักการบริหารการศึกษาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : อนงค์ศิลป์การพิมพ์. ๒๕๒๗.

(๒) วิทยานิพนธ์

- ณัฐนิชากร ศรีบริบูรณ์. “การพัฒนาโมเดลเชิงสาเหตุของจิตอาสาของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐.
- ทรงกรด เจริญพร. “องค์การแห่งการเรียนรู้ตามแนวหลักธรรมพุทธศาสนา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา. ๒๕๕๒.
- ธวัช เต็มฉนวน. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาสังกัดกรมศิลปากร”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา ดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๘.
- ธีรวัฒน์ เยี่ยมแสง. การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต ๑. **วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนากิจการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. ๒๕๕๐.
- วไลลักษณ์ พัสดร. “การพัฒนารูปแบบการเรียนสำเร็จรูป โดยบูรณาการแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเคียงคู่เพชรบุรี สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ ๒”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๓๕.
- ปริญญา นันทชัยบุตร. “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ทัศนศิลป์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๓.
- ปิยะนาถ สรวีสูตร. “แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม : กรณีศึกษาสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๒.
- ปิยะนาถ สรวีสูตร. “แรงจูงใจของผู้นำเยาวชนที่มีจิตอาสาในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม : กรณีศึกษาสภาเยาวชนกรุงเทพมหานคร”. **วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๕๕๒

- เปี่ยมศรี เศรษฐพรค์. “ศึกษาการประยุกต์หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสาของเยาวชน Sos ของเสถียรธรรมสถาน”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕
- พรทิพา คำเนิน. “รูปแบบความร่วมมือของห้องสมุดในฐานะแหล่งเรียนรู้ชุมชน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ๒๕๕๒.
- พระครูพิบูลย์ลาภรณ์. ทักษะของนักเรียนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี เขต ๒. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.
- พระครูพิศาลธรรณกิจ แสนสา. “ศึกษาคุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสา : กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนทุ่งทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕.
- พระครูพิศาลธรรณกิจ แสนสา. “ศึกษาคุณธรรมของนักเรียนที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสู่จิตอาสา : กรณีศึกษากลุ่มโรงเรียนทุ่งทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต ๒”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๕
- พระครูวีรญาณสุนทร จรินทร์ ภาณวีโร. “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขา: กรณีศึกษา วัดตากฟ้า อำเภอดงพิกุล จังหวัดนครสวรรค์”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๔.
- พระครูสุวรรณวรการ พิมพ์ทรัพย์ พุทธญาโณ. “ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในจังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.
- พรพิมล ธรรมชาติกรมย์โชค. “การพัฒนารูปแบบการจัดการความรู้สำหรับหน่วยงานภาครัฐ”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีบัณฑิต**. คณะครุศาสตร์ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ๒๕๕๐.
- พระมหาภัทรภูวนัย ภัททภูรี ยิ้มเกิด. “ศึกษาบทบาทในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ของพระราชาปัญญาเวที ริต ริตเวที”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๕๓.
- ภูวนาท มูลเขียน. “การพัฒนาระบบการจัดการความรู้เพื่อการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๒๕๕๓.
- ศิริ อ่องพิมาย. “การพัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านจิตอาสาของนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านโคกหนอง อำเภอนนทบุรี จังหวัดนครราชสีมา”. **การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. ๒๕๕๔

- สาคร อัมจักร. “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๔๕.
- สามารถ รอดสำราญ. “การใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเพชรบุรี”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ๒๕๔๖.
- สาวิตรี ชาดา “การศึกษาสภาพการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” **วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น ๒๕๔๒.
- อมรทิพย์ เจริญผล. “การจัดการความรู้จากแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๕๐.

(๓) รายงานวิจัย

- สุมาลี สังข์ศรี และคณะ. การจัดการเรียนรู้ของแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต : พิพิธภัณฑ. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์. ๒๕๔๘.
- อรพินท์ ชูชมและคณะ. “การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย”. **รายงานการวิจัยฉบับที่ ๑๐๔**. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ๒๕๕๙.

(๔) บทความ

- ดำริ บุญชู. “การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา”. **วารสารวิชาการ**. ปีที่ ๘ ๑. มกราคม-มีนาคม ๒๕๔๘ : ๒๘.
- เนาวรัตน์ ลิขิตวัฒนาเศรษฐ์. “แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนสร้างเพื่อเด็กมิได้สร้างเพื่อใคร”. **วารสารวิชาการ**. ปีที่ ๔ ๑๒. ธันวาคม ๒๕๔๔ : ๒๖-๒๗.
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์. “บัณฑิตอาสาสมัคร: ทางเลือกของการพัฒนาจิตสำนึกทางสังคม”. **วารสารคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษา สหประชาชาติ**. มกราคม-มีนาคม. ๒๕๔๔. : ๓๓-๓๓.

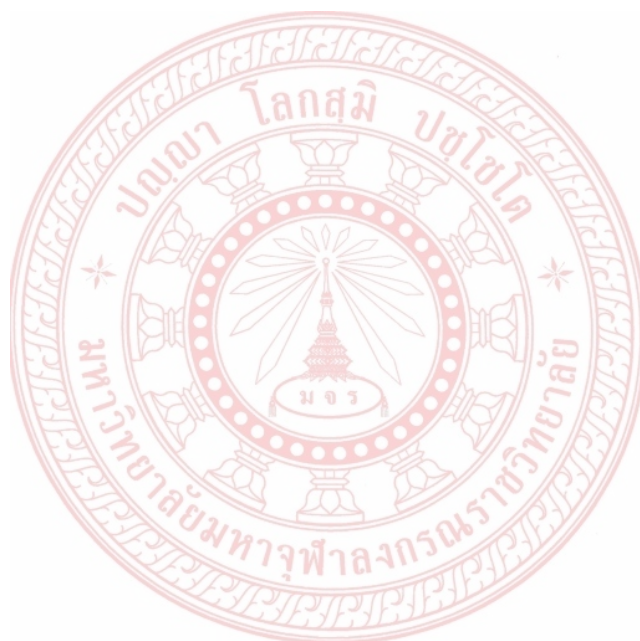
(๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- กิ่งแก้ว อารีรักษ์ [Online]. http://Punaoy.Blogspot.Com/2009/11/Blogpost_8617.Html เข้าถึงข้อมูล ๗ เมษายน ๒๕๖๐.
- เกษม คำบุตดา. [Online]. <http://Pitagoms09.Blogspot.Com> [เข้าถึงข้อมูล 7 เมษายน ๒๕๖๒]
- บุญชู ดำริ [Online]. http://Punaoy.Blogspot.Com/2009/11/Blog-Post_8617.Html เข้าถึงข้อมูล ๗ เมษายน ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ

L. J. Cronbach. **Coefficient Alpha and The Internal Structure of Tests.** *Psychometrical.* 1951. 6. 297-334. P. 202 – 204.

Samuel Oliner. “**Extraordinary Acts of Ordinary People: Faces of Heroism and Altruism**” In http://www.Altruisticlove.Org/Docs/S_Oliner.Html. October 3. 1999.

ภาคผนวก ก แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน
โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร”

คำชี้แจง :

๑. แบบสอบถามชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อศึกษาเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร” ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โปรดตอบแบบสอบถามตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม คำตอบของท่านผู้วิจัยจะรักษาไว้เป็นความลับและจะไม่มีผลกระทบต่อปฏิบัติงานของท่าน หรือหน่วยงานที่ท่านรับผิดชอบ เนื่องจากผู้วิจัยจะนำคำตอบของท่านไปใช้วิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น

๒. แบบสอบถามชุดนี้ประกอบด้วย ๓ ตอนดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร” ๓ ด้าน ดังนี้

๑) เป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมมิใช่เพื่อส่วนตัว

๒) เป็นการกระทำที่เป็นไปโดยความสมัครใจ

๓) เป็นการกระทำ ที่ไม่มุ่งหวังผลตอบแทนในรูปสินจ้างรางวัล

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอเจริญพรขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

.....
พระมหาเฉลิมชัย ฉายา ชยเมธี (นามสกุล ชยเมธีกุล)

ปีการศึกษา ๒๕๖๒

E-Mail : donklang16@hotmail.com

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน
โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร”

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

โปรดกาเครื่องหมาย ลงใน หน้าข้อความตามความเป็นจริง

๑. สถานภาพปัจจุบัน

- ผู้บริหาร ผู้ปกครอง
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๒. อายุ

- ๒๐-๓๐ ปี ๓๑-๔๑ ปี ๔๒ ปีขึ้นไป
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

๓. ระดับการศึกษา

- ป.๖ ม.๓ ม.๖
 ปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก
 อื่น ๆ โปรดระบุ.....

ตอนที่ ๒ “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร”

โปรดกาเครื่องหมาย ลงในช่อง ที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุดเพียงข้อเดียว

๕ หมายถึง มีการปฏิบัติมากที่สุด

๔ หมายถึง มีการปฏิบัติมาก

๓ หมายถึง มีการปฏิบัติในปานกลาง

๒ หมายถึง มีการปฏิบัติน้อย

๑ หมายถึง มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

ที่	“การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต กรุงเทพมหานคร”	ระดับการปฏิบัติงาน				
		๕	๔	๓	๒	๑
	การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ความมีน้ำใจ					
	เป็นไกด์อาสาแนะนำข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน					
	อาสาทำงานให้ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน					
	มีความเอื้ออาทรต่อสตรี เด็กและคนชราในการทำกิจกรรมในชุมชน					
	คอยอำนวยความสะดวกแก่คนที่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาในชุมชน					
	ให้ความช่วยเหลือเมื่อเห็นผู้ที่ด้อยโอกาสกว่าเรา					
	คอยช่วยเหลือกลุ่มผู้สูงอายุในการจัดกิจกรรม					
	ช่วยกันรณรงค์บริจาคหนังสือเข้าห้องสมุดชุมชน					
	พร้อมช่วยเหลือเพื่อนในกลุ่มโดยไม่เลือกว่าเป็นงานยากหรือง่าย					
	เข้ากลุ่มกิจกรรมตามโครงการจิตอาสาเป็นประจำ					
	การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ความรับผิดชอบ	๕	๔	๓	๒	๑
	มีความตั้งใจทำกิจกรรมที่ครูหรือโรงเรียนมอบหมาย					
	มีการวางแผนเตรียมการกิจกรรมล่วงหน้า					
	มีการประชุมในกลุ่มแบ่งงานกลุ่มที่ทำร่วมกัน					
	ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จและมีคุณภาพ					
	ส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงเวลา					
	เข้าร่วมประชุมทุกครั้ง					
	ได้ตรวจทานโครงการร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม					
	ในที่ประชุมกล้าคิดกล้าแสดงออก					
	ไม่หนีงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำร่วมกัน					

	มีความวิริยะอุตสาหะในการทำงาน					
	ใช้เวลาว่างเข้าร่วมโครงการจิตอาสาของชุมชนอยู่เสมอ					
	ไม่ละเลยหน้าที่ในทีม					
	การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ความเสียสละ	๕	๔	๓	๒	๑
	อุทิศเวลาในกิจกรรมกับเพื่อน					
	ช่วยงานของกลุ่มด้วยความเต็มใจ					
	เห็นด้วยและยินดีกับการจัดโครงการจิตอาสาต่างๆ					
	ขณะเข้าร่วมกิจกรรมเสียสละทั้งกำลังกาย กำลังใจ ทรัพย์สินของตามกำลัง					
	บริจาคอุปกรณ์กีฬาทั้งใหม่และเก่าแก่ชมรมกีฬาในชุมชน					
	ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างแก่บุคคลอื่นได้ดีขึ้น					
	ใช้วันหยุดในการเข้าร่วมโครงการจิตอาสาพัฒนาชุมชน					
	ใช้เวลาว่างมาช่วยกิจกรรมของโรงเรียน					
	ใช้เวลาว่างบำเพ็ญประโยชน์แก่วัดในพื้นที่ใกล้ชุมชน					
	การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ความสามัคคี					
๑	ให้ความร่วมมือกับโครงการจิตอาสาด้วยความเต็มใจ					
๒	ปฏิบัติตนได้ในฐานะผู้นำและผู้ตามที่ดี					
๓	มีการร่วมกันวางแผนการทำกิจกรรมในโครงการจิตอาสาของชุมชน					
๔	ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันจนกิจกรรมสำเร็จ					
๕	ช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในกลุ่มเพื่อน					
๖	หลีกเลี่ยงพฤติกรรมรุนแรงในหมู่คณะ					
๗	ทำงานร่วมกับเพื่อนด้วยความปรองดอง					
๘	ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม					
๙	ยอมรับในศักยภาพของผู้อื่น					
๑๐	รู้จักตัดเตือนแก้ไขพฤติกรรมของเพื่อน					
๑๑	ร่วมกันวางแผนและดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม					
๑๒	รู้จักตรวจสอบและปรับปรุงการทำงานร่วมกับสมาชิก					
	การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิต ทำงานเป็นทีม	๕	๔	๓	๒	๑
๑	ให้ความร่วมมือ ช่วยเหลือ สนับสนุนในการทำกิจกรรมตามโครงการจิตอาสาของโรงเรียนจนสำเร็จ					
๒	แสดงบทบาทผู้นำหรือผู้ตามได้อย่างเหมาะสม					
๓	สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่หลากหลาย					
๔	ยกย่อง ให้เกียรติเพื่อนร่วมกิจกรรม					

๕	ไม่ทิ้งงานมอบหมายกลางคัน					
๖	เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นอย่างมีความสุข					
๗	มีความภาคภูมิใจในผลงานกลุ่ม					
๘	มีความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ในการทำงานร่วมกันเพื่อน					
๙	กำหนดบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนภายในกลุ่มอย่างชัดเจน					
๑๐	ร่วมแสดงความคิดเห็นระหว่างทำกิจกรรมในโครงการจิตอาสา					
๑๑	ร่วมกันสรุปประเด็นอภิปรายในที่ประชุมอย่างมีประสิทธิภาพ					
๑๒	ได้ตรวจทานโครงการร่วมกันกับสมาชิกในกลุ่ม					

ตอนที่ ๓ ข้อเสนอแนะ

๑. ความมีน้ำใจ

.....

.....

.....

.....

๒. ความรับผิดชอบ

.....

.....

.....

.....

๓. ความเสียสละ

.....

.....

.....

.....

๔. ความสามัคคี

.....

.....

.....

.....

๕. ทำงานเป็นทีม

.....

.....

.....

.....

.....

..... โลกสมิ

พระมหาเฉลิมชัย ฉายา ชยเมธี (นามสกุล ชยเมธีกุล)
ปีการศึกษา ๒๕๖๒

E-Mail : donklang16@hotmail.com

แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย
เรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน
โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร”

คำชี้แจง : แบบสัมภาษณ์บุคคลากร/ผู้บริหาร

๑. แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัยชุดนี้ จัดทำขึ้นเพื่อการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียนโรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร” ซึ่งท่านเป็นบุคคลหนึ่งที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ โปรดตอบแบบสัมภาษณ์ตามความคิดเห็นของท่านอย่างแท้จริงให้ครบถ้วนทุกข้อคำถาม

๒. ประเด็น/ข้อคำถาม การสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

๑. จิตอาสาด้านความมีน้ำใจ
๒. จิตอาสาด้านความรับผิดชอบ
๓. จิตอาสาด้านความเสียสละ
๔. จิตอาสาด้านการทำงานเป็นทีมอาสาด้านความสามัคคี

ผู้วิจัยหวังว่าจะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ในการตอบแบบสัมภาษณ์ ในครั้งนี้เป็นอย่างดี และขอกราบขอพระคุณ/เจริญพร ณ โอกาสนี้

.....
พระมหาเฉลิมชัย ฉายา ชยเมธี (นามสกุล ชยเมธีกุล)

ปีการศึกษา ๒๕๖๒

E-Mail : donklang16@hotmail.com

การพัฒนาจิตอาสาโดยกระบวนการฟื้นฟูแหล่งเรียนรู้ในชุมชนของนักเรียน
โรงเรียนวัดโพธิ์นิมิตร กรุงเทพมหานคร

กิจกรรมส่งเสริมจิตอาสา เพื่อสังคมไทย

กิจกรรมส่งเสริมจิตอาสาอนุรักษศิลปวัฒนธรรมไทยและช่วยเหลือสังคมไทย

ประวัติผู้วิจัย

๑. ชื่อ-นามสกุล ภาษาไทย): พระมหาเฉลิมชัย ฉายา ชยเมธี นามสกุล ชยเมธีกุล

(ภาษาอังกฤษ): Phramaha Chalermchai

Pali name Chayamethee

Surname Chayametheekun

๒. เลขที่บัตรประจำตัวประชาชน

๓. ตำแหน่งปัจจุบัน : อาจารย์ ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ที่ทำงาน : ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ อาคารเรียนรวม โซน A

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

โทร.๐๖๑๕๕๑๐๙๕๙ E-Mail: donklang16@hotmail.com

๕. ประวัติการศึกษา

พ.ศ. ๒๕๔๖ ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์

สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (พธ.บ.)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๘ ปริญญาโท ๙ ประโยค

พ.ศ. ๒๕๕๓ ปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์

สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ (ศษ.ม.)

มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์

๖. คำสั่งแต่งตั้งเป็นบุคลากรมหาวิทยาลัย

ได้รับบรรจุแต่งตั้งตำแหน่งอาจารย์ในวันที่ ๑ เดือน ธันวาคม พ.ศ.๒๕๕๓

๗. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

๑. ภาษาบาลี ๒. หลักสูตรและการสอน

๓. ภาษาอังกฤษ ๔. ภาษาไทย

๘. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

๘.๑ ผู้อำนวยการแผนงานวิจัย : -

๘.๒ หัวหน้าโครงการวิจัย : -

๘.๓ งานวิจัยที่ทำเสร็จแล้ว : -

๙. งานวิจัยที่กำลังทำ

ชื่อข้อเสนอการวิจัย: ผลของการฝึกภาวนา ๔ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต่อการ
สร้างภูมิคุ้มกันด้านการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์

แหล่งทุน : สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

หน้าที่ที่รับผิดชอบ: เก็บรวบรวมข้อมูล, วิเคราะห์ข้อมูล, รายงานการวิจัย

สถานภาพในการทำวิจัย: อยู่ระหว่างการดำเนินการวิจัย

ประวัติ

ชื่อ-สกุล : ดร.สุภาพรรณ เพิ่มพูล
 ชื่อภาษาอังกฤษ : Dr.Supapan Permpoo
 วันเดือนปีเกิด : 8 ตุลาคม พ.ศ.2507
 สถานที่เกิด : 78 หมู่ที่5 ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี 72140
 ที่อยู่ปัจจุบัน : 99/104 ม.2 หมู่บ้านคันทรีอินทาวน์ ซอยท่าอิฐ
 ถนนรัตนภิเบศร์ ตำบลไทรมา อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
 มือถือ : 081-3839478, 099-1976676
 อีเมล : oils_pasika@hotmail.com
 สถานที่ทำงาน : สุภาพรรณคันทรีโฮมรีสอร์ท ถนนนิคมฯ ผัง 18 เลขที่ 99/9 หมู่ที่ 6
 ตำบลชนงพระ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา 30130
 โทรศัพท์/โทรสาร: 044-249458

ประวัติการศึกษา

- : ประถมศึกษาปีที่ 1-7 โรงเรียนวัดวังพลับเหนือ ตำบลมดแดง อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี
- : มัธยมศึกษาปีที่ 1-3 โรงเรียนสงวนหญิง อำเภอมือง จังหวัดสุพรรณบุรี
- : ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช) วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย อำเภอมือง จังหวัดอ่างทอง
- : ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส) วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย อำเภอมือง จังหวัดอ่างทอง
- : ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร สนามหลวง กรุงเทพมหานคร พ.ศ.2530
- : ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต พ.ศ. 2532
- : ปริญญาตรี ครุศาสตรบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีและนวัตกรรมการศึกษา (การถ่ายภาพ) มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2534
- : ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2545
- : ปริญญาตรี นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร พ.ศ. 2555
- : ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2558

ประวัติการฝึกอบรม

- : หลักสูตรผู้นำประชาธิปไตย รัฐสภาไทย พ.ศ. 2545
- : หลักสูตรธรรมาภิบาลรุ่นที่ 1 ของผู้บริหารระดับกลาง สถาบันพระปกเกล้า พ.ศ. 2547
- : หลักสูตรประกาศนียบัตรขั้นสูงการบริหารงานเศรษฐกิจสาธารณะของผู้บริหารระดับสูง (ปศส.3) พ.ศ. 2548
- : หลักสูตรประกาศนียบัตรขั้นสูงการบริหารงานภาครัฐและกฎหมายมหาชน (ปรม.5) พ.ศ. 2550
- : หลักสูตรการเจรจาไกล่เกลี่ยประนีประนอมขั้นต้น ชั้นกลาง ชั้นสูงของสำนักกระบวนข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2550
- : หลักสูตรเทคนิคการประนีประนอมข้อพิพาทชั้นสูง ศาลอาญา วันที่ 25-26 สิงหาคม พ.ศ. 2550
- : หลักสูตรผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทคดีแรงงาน ศาลแรงงานภาค 2 พ.ศ. 2553
- : หลักสูตรการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 1 พ.ศ. 2553
- : หลักสูตรโครงการเผยแพร่ความรู้กับกฎหมาย “คดีผู้บริโภคและการไกล่เกลี่ย” ศาลแขวงสมุทรปราการ พ.ศ. 2553
- : หลักสูตรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพผู้พิพากษาสมทบและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ของผู้ประนีประนอมประจำศาลในสังกัดสำนักงานอธิบดีผู้พิพากษา 1 สำนักงานอธิบดีผู้พิพากษาภาค 1 วันที่ 27 พฤษภาคม พ.ศ. 2553
- : หลักสูตรผู้ทำคุณประโยชน์แก่ข้าราชการของสำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2554
- : หลักสูตรความรู้กับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชั้นศาลอุทธรณ์ พ.ศ. 2558
- : หลักสูตรระดับสูง การเจรจาไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลจังหวัดตลิ่งชัน พ.ศ. 2558

ประสบการณ์การทำงาน

- : พ.ศ. 2525-2526 อาจารย์สอน วิชานาฏศิลป์ โรงเรียนมัธยมโพธิ์ทองพิทยาคม
- : พ.ศ. 2527-2533 เลขานุการรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง (นายประภัตร โพธสุชน)
- : พ.ศ. 2535 เลขานุการรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายประภัตร โพธสุชน)
- : พ.ศ. 2543 เลขานุการรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (นายประภัตร โพธสุชน)
- : พ.ศ. 2543- 2548 เลขานุการ ประธานบริษัท บริษัท วิทวัส อินเทอร์เน็ตเนชั่นแนล จำกัด
- : พ.ศ. 2543- 2548 เลขานุการ ประธานบริษัท บริษัท ร่วมมิตร เหมือนแร่ จำกัด
- : พ.ศ. 2543 เลขานุการประจำคณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สภาผู้แทนราษฎร
- : พ.ศ. 2553 เลขานุการประจำคณะกรรมการการแรงงาน สภาผู้แทนราษฎร
- : พ.ศ. 2554 เลขานุการคณะกรรมการศาสนา ศิลปวัฒนธรรม สภาผู้แทนราษฎร
- : พ.ศ. 2555 คณะที่ปรึกษาเลขาธิการนายกรัฐมนตรี (นายสุชน ชาลีเครือ)

ประวัติการศึกษาทำงานในต่างประเทศ

- : ศึกษาทางด้านธุรกิจงานการโรงแรมและสนามกอล์ฟ ณ ประเทศสิงคโปร์ ระยะเวลา 6 เดือน พ.ศ. 2531
- : ศึกษาทางด้านธุรกิจด้านการโรงแรมสนามกอล์ฟ ณ เมืองอีโรซิม่า ประเทศญี่ปุ่น ระยะเวลา 1 ปี พ.ศ. 2532
- : ศึกษาทางด้านการเมืองและกฎหมาย ณ เมืองเซชินเจิ้น คุณหมิง เซี่ยะเหมิน เซ็งไฮ้ ชั่วเถา ฮ่องกง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พ.ศ. 2533
- : ศึกษาทางด้านปกครองประเทศสวีเดน ฮังการี ฝรั่งเศส และสเปน พ.ศ. 2436
- : ศึกษาทางด้านศิลปวัฒนธรรมประเทศกัมพูชา ลาว พม่า เวียดนาม อินโดนีเซีย พ.ศ. 2540
- : ศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนาและปฏิบัติธรรม ประเทศอินเดีย ประเทศเนปาล ประเทศบังกลาเทศ และ ประเทศศรีลังกา พ.ศ. 2536-ถึงปัจจุบัน

ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน

- : อาจารย์พิเศษคณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : อาจารย์พิเศษคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : อาจารย์บรรยายพิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- : กรรมการผู้จัดการ บริษัท บี.เอส.ซี. คอนสตรัคชั่น จำกัด (รับเหมาก่อสร้าง)
- : เจ้าของธุรกิจรีสอร์ท สุภาพรรณคันทรี่โฮม เขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- : เจ้าของธุรกิจรีสอร์ท ภูสุริยาผานาคินรีรีสอร์ท เขาใหญ่ อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา
- : ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดตลิ่งชัน
- : ผู้ประนีประนอมประจำศาลแขวงสมุทรปราการ
- : ผู้ประนีประนอมประจำศาลจังหวัดอยุธยา